Izbori 2018:
PARTIJSKA VOJSKA U AKCIJI

Portret savremenika: Aleksandar Gajović
ČOVEK KOJI NE UME NI DA SE IZVINI

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01415 9 770353 802002

VREME

broj 1416

22. februar 2018.

Prošlost i politika

ULOGA NEMANJIĆA U NOVIJOJ SRPSKOJ ISTORIJI

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

Knjige za 399 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 399 dinara.
Akcija traje od 17. februara do 16. marta 2018.

Mihael Liders:
KO SEJE VETAR

Bestseler poznatog nemačkog eksperta za islamski svet u kome se govori o modernoj istoriji Sirije, Iraka, Irana i drugih zemalja Orijenta, s akcentom na ulogu koju su Zapad i zapadni političari tokom poslednjih pola veka u njoj igrali.

Florijan Frajšteter:
KOMETA U ČAŠI KOKTELA

Fascinatna knjiga o astronomiji koja objašnjava kako je ono što se događa u dubinama svemira povezano s našim svakodnevnim životom. Dobitnik nagrade za najbolju naučno-popularnu knjigu na nemačkom govornom području u 2014. godini.

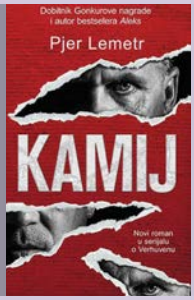

Hauard Džejkobson:
IME MI JE ŠAJLOK

Roman nastao u okviru projekta „Hogart Šekspir", u kome poznati pisci osavremenjuju Šekspirove drame. Dobitnik Bukerove nagrade Hauard Džejkobson ponovo je ispričao „Mletačkog trgovca", prebacujući njegovog junaka i radnju iz Venecije XVI veka u današnju Britaniju.

Pjer Lemetr:
KAMIJ

Izvrstan triler dobitnika Gonkurove nagrade iz njegovog serijala o inspektoru Verhuvenu, zahvaljujući kojem je stekao titulu „princa zabune, varke i neočekivanih obrta".

Piter Pomerancev:
NIŠTA NIJE ISTINA I SVE JE MOGUĆE

Britanski novinar ruskog porekla u Moskvi je desetak godina radio kao producent televizijskih rijalitija, a zatim napisao knjigu o današnjoj Rusiji kao postmodernoj diktaturi.

Milena Buskets:
I OVO ĆE PROĆI

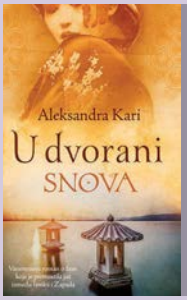
Roman o ćerkinoj boli zbog majčine smrti i načinima da se on ublaži, o ljubavima, strahovima i žudnjama jedne žene na životnoj raskrsnici. Delo književnice koju nazivaju „Fransoaz Sagan XXI veka".

Dušan Petričić:
DIJAGNOZA

Zbirka karikatura Dušana Petričića objavljivanih u „Politici" između 2009. i 2013. godine, lucidna, duhovita i gorka dijagnoza političkih i društvenih prilika u Srbiji.

Aleksandra Kari:
U DVORANI SNOVA

Istorijski roman o kineskoj kurtizani Saj Đinhua, ljubavnici nekoliko evropskih i kineskih političara i diplomata, koja se sticajem okolnosti zatekla u središtu dramatičnog sudara Kine i Zapada na prelazu između XIX i XX veka.

Suzan Džojnson:
VODIČ JEDNE BICIKLISTKINJE KROZ KAŠGAR

Jedna Engleskinja 1923. godine odlazi u hrišćansku misiju u Kineski Turkestan, tamo preduzima neobično putovanje biciklom i pokreće lanac događaja koji će promeniti sudbine nekoliko ljudi u savremenom Londonu. Priča u kojoj se prelamaju današnji odnosi Zapada i Istoka.

Petar Grujičić:
GOSPODARI VREMENA

Krajem marta 1941. jedan mladić osvaja milionsku premiju državne lutrije. Iako ne uspeva da dobitni loz unovči pre početka nemačkog bombardovanja 6. aprila, on ne gubi nadu, a onda biva uvučen u vrtlog bizarnih događaja u okupiranom Beogradu. Zanimljiv roman u kome se prepliću istorija, fikcija i fantastika.

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd
Delfi knjižara **Momo Kapor,** Stanoja Glavaša 1, Beograd
Delfi knjižara **Immo**, Gandijeva 21, Beograd
Delfi knjižara **SKC**, Kralja Milana 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara **Borislav Pekić,** Knez Mihailova 40, Beograd
Delfi knjižara **Branislav Nušić**, Makedonska 12, Beograd
Delfi knjižara **Dobrica Ćosić**, Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd
Delfi knjižara **Vuk Karadžić**, Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd
Delfi knjižara **Miljakovac**, RK Beograd, Vareška 4, Beograd
Delfi knjižara **Banovo brdo**, Požeška 118a, Beograd
Delfi knjižara **Zira**, Ruzveltova 33, Beograd
Delfi knjižara **Slobodan Selenić**, Terazije 38, Beograd
Delfi knjižara **Dositej Obradović**, Glavna 20, Zemun
Delfi knjižara **Kruševac,** Vidovdanska 89
Delfi knjižara **Subotica**, Korzo 8
Delfi knjižara **Jovan Jovanović Zmaj**, Zmaj Jovina 12, Novi Sad
Delfi knjižara **Sremska Mitrovica**, TC Rodić
Delfi knjižara **Niš**, Voždova 4
Delfi knjižara **Niš**, TC Kalča, lam. E, lok. 11
Delfi knjižara **Radoje Domanović**, Kralja Petra I 12, Kragujevac
Delfi knjižara **Desanka Maksimović**, Kneza Miloša 33
Delfi knjižara **Branko Ćopić**, Omladinska 16/1, Kraljevo
Delfi knjižara **Vladislav Petković Dis**, Gradsko šetalište bb., Čačak
Delfi knjižara **Isidora Sekulić**, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića 12, Pančevo
Delfi knjižara **Požarevac**, Stari korzo 2
Delfi knjižara **BIG Novi Sad**, Sentandrejski trg 11, Big Shopping centar
Delfi knjižara **Užice**, Trg Svetog Save 46, Užice
Delfi knjižara **Jagodina,** VIVO shopping PARK, lokal A10, Vuka Bojovića bb.
Delfi knjižara **Gornji Milanovac,** Vojvode Milana 4
Delfi knjižara **Zrenjanin,** TC Aviv park Zrenjanin, Bagljaš Zapad 5
Delfi knjižara **Vasko Popa,** Trg Sv. Teodora Vršačkog 5, Vršac
Delfi knjižara **Zvezdara**, TC Aviv Park, Živka Davidovića 86**,** Beograd
Delfi knjižara **Miloš Crnjanski**, Vase Čarapića 2–4, Beograd
Delfi knjižara **Subotica,** TC Shoppi, Segedinski put 88
Delfi knjižara **Novi Beograd**, Bulevar Mihajla Pupina 181, Beograd
Delfi knjižara **TC Stop Shop, lokal 15.4,** Bulevar Medijana 21, Niš
Delfi knjižara **Borča**, Tržni centar SHOPPI, Zrenjaninski put bb., Beograd
Delfi knjižara **Karaburma**, **TC BIG FASHION**, Višnjička 84, Beograd
Delfi knjižara **Lebane**, Cara Dušana 57
Delfi knjižara **Šabac**, Gospodar Jevremova 18
Delfi knjižara **Lazarevac,** TC Stop Shop, Železnička bb.

VREME
BROJ 1416
22. februar 2018.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jelena Popović

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Olga Babić;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 Zoom: Pričvrljivanje opozicije
06 Izbori 2018: Partijska vojska u akciji
10 Vučić i njegov narod u Orašcu: Ne može, jer nam se tako može
13 Nuspojave: Čovek od gline
14 Prošlost i politika: Uloga Nemanjića u novijoj srpskoj istoriji
19 TV Manijak: Premontirani Nemanjići
20 Reagovanja: O trnju i balvanima, X faktor LDP-a
22 Portret savremenika: Aleksandar Gajović
25 **Smrt u medijima: Trumanov šou za one sa jeftinijim kartama**
28 Slučaj Bertašon: Muž mi je bio bezbednosna smetnja, a sada više nije
30 Populaciona politika: Ćorak-slogani u borbi za decu
32 Lični stav: Pravosuđe iz trećeg ugla
34 Kosovo i Srbija – 2018, godina raspleta (9): Nema idealnog modela
36 Srbija i Kosovo – 2018, godina raspleta (10): Teorija „zida" i unutrašnji dijalog
39 Lisica i ždral: Lice mesta

KULTURA

40 **Baština: Gde je olimpijska mapa**
44 Fest: Od svemira do nedraga
46 Pola veka „Filmske sveske": Velika avantura teorije i filma
48 Roman: Smokva
50 Izložba: Hildina pisma drugaricama

SVET

52 Minhenska bezbednosna konferencija: Propast sveta
53 **Religije i nacije u istočnoj i južnoj Evropi: Bogovi hladnog rata**
60 Reagovanje: Podržavamo Vučića i vladajuću koaliciju
61 Navigator: Pozdravi iz Fejsbuka
62 Vreme uživanja: Vizitkarta

U izdanju „Večernjih novosti" izašla je knjiga „Misterije jednog zločina", u celini posvećena ubistvu pevačice Jelene Marjanović. Polovinom marta izaći će još jedna knjiga na istu temu. Dokumentaristička krimi proza odavno je uobičajena, ali za objavljivanje ove dve knjige teško da postoje opravdani razlozi, ako izuzmemo profit

PIŠE: JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Dve grafike Vorhola i Rozenkvista na aktuelnoj izložbi u beogradskoj Kući legata, koje su 1984. godine bile deo Zimske olimpijade u Sarajevu, podsetile su da se o ostalima gotovo ništa ne zna

PIŠE: MARIJA JANKOVIĆ

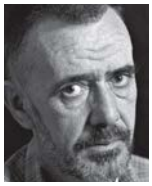

Podaci iz najnovijeg istraživanja religije Pju centra mogli bi da posluže kao osnova za dublje analize istorijskih, ekonomskih i socijalnih okolnosti na istoku Evrope koji je još u previranju, kao i za prevazilaženje puzajuće konfrontacije Zapada sa Rusijom

PIŠE: MILAN MILOŠEVIĆ

Na naslovnoj strani: **Vojin Ćetković u ulozi Stefana Prvovenčanog u TV seriji "Nemanjići"**
Foto: **Radiotelevizija Srbije**

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Pričvrljivanje opozicije: Borba za opstanak i dokazi da i u politici važi slogan – ili jesi ili nisi lav

Ovde se među glavnim opozicionim strankama najpre vodi šićardžijska borba za opstanak i pozicioniranje na političkoj sceni pred neke naredne izbore, za koje slutim da će biti već na jesen i preko kojih će Vučić tražiti podršku za politiku prema Kosovu, što mu je manji rizik nego da ide na referendum

SAVET:
POZITIVNO S NEGATIVNIM EFEKTIMA

Neko je savetovao vodeće stranke opozicije pred ove beogradske martovske izbore da vode pozitivnu kampanju, a one su taj savet poslušale, ali nije im rekao da bi to trebalo da važi i za uzajamne odnose.

Mislim, uzgred da napišem, da je pozitivna kampanja čista floskula, jer kao u onoj reklami – ili jesi ili nisi lav. Obećanja o besplatnim udžbenicima, besplatnom gradskom prevozu i ovome i onome ne piju vodu. Građani znaju da ništa nije besplatno i da će to na kraju neko da plati, pa im sve to liči na zamajavanje.

Beograd vrvi od otkrivenih i još neotkrivenih afera, gradom se upravlja mešetarski, nekako rođački, strancima se poklanjaju zemlja i pravo na višedecenijske dividende, gotovo svake noći dogodi se neko ubistvo prepoznatljivo po mafijaškom rukopisu, aktuelna vlast pravi haos u gradskom i železničkom prevozu, govori o obnovi fasada a jedva su ih okrečili i prve aprilske kiše spraće tu šminku, Beograd se getoizira razvijajući centre „društvene podobnosti“ otvaranjem objekata u kojima nije predviđena poseta običnog sveta, gradi besmislenu i skupu fontanu na Slaviji, cinično tvrdeći da je to bio projekat Đilasove gradske uprave i ne pominjući da je taj projekat podrazumevao podzemne prolaze za pešake... Ovo je daleko od konačnog spiska.

I u takvim okolnostima opozicija bi da vodi pozitivnu kampanju još u uslovima medijske satanizacije... Probali su dva, tri puta da izvedu ljude na neke proteste pa su se pokunjili kada su videli da je slaba poseta i brže-bolje odustali od okupljanja na otvorenom.

KONFUZIJA:
TUŽAKANJA, OLAJAVANJA I PRETNJE

Ali, sad je kasno za radikalni zaokret, i to ne samo zato što je do izbora ostalo devet, deset dana nego najpre zato što su se opozicione stranke uplele u negativnu kampanju jedna protiv drugih, uzajamno se tužakaju, olajavaju i prete. To su idealni uslovi da ih ovi što su na vlasti, a i dalje bi, sasvim prirodno, da ostanu još na vlasti – nemanjićevski rečeno – definitivno pričvrlje.

Nije moje – niti istražujem javno mnjenje, niti imam kladionicu – da predviđam ko će kako tu da prođe. Kad me neko pita za prognozu, najčešće citiram nekog Brku, šofera u užičkoj „Raketi“, koji je na pitanje zašto ne igra sportsku prognozu odgovorio da on nije pogodio ni 1941. kad je igrao samo jedan par.

Ali je opšti utisak, što se najbolje vidi u završnim danima beogradske kampanje, da se ovde među glavnim opozicionim strankama najpre vodi čićardžijska borba za opstanak i pozicioniranje na političkoj sceni pred neke naredne izbore, za koje slutim da će biti već na jesen i preko kojih će Vučić tražiti podršku za politiku prema Kosovu, što mu je manji rizik nego da ide na referendum.

Izgleda mi da će ovi beogradski izbori označiti završni trenutak za smenu generacija na srpskoj političkoj sceni. Stari kadrovi i stranke nemaju više šansi, osim Dragana Đilasa u slučaju solidnog izbornog rezultata i ako se odluči da posle ovih izbora ostane u politici. Aleksandar Vučić ih je pomeo s javne scene i tu ocenu ne menja činjenica da li će napabirčiti nešto preko cenzusa.

Foto: Milovan Milenković

Dobro, reći će neko, pa zar Aleksandar Vučić nije stari kadar, znamo ga kao zlu paru još od devedesetih.

Nije. On je, kao što sam već pisao, najnoviji model, gotovo hibridni: radi i na benzin i na bateriju. Od godina raspleta sa Šešeljevim radikalima veće transformacije nije bilo ni u Diznijevoj "Lepotici i zveri".

Na stranu što je političke afinitete okrenuo naglavačke, nego se i on sam prepodobio, ukrstio prste, natakao naočare, ne oblizuje usne posle svake rečenice, pokazuje dobro tempiranu blagost i oštrinu, i narod je lepo rekao: ovoga odnekud znamo, al' je, bre, ganc nov.

Od tog uverenja da je "ovaj stari, pljunuti novi" krenula je i nada da bi neko nešto mogao i da promeni jer svi drugi su pljunuti stari i više su pokvarili nego što su popravili.

Ispostaviće se, međutim, u slučaju da Vučić ubedljivo dobije izbore u Beogradu, da on preteruje u pobedama. Onog dana kada se završi prebrojavanje, odbrojavanje je počelo. U odbrojavanju će da izgubi. Velika moć je i velika slabost.

ŠTO BI REKAO BELI:
ZINULO MU DUPE DA POBEDI

Svaka naplavina, bilo koje brvno ili govno doneto maticom politike, ostaće na njegovom kućnom pragu. Nema više druge adrese za srpske muke. Tome je u dobroj meri sam kumovao, pa i poturanjem svog autoriteta na lokalnim izborima, uključujući tu i beogradske.

Predsednik Srbije i lider Srpske napredne stranke (SNS) Aleksandar Vučić inače je izjavio da njegovo učešće u predizbornoj kampanji nije u suprotnosti sa Ustavom Srbije, dodajući da je učestvovao na četiri skupa i da u narednih devet, deset dana kampanje neće moći mnogo da pomogne stranačkim kolegama.

"Ja sam predsednik svih građana i sve ih tretiram na jednak način, ali to ne znači da ne treba da se bavim politikom", rekao je Vučić u emisiji "Ćirilica" televizije Hepi. Ova izjava mi je nejasna kao i priča kako se dokopati bitkoina. Kao da briga o svim građanima nije politika nego neka vrsta humanitarnog rada ili ova izjava demistifikuje i otkriva Vučićevo shvatanje politike svedeno na prostu formulu – pobedi na izborima pa ih pričvrlji.

On je najavio i da će još neko vreme biti lider SNS-a, maksimalno godinu dana, do novog kongresa stranke, ali da će do tada biti spreman da prihvata udarce i odgovara na "neistine, laži i licemerje".

"Nema igre oko demokratije, pobede li nas iste večeri, ja im u pola deset, deset čestitam na pobedi, ali nemira i nereda neće biti", poručio je on i pozvao sve na apsolutni mir uoči beogradskih izbora 4. marta.

Interes stranke koju vodi i Srbije jeste da "imamo apsolutni mir, da ljudi olovkama pokažu koga biraju na izborima", rekao je Vučić.

Što bi rekao onaj Beli Preletačević, istina za jednog drugog političara, „zinulo mu dupe da pobedi". ¶

PARTIJSKA VO

Da „naprednjaci“ imaju spiskove stanara zgrada i, istovremeno, biračke spiskove, javna je tajna. Takođe i da aktivisti SNS-a obilaze zgrade i „anketiraju“ stanare, ne prezajući pritom od oštre polemike, ali ni od fizičkog obračuna sa onima koji im se suprotstave, što je pokazao slučaj kapetana Milana Vukšića. A čovek je samo hteo da zaštiti svoja i građanska prava komšija, uključujući ono o slobodnoj volji i zagarantovanoj tajnosti izjašnjavanja na izborima

NA DELU: Aktivisti SNS-a

Slučaj kapetana Vojske Srbije Milana Vukšića (41) koji je uhapšen zato što je pokušao da od aktivista Srpske napredne stranke (SNS) uzme spisak na kome su njegovi i lični podaci članova familije, u prorežimskim medijima ne samo da nije dobio publicitet, nego su pokušali da ga i zataškaju ograničavajući se samo na izjave ministra unutrašnjih poslova Nebojše Stefanovića (ujedno i predsednik Gradskog odbora SNS) „opšteovlaštenog tumača“ Aleksandra Vučića za sve i svašta ministra odbrane Aleksandra Vulina.

Razlog za takvu „gromoglasnu tišinu“ lako je shvatljiv i razumljiv – prva bitna stvar je protivzakonito posedovanje biračkih i spiskova stanara u rukama jedne stranke, a druga je da ti „mladi ljudi“

JSKA U AKCIJI

Foto: Tanjug / Dragan Kujundžić

i nisu takva nevinašca kakvim ih Stefanović i Vulin u javnosti predstavljaju, jer uz devojku koja nosi spisak obavezno ide i korpulentni mladić; on ima instrukcije da taj spisak štiti od onih koji se pobune.

Kapetanu Vukšiću je, po vojnim propisima, zabranjeno da priča za medije bez saglasnosti nadležnih organa, a nije teško pretpostaviti da bi slanje zvaničnog zahteva Ministarstvu odbrane naišlo na zid ćutanja i ostalo bez odgovora. Konkretno i isprobano: zvanično ne bi stigao odgovor da se odbija, nego rečeno – „U proceduri je, razmatra se".

DOKTOREVA VERZIJA I STVARNI NALAZI

„Vreme" je došlo do policijske službene beleške o tom događaju od 13. februara u Rtanjskoj ulici broj 29 na Zvezdari, kao i, posredno, do činjenica koje je Vukšić ispričao kasnije, u istrazi. Ali, prvo se valja prisetiti šta je o slučaju rekao dr Stefanović (na svim zvaničnim događanjima ga najavljuju potencirajući to „doktor", a i u pozivima medijima na te događaje stoji „dr"), koji tvrdi da se kapetan „obračunao sa decom".

"Ljudi su zvonili na ulaz, ušli su, a on je izašao iz svog stana da vidi ko je to u ulazu i da se fizički obračuna sa njima. Taj čovek izašao je iz svog stana, pripadnik je specijalnih jedinica, država ga je platila i trenirala da štiti ovu zemlju, a ne da se obračunava sa decom u Beogradu.... Izašao je i fizički se obračunao sa devojkom od koje je duplo teži. U čemu je tu viteštvo? Ta devojka ništa nije uradila za šta bi zaslužila udarac u glavu, ali mnogo me više zabrinjava to što se ovde ne čuje glas osude", ustvrdio je Stefanović. On, eto, odmah zna šta se desilo u tom slučaju, dok za 99 odsto ostalih, kad bude upitan, tvrdi da ne zna, da je istraga u toku, da je to stvar tužilaštva i slično. Za ovaj slučaj odmah je imao odgovor, a minut-dva kasnije, kad je upitan o spiskovima, naprečac je zaćutao, opet ništa ne zna.

U pitanju su deca, tvrdi Stefanović, ali godine starosti govore da su oni odavno »

U ISTOM STROJU: Ministar A. Vulin i general Lj. Diković Foto: Vojska Srbije

prerasli dečji uzrast pošto su oboje rođeni 1988; dakle, ove godine će napuniti 30 godina. Druga stvar, još zanimljivija – ni jedno od njih nije sa Zvezdare, nego su sa Vidikovca i Petlovog brda, sa potpuno suprotnog kraja grada. Zašto SNS praktikuje da šalje svoje aktiviste na suprotni kraj grada umesto, recimo, da ako su stvarno stranački „zadojeni", deluju u svom kraju, među svojim komšijama, koji ih poznaju, drugo je pitanje, ali to već zadire u unutrašnju organizaciju partije, čiji slogan je „Budućnost u koju verujemo".

A ko je taj „zločesti" kapetan, za koga su režimski mediji javili da je „pripadnik specijalnih jedinica", iako to nije istina jer su iz Stefanovićeve izjave namerno izostavili ono „bio". Čovek je završio Vojnu akademiju, tokom karijere bio je pripadnik 63. padobranske brigade, potom Protivterorističkog bataljona Specijalne brigade, a pošto je, zbog formacije i specifičnosti u toj jedinici, napredovanje u karijeri ograničeno, ostao je dugo u činu kapetana i, da bi dobio veći, prešao je u Operativni centar sistema odbrane, na važnu i „osetljivu" funkciju, za koju je potrebno zadovoljiti najviše bezbednosne kriterijume. Radi se, dakle, o čoveku koji nije ni nasilan ni psihički labilan, ocu troje dece, bez ijedne mrlje u karijeri, nagrađivanom i pohvaljivanom.

Prema policijskoj belešci, kada su zazvonili na interfon njegovog stana u zgradi i predstavili se da su iz SNS i da „rade anketiranje građana povodom predstojećih izbora", Vukšić im je odgovorio: „To što radite je protivustavno, paljba iz zgrade". Oni su zvonili i na druge interfone, a Vukšić je, pošto je čuo da su ušli, sišao do ulaza kako bi video o čemu se radi i kod žene je u rukama primetio spisak na kojem se, između ostalog, nalaze i njegovi podaci.

„Ugledavši svoje podatke, Milan je pokušao da uzme spisak, ali ga je devojka koja ga je držala povukla i spisak se pocepao na dva dela. Nakon toga NN muško lice je krenulo ka njemu, a isti ga je refleksno odgurnuo od sebe otvorenom šakom u predelu lica. Nakon toga lica su napustila zgradu, a on se vratio u svoj stan", stoji u belešci, iz koje je vidljivo da je dežurna služba uputila patrolu na lice mesta u 11.10 časova, po prijavi aktivista SNS da su napadnuti „od strane NN muškog lica koje živi na pomenutoj adresi". Nakon uzimanja izjave, patrola u 11.36 časova zove dežurnog tužioca Prvog osnovnog javnog tužilaštva Gordanu Radić, koja se, kako stoji u belešci, izjasnila „da nema elemenata krivičnog dela i da se lica upute na privatnu tužbu".

Teritorijalno nadležno za opštinu Zvezdara je Drugo osnovno javno tužilaštvo i Vojni sindikat Srbije, čiji je Vukšić član, opravdano je postavio pitanje zašto je zvato Prvo, jer to ostavlja mesta sumnji u pristrasnost. Predsednik Policijskog sindikata Srbije Veljko Mijailović je, dodatno, ukazao da je u hapšenje Vukšića umešan „ jedan od najviših rukovodilaca Policijske stanice *Zvezdara*". Da stvari „ne štimaju", utvrdilo se uskoro, jer je ista zamenica tužioca, očigledno nakon nečije urgencije, 18 minuta kasnije, u 11.53 časova, pozvala policajce u patroli i zatražila od njih da „lice dovedu do prostorija Policijske stanice Zvezdara, zbog osnovane sumnje da je izvršio krivično delo iz člana 344 Krivičnog zakonika Republike Srbije". A što se tiče aktivista SNS, te „dece", kako ih je nazvao Stefanović, oni su, nakon što je policijska patrola došla na lice mesta i konstatovala da na sebi nemaju vidljive povrede, odbili predlog ovlaštenih službenih lica da odu na lekarski pregled.

Naknadno su se ipak „setili" da odu, verovatno po nečijem nagovoru, zaputili se u Klinički centar Srbije gde su, tvrdi Stefanović, dobili „povredne liste". O kakvim listama se radi, nije precizirao, to će se verovatno saznati na suđenju, ako do njega uopšte dođe.

SVI PO SPISKU

Prema priči prijatelja kapetana Vukšića, policajci su prema njemu postupali izuzetno korektno, verovatno iz prostog razloga što su shvatili o čemu se radi, kako patrola tako i oni u pritvorskoj jedinici gde je proveo dan i noć, a ujutro je izveden pred tužioca, koji ga je, posle davanja izjave, pustio na slobodu. Na lice mesta izišla je i Vojna policija, samo konstatovala događaj i uzela podatke, jer po odredbama Zakona o vojsci, civilna policija ima pravo da zadrži vojno lice ukoliko se radi o prekršaju ili krivičnom delu iz opšte nadležnosti, koje nije na štetu vojske.

Ono što je Vukšić ispričao tužiocu, a nema u policijskoj belešci, pokazuje da je on video spisak svih stanara zgrade u Rtanjskoj 29 u kojoj živi, uključujući decu, sa jedinstvenim matičnim brojevima, a da je pored njegovog imena bilo olovkom napisano nešto, što nije uspeo da pročita i da mu je, kada ih je upozorio da čine prekršaj, muškarac rekao: „Neka, neka, znamo gde radiš, rešiće ovo tvoji pretpostavljeni." Nakon toga, on je odlučio da pokuša da im uzme taj spisak i da pozove policiju i da ga je povukao iz devojčinih ruku, a da mu je tada mladić skočio na leđa, pa ga je „otresao sa sebe", dok devojku nije ni takao, sa njom nije imao nikakav fizički kontakt, a odustao je od pokušaja da im uzme spisak kad je video da se pocepao, a i da bi izbegao ulazak u fizički obračun. Od hvata sa leđa aktiviste „naprednjaka" N.G. Vukšiću je ostala modrica na nadlaktici.

On je kod tužioca demantovao da je devojci opalio šamar, a muškarca udario dva puta pesnicom u nos, kako su tvrdili. S obzirom da se radi o obučenom specijalcu, njegova dva udarca šakom u nos bi zasigurno „patosirala" N.G, usput polomivši nos i izazvavši krvarenje, ali svega toga nije bilo kada je policija došla nekih 20 minuta kasnije. Policajci su, naprotiv, konstatovali da ni jedno od napadnutih nema vidljive povrede (pa ni obavezno crvenilo na licu i obrazu, koje bi usledilo da je neko ošamaren, niti bar crven nos od udarca). Zgrada u kojoj se slučaj desio

Ko su barabe

Vučić je 2. februara uveče, gostujući na televiziji Happy, kapetana Vukšića nazvao „barabom", a pokazao je da zna i više detalja nego što je ta, navodno pretučena devojka (od njega smo saznali da se zove Nevena) ispričala policiji.

"Ta baraba, iako mu niko nije došao na vrata, izašao je napolje i mladu devojku Nevenu je udario preko zuba i po vratu", rekao je Vučić.

Zanimljivo je i njegovo objašnjenje da je oficir devojku udario jer je "stala da zapiše broj zgrade da zna gde su ih jurili". On zna i da je kapetan „spavalica", jer je ustvrdio da je bio u pidžami. A u kojem radnom statusu su dvoje aktivista SNS-a, da li su još nezaposleni ili možda rade u nekoj državnoj ili javnoj ustanovi, te šta su radili u zgradi usred radnog vremena – nije se potrudio da objasni.

"Nemaš pravo da zapisuješ, pa ćeš zato dobiti preko zuba. Što si trčao u pidžami, izašao si napolje 20 metara i udario devojku", ilustrovao je situaciju Vučić. On je naveo i da su se aktivisti SNS „prijavili na interfonu" i zamolili da porazgovaraju, a dobili su odgovor "paljba, stoko jedna".

Na Vučićevu izjavu u utorak je reagovao Vojni sindikat Srbije (jedini reprezentativni u Vojsci) i zatražio od njega izvinjenje što je oficira, koji iza sebe ima besprekornu službu u specijalnim jedinicama, više puta nagrađivanog i pohvaljivanog, koji je izvršavao najsloženije zadatke čak i u borbenim uslovima, govori strane jezike i ima završene sve specijalističke obuke, i tog dana ni nad kim nije izvršio nasilje, nazvao barabom.

„Ovom svojom izjavom Vučić je značajno urušio svoj već prilično poljuljan ugled i autoritet kod pripadnika Vojske Srbije, jer je, između ostalog, i one koji ga neposredno obezbeđuju posredno nazvao barabama", konstatovao je Sindikat ukazujući na činjenicu da Vučića obezbeđuju pripadnici specijalne vojne jedinice „Kobre", Vukšićeve bivše kolege.

nema video nadzor, ali ima susedna, čija spoljna kamera je, navodno, snimila sve što se desilo, tako da će na sudu stvar da se razjasni.

Što se tiče potvrde o povredama (lakim telesnim) koje su iz Kliničkog centra dobili aktivisti SNS, to bar nije problem nabaviti, posebno kad ste iz vladajuće stranke. Indikativan slučaj je navodni napad poslanika Dveri Boška Obradovića i Marije Janjušević na predsednicu Skupštine Maju Gojković. Ona je isto dobila uverenje o povredama, i pred kamerama u skupštinskoj sali pokazala modricu na nadlaktici. Mali „feler" u svemu je to što je Gojković previdela da u lekarskom nalazu piše šifra povrede podlaktice. Kako je zaradila modricu na nadlaktici, do danas nije objasnila.

Zanimljivo u slučaju navodnog napada na Maju Gojković (a celu situaciju je jedan poslanik snimao i mobilnim telefonom, tako da se videlo da fizičkog kontakta nije bilo) jeste to što je sve vreme u kancelariji bilo prisutno i njeno obezbeđenje. Postavilo se logično pitanje – zašto je nisu zaštitili ako je već napadnuta fizički kao što tvrdi i zašto potom nisu suspendovani jer nisu radili posao za koji su plaćeni, kako se moglo desiti da štićeno lice ne bude zaštićeno. Indikativno je i to što od ključnog čoveka iz obezbeđenja, koji je bio prisutan tokom navodnog napada, nije čak ni zatražena izjava u pisanoj formi, što je deo obavezne procedure. Onog trenutka kad je nadređenim rekao da fizičkog napada nije bilo, jednostavno je „zaobiđen". Istraga o navodnom fizičkom napadu „Dverjana" na M. Gojković je formalno u proceduri, a ne treba sumnjati da nikad neće biti završena jer bi saslušanje svedoka moglo biti nepovoljno po zvaničnu verziju. A time bi im se iz ruku izbio i „adut" o Obradoviću kao siledžiji koji napada žene, što sad često koriste pripadnici „prvog i drugog ešalona" SNS u izbornoj kampanji.

Otvorilo se, naravno, i ozbiljno pitanje biračkih spiskova i podataka o građanima, koji su dospeli, ne prvi put, u ruke jedne političke stranke.

Stefanovićevo objašnjenje dato novinarima dan nakon incidenta na Zvezdari demantovano je na licu mesta. Kada je pokušao da objasni da su to spiskovi članova SNS i onih koji su ostavili svoje podatke za „siguran glas", i da sada aktivisti naprednjaka samo obilaze te ljude, „a SNS ima više od 600.000 članova i u svakom ulazu živi neko od njih", potpisnik ovog teksta ga je zatekao pitanjem kako to da su onda zvonili na vrata njegovog stana, a ni on ni supruga nisu ni članovi ni „sigurni glasovi" SNS, te da je na spisku video svoje i ime supruge, Stefanović je, vidno zatečen, što su i kamere snimile, zbunjeno odgovorio da „ne zna" i da će „proveriti".

Da „naprednjaci" imaju spiskove stanara zgrada i istovremeno i biračke spiskove, javna je tajna, ali to se prećutno toleriše, ne buni se zbog toga previše čak ni opozicija, iz kog razloga, to valjda oni znaju. A „jurišni odredi" SNS u belim kišnim mantilima sa logom stranke i dalje obilaze zgrade i „anketiraju" stanare, pritom ne prezajući ni od oštre polemike sa onima koji im se suprotstave, ali ni od fizičkog obračuna, što je pokazao slučaj kapetana Vukšića; to mu je zasigurno zaustavilo dalje napredovanje u karijeri, ali i verovatno „otvorio perspektivu" prekomande u Kopnenu zonu bezbednosti, ili u združene snage na granici prema Bugarskoj ili Makedoniji, a sve „po potrebi službe". A čovek je samo hteo da zaštiti svoja i građanska prava komšija, uključujući ono o slobodnoj volji i zagarantovanoj tajnosti izjašnjavanja na izborima.

To što ga je siledžijom nazvao ministar mu resorni Aleksandar Vulin, nikog ne bi trebalo da čudi. Javnost je dobro upoznata sa njegovim likom i delom... Zapanjujuće je, međutim, što se svemu tome pridružio i načelnik Generalštaba Ljubiša Diković, koji bi trebao – makar zbog ugleda Vojske – da pokuša da zaštiti pripadnika institucije na čijem je čelu. Umesto da kaže da će istraga utvrditi šta se zapravo desilo, Diković u startu podržava Vulinove kvalifikacije i „objede" na račun kapetana Vukšića. Da se radi o nekom pukovniku koji „puca" na generalski čin, pa da se nekako i razume, karijerizam je u pitanju, ali da to čini general sa četiri zvezdice (veći čin u Vojsci Srbije ne postoji) i neko ko će, po sili zakona, u penziju morati da ide za tri meseca, 20. maja, kad puni 58 godina, teško je naći opravdanje. Osim ako ne izdejstvuje kod Vulinovog „vrhovnog komandanta" da donese poseban propis po kojem će moći da ostane u aktivnoj službi još neku godinu. ¶

DAVOR LUKAČ

Ne može, jer nam se tako može

Voditeljka zamoli za strpljenje, očekuje se dolazak Njegove svetosti, na to Vučić nekoliko puta odmahnu glavom, pridruži mu se Vulin, koji je odmahivao dijagonalno

Poslednjih godina, bolje reći od kada je počelo obeležavanje Dana državnosti u Maričevića jaruzi, to je bio vašar gde su razne patriote, obučene u fundus uniforme, uz obavezno postrojavanje i drugo arlaukanje, unižavale svaki pomen Karađorđu i ustanicima. Zbog toga se država povukla iz Jaruge, sećanje na ustanike je redovno, gde su razni vulini bili u glavnoj ulozi, održavano na obližnjem Oplencu. Ovoga puta stigao je Vučić gospodin, kao predsednik Srbije, i pokazao kako se praznik obeležava. U Orašac su mogli stići samo autobusi sa njegovim narodom – policija je blokirala prolaze od Aranđelovca i Markove crkve – sve je proteklo bez šubara i crnih zastava, a jedino obeležje koje je viđeno kod golorukog naroda, koji je bio prisutan u impozantnom broju, bio je kartonski Vučić u prirodnoj veličini.

PREDSEDNIK OD KARTONA:
Orašac, februar 2018.
Fotografije: D. Todorović

VRAĆAMO SE JAŠTA

Reporter "Vremena" krene od Aranđelovca, na skretanju za Orašac, policijska blokada, ne može se dalje. Novinar nekako prođe, sa Skupštinskom propusnicom, kad, posle nekoliko kilometara, nova blokada, glavni policajac veli, ne može, gore je 10.000 ljudi. Pošto je reporter mahao Skupštinskom propusnicom, puste. U Orašcu, gužva, autobusi istovaruju "meštane", i nastavljaju dalje, na parkinge koji nisu u vidokrugu.

Novinar proba prođe ka crkvi, policija odbi, zaobilazno, kroz narod stigne gde pošo, niđe uniformisanih domoljuba, "Sloboda ili smrt" zastava, samo jedan sa šubarom, u društvu sa dve šajkače, drži uramljenog Putina. Do crkve velika šatra, u toku liturgija, lično Patrijarh drži slovo. Dole, u Maričevića jaruzi, takoreći niko. Zato sve gore, pred starom školom na kojoj velika kamena tabla "Narodna škola u spomen na ustanak vožda Karađorđa u Orašcu". Prostor ispred škole opasan improvizovanom metalnom ogradom. Metalnom ogradom opasan i spomenik Karađorđu, takoreći bina, ispod kamenog stepeništa, sa mikrofonima, dve svečane zastave.

Novinar se uputi ka jednom od ulaza u VIP prostor, manu sa onu Skupštinsku propusnicu, dvojica, trojica, sa na prsa legitimaciju "Organizator", bez da pogledaše u spisak, odbiše, nije na spisku. Šta će, reporter uze radi pos'o, ubeleži vazda kamera, VIP gospodina koji je na povocu držao crnog psa, počasni vod vojske u plavi mundiri, vojni orkestar u plavi mundiri, red policajki sa plavi šeširići, pristiglog Vulina, stroj vojnika sa sivomaslinaste šapke... Tako obilazeći reporter stigne do ulaza od crkve, i tu bili momci sa "Organizator" legitimacijama, pored kojih je policija statirala, i ne pitao prođe. Navali prođe jedan visok, sa beretku, legitimisa se da radi u bezbednost, pokaza neku legitimaciju, "Organizacija" ga odbi, on uze pita, Pa što ne može, oni da odgovaraju, Pa ne može! Kad se ovaj udalji, "Organizator" legitimacije uzeše među se komentarišu, Što ne može, ne može što nam se tako može.

Od velike šatre se, preko zvučnika, čuo Patrijarh, koji je služio liturgiju, šefica Vučić protokola je, iz VIP prostora, vršila probu mikrofona za kolege, Jedan, dva, jedan... Autobusi su i dalje istovarali narod, ona šubara se, kroz gužvu, probijala sa uramljenim Putinom... U sve stiže dika Diković, nigde "Naši", nigde "Obraza", druge uke i buke, na velikom video-bimu, iza koga bile skalamerije za ozvuku, pisalo je "Dan državnosti Republike Srbije – Sretenje". U VIP prostor, sa vencem, proba uđe delegacija Prestolonaslednika, jedan sa akt tašnom, na kojoj bila kruna, zlatno i veliko slovo A, je bezuspešno ubeđivao "Organizator" legitimacije da je sa njima član Krunskog saveta.

Novinari sa spiska su sve u šesn'es' radili pos'o, jedna proturila mikrofon kroz ogradu, pa intervjuiše poštovani

narod, primerak naroda uzo napamet veli, Postigli smo ugled i čast u svetu, fala mnogo, pozdravljam Predsednika! Novinarka imade i pitanje, Vraćamo se korenima, a ovaj napamet odgovori, Vraćamo se jašta! Nedaleko od Vraćamo se jašta gospodina, bio jedini transparent, zastava, na impozantnom skupu, kartonski Vučić, sa kravatom, u prirodnoj veličini. Iznad Vučića u prirodnoj veličini, koji

je mahao desnicom, beše znak SNS, natpis, Naš predsednik, On ima veliko srce, On obeća, On ispuni, On ima karakter!

Narod se uskomeša, Vulin se uskomeša, ozgo, od parkinga iznad škole, nastupi Vučić, sa na crveno kravatu, iskorača, sa Dodik plava kravata Miloradom, pravo do počasnog mesta koje su čuvali svi ministri. Sve odstoja, voditeljka zamoli za malo strpljenja, očekuje se dolazak Njegovog preosveštenstva, izvinjavam se, Njegove svetosti, Vučić na to nekoliko puta odmahnu glavom, pridruži mu se Vulin, koji je odmahivao glavom dijagonalno.

ŠTO REK'O ORVEL

Na binu metuše sto sa žitom, vinom, bosiljkom, od velike šatre uze da se približava litija sa velikim drvernim krstom, crkvenim i ustaničkim zastavama, do Vučića prvi stiže jedan od popova, Vučiću priđe i Patrijarh, rukoljubi ga Dodik, poče pomen ustanicima. Bi, Amin, svi se prekrstiše, bi, Večnaja pamjat, svi se još nekoliko puta prekrstiše. Patrijarhu namestiše belu kamilavku, metuše ga između Vučića i Dodika.

Javi se voditeljka, Poštovani predsedniče Republike Srbije, predsedniče Republike Srpske... Vaša svetosti, dame i gospodo... danas cela Srbija slavi Orašac... u tom duhu prisustvujemo ceremoniji... vence na spomenik Karađorđu će zajedno položiti... Dunu marš, iskoračiše Vučić i Dodik po taze i žućkastoj rizli, namestiše vence, klimnuše, bi himna, odstojaše, vratiše se na mesto, počasni vod vojske dobi voljno.

Voditeljka najavi umetnički program sa umetnik Tihomir Arsić, koji se kao umetnik, nakon što su ga radikali, dok Vučić bio radikal, prozivali da povlašćeno prodaje ugalj iz "Kolubare", dokazao javno čitajući Šešeljeva sabrana dela. Nakon što umetnik Tika umetnički reče, "Vladati narodom, isto je ko na bojištu pobedu izvojevati", najaviše Dodik Milorada.

Kad prozvaše Milorada, krajnje desno se pojavi zastava "Obraza", transparent "Neću da izdam", ali, Milorad je bio koncentrisan: Gospodine predsedniče Srbije, želim vama i građanima da čestitam praznik... vaše ekselencije, vaše eminencije, pomaže Bog... Srbi nisu proizveli samo jednog Karađorđa, nego mnoge junake, danas kada je Srbija vraćena srpskom narodu... i što Vučić reče, nema bosanskih, hrvatskih Srba, nego jedinstven srpski narod...

Jopet i opet se javi voditeljka: Ako je Orašac mesto gde je Srbija počela da vaskrsava, onda je to mesto gde treba da dođe svaki predsednik države, danas će se prvi put obratiti predsednik Srbije, dame i gospodo, predsednik Srbije, gospodin Aleksandar Vučić! "Obraz", po scenariju, smota zastavu i transparent i vrati se u Jarugu, pred mikrofon, sa plavu fasciklu, stade Vučić predsednik.

Metuše ga na onaj veliki video bim, pa se reče Vučić predsednik, Poštovani predsedniče Republike Srpske, gospodine Dodik, Vaša svetosti... uvaženi građani Šumadije, danas je Sretenje, veliki dan. Pa citira Vitezović Milovana, stiže do Orvel Džordža, da je najteže uraditi ono što ljudi neće da čuju, oko nas su podignuti planinski venci prepreka, ali, nas sve ima da kažemo isto što i Hanibal pred Alpima, ili ćemo naći put do Rima, ili ćemo ga sami napraviti. Ministri su, ko jedan aplaudirali, kartonski Vučić u prirodnoj veličini je poskakivao, Vulin je pomerao usne, svojom tehnikom memorisao svaku reč.

A Vučić gospodin je nastavljao, Danas možemo sve, Srbija je sve snažnija, ekonomski, kulturno i odbrambeno, ozdravili smo fabrike, dižemo privredu, gradimo bolnice, otvaramo aerodrome, i te rezultate ćete tek videti. Ipak, dužan sam da kažem da ima problema, a najteži je smanjenje broja stanovnika. Izgradili smo puteve, podigli fabrike, najbolje bolnice, ali, to je džabe ako nema ljudi, ako nema naroda, i zato, Vaša svetosti, hvala vam zbog angažovanja da, zajedno sa državom, počnemo da rešavamo ovaj problem od nule...

Hvala narodu Srbije na velikom poverenju, ne mogu da vam objasnim koliko sam ponosan što sam prvi predsednik Srbije koji je došao ovde, Srbiju ćemo sačuvati, ali ono što moramo je da sačuvamo i obnovimo naš narod... Dragi građani Srbije, srećan vam Dan državnosti! Svi su završno aplaudirali, Vulin je, kanda je restartov'o memorisanje, i dalje mic'o usnama. Javi se hor, voditeljka se odjavi, Zahvaljujem se što ste u ovako impozantnom broju došli na skup. I impozantni narod uze da se razilazi, premijerka Ana iz prve nađe svoj BMW, ostali krenuše u tumaranje za autobusima, samo čuješ, štano su rekli, bi tamo, il' vamo, je l' Dvojka broj autobusa, il' je Trojka... ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

NE PROPUSTITE

"ZUMIRANJE"

POLITIČKU EMISIJU U PRODUKCIJI NEDELJNIKA VREME

EMITUJE SE
I NA SLEDEĆIM
LOKALNIM
TV STANICAMA:

- TV ŠABAC
- TV SANDŽAK
- T1 ZAJEČAR
- TELEMARK ČAČAK
- TELEVIZIJA VALJEVO PLUS
- KRALJEVAČKA TELEVIZIJA KATV
- TV FORUM PRIJEPOLJE

I NA PORTALIMA JUŽNE VESTI I UŽIČKA NEDELJA

ZUMIRANJE

VREME

TEOFIL PANČIĆ

Čovek od gline

Mnogo crnja i gora od laži u kojoj je uhvaćen je laž kojom je Aleksandar Vučić relativizovao prethodnu

Sada, kad se malo slegla prašina i utisci, možda bi se moglo reći da je poseta Aleksandra Vučića Hrvatskoj ipak imala neku svrhu, pa makar to bila samo ova: da Hrvati malo vide i osete kako je nama stalno... E sad, ako je samo zarad toga, nije Vučić imao rašta potezati na put: Hrvatska će se ipak dosta brzo oporaviti od njega, a nama je onako kako nam je, sa ili bez njegove šetnje po Zagrebu i Vrginmostu.

Ima tu, međutim, nešto važnije. Vučić je već rutinizovao svoje ponašanje unutar Srbije, i svi su već oguglali (a to je, avaj, najpogubnije, jer "normalizuje" abnormalno) na njegovo narcisoidno-autokratsko divljanje, na verbalne izlive bez primesa istine i bez učešća stida; takođe je rutinizovao i svoje ponašanje u "velikom" inostranstvu gde je sklatkorečiv, službouljudan i manji od makova zrna – osim kad posle baroniše svoja virtuelna ili besmislena kočoperstva. Ostaje, dakle, ono *između* domaćeg terena i inostranstva, tzv. region, dakle Ex-Jugoslavija. Tu Vučić stoji mnogo slabije, a najslabije stoji s Hrvatskom: za nju naprosto nema pravu priču, nema ključ za tu bravu.

Gde Vučić greši, šta bi mogao da popravi pa da bude drukčije? Ne greši nigde i ne bi mogao da popravi ništa: sve njegove važne, presudne greške počinjene su odavno. Od tada do danas, ima samo jednu, ali kosmički veliku grešku: čas se pravi da te davne greške nije ni bilo, čas kroz zube ipak procedi da jeste, ali pošto je on sebi već velikodušno oprostio tu grešku, frapiran je činjenicom da ima ponekoga ko je toliko nakraj srca da mu to još zlopamti. A on sebi, eto, ne samo da je oprostio, nego je bezbeli i zaboravio. Kad je podvriskivao na onog hrvatskog novinara da u Glini 1995. nije zazivao "Veliku Srbiju", da je to dušmanska izmišljotina, posmatraču se moglo načas učiniti kao da i sam u to veruje, pa je evo lepo šokiran spoznajom da bi neko mogao da mu ne veruje, naročito ako ga dokumentovane činjenice nedvosmisleno demantuju.

Vratiću se na "glinsko pitanje", ali ostanimo prvo malo u sadašnjosti. Bilo je gotovo zabavno pratiti kako su takoreći svi (politički akteri, analitičari, novinski komentatori svih provenijencija) u Hrvatskoj bili iskreno šokirani onim što su videli i čuli od Vučića i oko njega: ne čak toliko sadržajem, koliko *načinom*. S jedne strane, čovek ne razume čemu šok i neverica: kao da je A. V. do tada obitavao na drugoj planeti, a ne u susednoj zemlji s kojom nema jezične barijere?! S druge strane, bilo je tu ipak i nečega poučnog (mada ne i utešnog) za nas istočno od Bajakova: ono što je šokiralo odviknutu hrvatsku javnost naprosto je *nastup autokrate* (pri tome infantilno pasivno-agresivnog jer mora mnogo da laže, a sam najbolje zna da su mu laži očajno neuverljive). Današnja Hrvatska je, naime, po mnogo čemu ozbiljno falična država (i društvo), ali autokratija naprosto nije. Pogotovo ne ona "personalne" naravi. Takva je poslednji put bila u vreme Tuđmana, a danas su već punoletni oni koji su se rodili u godini Tuđmanove smrti.

U jednoj stvari, ipak, čovek mora da bude pravedan prema Vučiću: nije on sam sebe takvog stvorio, to jest, ako i jeste, mnogi su mu pomogli: od srpske "emancipovane građanske elite" koja je kobno pripomogla prvo Nikolićevom, a onda njegovom povratku na vlast, a onda i političko-društveno-medijske elite susednih država, svakako uključujući i Hrvatsku. Zašto? One levo-liberalne su napamet i bez udubljivanja prenosile tupe floskule kolega iz Srbije, a one desne su se radovale sebi sličnom. Doduše, u ponašanju ovih potonjih bilo je i crte racionalnosti sa stanovišta uskog tzv. nacionalnog interesa: zašto bi oni "sprečavali" da Srbiju vode beznadežno iskompromitovani (a i generalno trećerazredni) ljudi? Pa, na taj će način Srbija biti slabija, trajno inferiorna! To što će ovi, poput Vučića u Hrvatskoj, stalno nešto galamiti, patetisati i busati se u kokošija prsa, posve je nevažno, to je folklor. Setite se samo kako je HDZ navijao da naprednjaci dođu na vlast i da se održe na njoj! I nije ih ne razumeti: prirođeno je logici nacionalista da je "susedova slabost moj probitak", a Srbija na čelu s ovako očajno slabim ličnostima idealna je žrtva političkog i svakog drugog iživljavanja i revanširanja. Naročito ako imaš i kome i za šta da se revanširaš. Te dividende devedesetih nisi mogao da "naplaćuješ" Đinđiću, Tadiću, čak ni Koštunici, ali zato *četniku* Vučiću i te kako možeš...

Naposletku, nazad u Glinu. Vučić je uhvaćen u jednoj bednoj, amaterskoj laži, možda i zato što su mu u pokorenoj Srbiji sasvim otupeli refleksi, pa je zaboravio da se našao negde gde iza njega ne stoji armija plaćenih da ga štite od njega samog. Ali, mnogo važnija i mnogo crnja i gora od laži u kojoj je uhvaćen jeste laž koju je izrekao relativizujući je: "Potpuno je svejedno. To nije ubilo nikoga, nije bilo čiju kuću srušilo i spalilo".

Živeti ovde u poslednjih četvrt veka znači biti izložen rafalnoj paljbi sasvim besramnih, razobručenih laži. Ipak, ne pamtim *sveobuhvatniju* laž od ove Vučićeve. Pa, šta je pobilo sve one ljude, da nije "Čoveče, ne ljuti se"?! E to, ta neverovatno gigantska, eruptivna, bar sto kilotona moćna radioaktivna laž, kad to odjekne negde izvan Srbije, čuje se i vidi do Meseca, toliko to jako detonira. A kod nas ništa, puć, brboć, mi smo oguglali, što će reći: mi smo pasivno pristali na laž, čak i ako ne verujemo u nju ne shvatamo je baš ozbiljno, pa se sve čudimo tuđem čuđenju. Uostalom, da nismo to i da nismo takvi, ne bi ni taj Vučić danas bio niko i ne bi bio ništa. Ni nama, ni Hrvatskoj, ni bilo kome između neba i zemlje. ¶

ULOGA NEMANJIĆA U NOVIJOJ SRPSKOJ ISTORIJI

U želji da u Srbiji bude sve "brže, jače, bolje", nikad viđeno i prvi put, predsednik Aleksandar Vučić već nekoliko godina pokušava da državnost Republike Srbije na neki način izvede iz nastanka Raške, prve srpske države koju je osnovao Stefan Nemanja. Bilo je tu inicijativa za spomenik velikom županu Nemanji, osnivanje muzeja Nemanjića, a poseban i čudan kuriozitet se desio kad je Vučić prošle godine položio zakletvu nad Ustavom ispod kojeg je bilo Miroslavljevo jevanđelje. Iako tvrdi da nema ništa sa serijom "Nemanjići" Radio-televizije Srbije, ispada da je glasnijem i gnevnijem delu javnosti koja je nezadovoljna istorijskim i umetničkim dometom serije baš Vučić kriv što Vukan i Stefan pričaju razmaženim beogradskim akcentom i što im majka ne dozvoljava da jedu rukama

Koliko god se trudili Siniša Mali i Goran Vesić, novogodišnja noć u kojoj je dočekana 2018. neće biti upamćena po turskim i bugarskim turistima i količini novca koju je Beograd od toga prihodovao već po gunđanju, iščuđavanju, ponekoj pohvali, stručnim, ali i kafanskim raspravama o seriji "Nemanjići – rađanje kraljevine" čiju je prvu (verovatno kao pilot) epizodu te večeri emitovala Radio-televizija Srbije (RTS). Beograd nije bio izuzetak – cela Srbija od tada, do danas (a sva je prilika da se još neće zaustaviti), bruji i uglavnom negoduje po medijima i društvenim mrežama što je potrošeno previše novca za slab rezultat, što je tekst beživotan i bezidejan, što su se neke scene snimale u Sopoćanima, koje je 80 godina kasnije od radnje serije izgradio Nemanjin unuk, kralj Stefan Uroš I, što Nemanja "kočoperno stoji pred romejskim carem (Srbija se saginjati neće!), a u isto vreme je zbunjen, kvazibolećiv i umoran pa kao najmlađi deluje starije od sve četvorice braće", što glumci izgovaraju turcizme i, uopšte, govore savremenim srpskim jezikom. U odbranu jezika prvi je stao, s potpunim pravom, predsednik Vučić kad je za "Kurir" o Božiću ove godine rekao: "Ima jedna glupa primedba koju sam primetio: a kako je Nemanja mogao da govori 'petlja', 'bre'... To je mnogo glupa primedba. Ako bi se zaista govorilo kako je Nemanja pričao 1196. godine, ne biste razumeli ništa, jer bi tu više bilo staroslovenskog

SERIJA U CENTRU PAŽNJE: "Nemanjići – rađanje kraljevine" Foto: Gordan Jović

nego jezika koji bi iko u Srbiji razumeo." Možda Nemanja i nije mnogo pričao 1196. jer se te godine zamonašio.

VELIKA OČEKIVANJA

Pošto je prva epizoda prošla toplog zeca, predsednik Programskog saveta RTS-a Milivoje Pavlović je za Fonet izjavio da je taj savet zatražio "od menadžmenta i uredničkog kolegijuma Javnog medijskog servisa da ne emituje naredne nastavke igrane televizijske serije o Nemanjićima, dok se na internoj projekciji u RTS-u ne odgleda cela serija, ili bar njena polovina" i to obrazložio: "pretežno negativnim reagovanjem opšte i stručne javnosti posle emitovanja prve epizode". Generalni direktor RTS-a Dragan Bujošević je odgovorio citatom iz dopisa Programskog saveta koji su, osim njega, dobili Vladimir Vuletić, predsednik Upravnog odbora RTS-a, i Nebojša Bradić, glavni i odgovorni urednik Kulturno-umetničkog programa RTS-a, a u kojem se kaže: "Smatramo da bi bilo celishodno da se članovima Programskog saveta, pre početka emitovanja celine serije, na internoj projekciji prikaže bar pet prvih epizoda", i dodao da odluku o emitovanju donose uredništvo i menadžment "baš kako to predviđaju zakoni i propisi na koje se predsednik Programskog saveta i poziva u svom dopisu". Mesec i po dana kasnije, u subotu 17. februara, trećeg dana po Sretenju prikazana je donekle izmenjena verzija prve epizode koju je javnost nekako "progutala", verovatno zadovoljna što su neke primedbe usvojene. Međutim, već sutradan, kad je prikazana druga epizoda, animozitet prema seriji vraćen je na početak. Lavina negodovanja je toliko narasla da su počela da se postavljaju pitanja da li je to, u stvari, pilot druge epizode i da nas narednog vikenda može očekivati bolja, premontirana verzija. Zlatko Paković je u dnevnom listu "Danas" bio posebno oštar: "Dakle, od deteta do groba u Srbiji, sve je saglasno u oceni da je serijal 'Nemanjići' neuko napisan i još neukije režiran, a društvene mreže pune su britkih komentara i jarkih zapažanja o buljucima glupih postupaka i reči kojima je načičkana ova troma, staromodna, učmala, posprdna, kao iz naftalina izvađena nova serija, koja je za sada pokazala samo dve od dvanaest svojih epizoda."

Gnev javnosti je ogroman i kola se (kako to obično i logično biva) lome na proslavljenom i nagrađivanom scenaristi Gordanu Mihiću i reditelju Marku Marinkoviću. Usput nagrabusi i Dragan Bujošević, koji predstavlja dežurnog krivca u RTS-u i koji više ne zna šta da uradi ili da kaže, a da bar neko u Srbiji bude zadovoljan. I opozicija i vlast bi rado da mu vide leđa. Opozicija, naravno, to ne može da izvede, a vlast, paradoksalno, iz samo njima znanih razloga, to ne želi. Kritike idu dotle da se spekuliše da je sam predsednik Aleksandar Vučić naručio seriju, ne bi li narod poistovetio njegove državničke napore sa osnivačem prve srpske države Stefanom Nemanjom. Vučić takve insinuacije odlučno demantuje u pomenutom intervjuu za "Kurir": "Nisam ni na koji način učestvovao u tome, nikoga ne poznajem, nikakvih mojih zasluga u tome nema, niti krivice, ali hoću da stanem u odbranu ljudi koji su se trudili i borili da nešto naprave. Sećam se kada su ljudi radili *Boj na Kosovu*, bili su žestoko napadnuti, a mi ga i danas gledamo kao najbolji film o 1389." Film Zdravka Šotre iz 1989. jeste najbolji film o Kosovskom boju i to će zadugo ostati, sve dok se ne bude snimio drugi.

"Pričalo se posle da je *Boj na Kosovu* naručio Sloba Milošević. To je potpuna budalaština", kaže za "Vreme" Zdravko Šotra i dodaje: "Taj film jeste snimljen u vreme obeležavanja 600. godišnjice Kosovske bitke, ali Milošević nije imao nikakve veze s tim. Na premijeri su bili tadašnji predsednik Predsedništava SFRJ Janez Drnovšek i ceo diplomatski kor, ali ne i Milošević. U stvari, Filip David, koji je u to vreme bio urednik u »

Sećanje je oslonac identiteta

“Prema nacionalnoj istoriji odnosimo se kao prema nekoj vrsti svetinje. Međutim, smatram da je prošlost kao njiva i da je otvorena svima. Na nju niko nema monopol i na toj njivi mogu da oru akademska istoriografija, književnici, pesnici i – naravno – filmadžije. A svako ko radi izložen je i kritičkim procenama”

“VREME”: Kako ocenjujete odnos aktuelne vlasti prema nacionalnoj istoriji?

MILOŠ KOVIĆ: Ovo nije prva vlast koja prema nacionalnoj istoriji ima postmodernistički odnos ulaska u supermarket i kupovine onog što joj je potrebno. Reč je o tome da svaka vlast ovde – a naročito ova – uzima ličnosti, procese i pojave iz nacionalne istorije po slobodnoj volji i praktično ih zloupotrebljava u svoje dnevnopolitičke svrhe. A kada govorimo o Aleksandru Vučiću, onda imamo vrlo česta pozivanja na kneza Miloša Obrenovića što vrlo neprijatno podseća na vladu Milana Nedića. To je fenomen iz naše novije istorije da vlasti koje su spremne da posluže okupatoru vole da se pozivaju na iskustvo Miloša Obrenovića: vrlo često vole da pominju i despota Stefana Lazarevića. To nešto govori.

Foto: Goran Srdanov

Pomenuli ste postmodernistički odnos vlasti prema nacionalnoj istoriji. Kako vam to izgleda u slučaju Nemanjića?

Svaki istoričar bi pozdravio pozivanje na Nemanjiće zato što oni predstavljaju ključnu temu srpske istorije već vekovima. Međutim, ono što vidim jeste činjenica da se vrlo često pominje Stefan Nemanja. Ko zna, možda je u pitanju podsvesna želja naših vlastodržaca iz najnovije istorije da kažu kako sve počinje od njih, uključujući i aktuelnog predsednika Srbije Aleksandra Vučića... Mada je to i to dobro dok se ne počnu pozivati na Svetog Savu. Toga se pribojavam.

Postoji li veza između moderne Srbije i dinastije Nemanjića?

Ne može se dovoljno naglasiti značaj dinastije Nemanjića za srpsku istoriju. Pored nasleđa Stefana Nemanje i Svetog Save, postoji možda još samo nekoliko ličnosti tog formata i značaja u našoj istoriji. Jedan od njih je Sveti knez Lazar, pa Karađorđe... O čemu je tu reč? Nema primera u Evropi da su članovi neke dinastije, kao što su gotovo svi vladari dinastije Nemanjić, proglašeni za svetitelje. Još u vremenu u kom su živeli, ljudi su imali svest o njihovoj posebnosti. Ali i u vekovima kada je nestala ova dinastija – od 1371. ne vlada Srbijom – pa do dana današnjeg imamo stalno ponavljanje njihovih imena skoro na sedmičnoj osnovi u liturgijama, u svetim spisima, u tekstovima, knjigama, istoriografiji... Cela moderna nacionalna svest Srba izgradila se ili, ako hoćete, uobličila na sećanju na ličnosti Nemanjića. Pre svih Stefana Nemanje, to jest Svetog Simeona, i Svetog kralja Stefana Dečanskog. Može se bez opasnosti od preterivanja reći da moderni srpski nacionalni identitet počiva pored ostalog i na sećanju na Nemanjiće. Zato je ta tema od ogromne važnosti za srpsku kulturu.

U tom kontekstu, kako vam izgleda serija “Nemanjići” koja se emituje na RTS-u?

Građani Srbije prema nacionalnoj istoriji imaju odnos kao prema nekoj vrsti svete zemlje: to je za Srbe i građane Srbije istorijsko i identitetsko utemeljenje. I svaki put kada neko uđe na taj prostor, od njega se očekuje da vodi računa o datim pravilima. Tako je vekovima. E sad, kada neko snimi seriju – bili to “Nemanjići” ili “Senke nad Balkanom” – koja ne odgovara nečemu što je opšta prosečna predstava o tome kako bi trebalo da izgledaju predanje i istorija, nastaju problemi. Jedan od razloga je i to što je ovo i dalje sirotinjska kultura – mi ne proizvodimo toliko filmova i serija o nacionalnoj istoriji koliko to, recimo, rade Englezi. A kada se novac potroši na seriju kao što su “Nemanjići”, naravno da građani imaju pravo da im se polože računi šta je i kako urađeno. Međutim, bojim se da smo prestrogi prema nečemu što je ipak umetnički doživljaj. Ako autori serije ne pristupaju pretenciozno, ukoliko ne tvr-

»

TV Beograd, bio je inicijator da se snimi TV drama, od koje sam ja napravio film.” Šotra je iskusan reditelj (ušao u istoriju srpske kinematografije filmom *Zona Zamfirova*, koji je samo u Srbiji imao više od milion gledalaca, rekord koji će se teško dostići) i dobro zna sa kakvim se sve preprekama suočava autor kada mu je povereno da obradi neku veliku temu od nacionalnog značaja. Kada su očekivanja javnosti velika, tolerancija na greške je minimalna. Traktor i ručni sat u *Boju na Kosovu* postali su opšte mesto sprdnje u mnogim filmskim razgovorima, ali je to i dalje, kao što reče Predsednik, najbolji film o toj epohi.

O velikim iščekivanjima Šotra kaže: “Imam puno razumevanja za kolegu Marinkovića koji se poduhvatio rada na seriji ‘Nemanjići’ jer su danas mnogo veća očekivanja nego nekad zbog veli-

de da je to što rade jedina utemeljena priča i rekonstrukcija srpske istorije, onda je to u redu. Ne bih hteo da budem kritičan prema "Nemanjićima" ili "Senkama nad Balkanom" iako su lako uočljivi propusti, uostalom kao i kod svakog od nas kada nešto radi. Znamo dobro da je najlakše kritikovati. Voleo bih da sačekamo kraj serije "Nemanjići" pa da onda o njoj razgovaramo. Lično sam srećan što se Javni servis Srbije, koji se, nažalost, često svodi na servis vlasti a ne građana, upustio u pokušaj rekonstrukcije jedne velike epohe, epohe Nemanjića. Ovakav poduhvat svakako pozdravljam i ponavljam da se prema nacionalnoj istoriji odnosimo kao prema nekoj vrsti svetinje. Međutim, smatram da je prošlost kao njiva i da je otvorena svima. Na nju niko nema monopol i na toj njivi mogu da oru akademska istoriografija, književnici, pesnici i – naravno – filmadžije. A svako ko radi izložen je i kritičkim procenama. Sve je to u redu.

Koliko je nacionalna istorija važna za male države poput Srbije?

Nacionalna istorija je izuzetno važna za sve. Identitet svake nacije utemeljen je na sećanju. Uzmite za primer Engleze i njihovo sećanje na Kelte i kralja Artura, srednjovekovne engleske vladare, Viljema Osvajača, Elizabetu I, Kromvela, pa Čerčila... Čak i one nacije koje su nove, kao kanadska, u svom kolektivnom sećanju traže oslonac nacionalnog identiteta. To je opšta pojava u celom svetu. Sjedinjene Američke Države su najbolji primer za to. Sećanje i identiteti – jednako za Amerikance, kao i za plemena u Amazoniji – počivaju na mitovima; mi bismo možda rekli na zavetima, kakav je Kosovski zavet. A paralelno s tim egzistira kritička procena istorije. Srbi tu nisu nikakav izuzetak s tim što se identitet kod Srba u doba turske, habzburške i mletačke vlasti posebno zasnivao na sećanju na ličnosti svetaca od kojih su većina bili Nemanjići. Imate mnogo ljudi koji veruju da je priča o Nemanjićima i Kosovu sveta; to vam je potpuno isto kao kod Jevreja ili Jermena. Ne bi trebalo vređati osećanja tog dela javnog mnjenja u koji i ja lično spadam, ali to ne znači da javnost nije kompetentna da kritikuje sve ono što je neko uradio ili izgovorio u javnom prostoru. Nama nije potrebna srpska nacionalna propaganda, već istina. Jer, istina je na našoj strani. Tu je ogromna odgovornost na vlastima. Predsednik Republike duva u srpske famfare dok izdaje Kosovo i Metohiju i nudi nacionalne teritorije na razmenu: u isto vreme imamo patriotske serije i projekte, velike nacionalne deklaracije o ujedinjavanju i zaštiti Srba u regionu, ali i brisanje 120.000 građana Republike Srbije. Kojim građanskim, ljudskim, moralnim i božjim zakonom to može da se opravda i kako da to nazovemo osim onom starom rečju – čitajte Herodota, čitajte Stari zavet – a ona glasi: izdaja. ¶

Jovo Bakić

Mit o zlatnom dobu

Nisam iznenađen velikom bukom oko TV serije "Nemanjići". Prva pilot-epizoda bila je prilično problematična i ljudi su se osetili pogođenim jer je njihovo očekivanje bilo iznevereno. Naime, Nemanjići su ukorenjeni u nacionalnom mitu savremene Srbije, odnosno srpska nacija svoj mit o Zlatnom dobu pronalazi u srednjem veku dok je vladala ova dinastija. Reč je o jednoj mitološkoj slici koja se nalazi u korenu onoga što se zove nacionalistička ideologija, a ona opet kreira i ono što se zove nacionalni identitet. Faktički, moderne srpske nacije nema bez toga mita o zlatnom dobu Nemanjića.

U tom smislu mi smo svedoci i jeftine nacionalističke retorike. Po Ustavu čovek uopšte nema potrebe da polaže zakletvu na Jevanđelju, ali dobro, ako je vernik, to može da uradi. A polaganje zakletve na Miroslavljevom jevanđelju kao što je to Vučić uradio, pokazatelj je jednog skorojevićkog lošeg ukusa. Tomislav Nikolić je tako sebi podigao zadužbinu, Bratislav Gašić isto tako, slikaju ti ljudi sami sebe kao svece... Na taj način jedan banalni naprednjački nacionalizam želi da povuče paralelu sa zlatnim dobom Nemanjića. Naravno da sve to deluje groteskno.

Mislim i da ovaj režim pokušava da iskoristi bilo koji značajan datum ili ličnost iz istorije... Ali treba biti pravedan i reći da su i druge vlasti pokušavale da tako sebe legitimišu: kad imate 2004. godinu sećate se 1804; kada imate 2017. onda se sećate 1217... Prosto je zgodno da se sopstvena vlast pravda pozivanjem na nekadašnja dostignuća nekadašnjih vlasti. To mogu biti Nemanjići, a mogu i Karađorđevići i Obrenovići... Aleksandar Vučić je pokušavao da predstavi sebe kao novog Miloša Obrenovića koji će diplomatskom veštinom uspeti da olakša težak položaj Srbije i izvede zemlju na pravi put.

Narodi koji imaju ono što Entoni Smit zove bogatom etno istorijom – a to je jedan koloplet i smeša mitova, kolektivnog sećanja i stvarnih događanja gde mitovi, naravno, odnose prevagu – u stanju su da biraju iz te etno istorije ono što im u datom trenutku odgovara. U tom smislu, koriste se i Nemanjići. To je normalno u jednoj nacionalističkoj svesti i to nije samo za Srbe karakteristično; čim imate naciju kao jednu vrhovnu stvarnost koju ideologija nacionalizma osmišljava, imate i vraćanje na manje ili više slavnu mitologizovanu prošlost. ¶

kog razvoja tehnike. A slično je i kada se radi nešto drugo što je mnogo poznato. Onaj ko režira *Hamleta* uvek je u opasnosti, pošto svi oni koji su ga čitali, gledali ili čuli nešto o toj Šekspirovoj drami imaju svoju viziju, svi znaju 'da nije to to', da 'nešto ne valja' i tako dalje. Sećam se jednog penzionisanog pružnog radnika koji je, kada sam studirao na Akademiji, gledao sve naše ispitne predstave. Pitali smo ga posle: 'Čika Đoko, kako vam se ovo sviđa?' – 'Ma nije mi to Čehov', rekao bi. Tako vam je ovde – svi su stručni da ocene kako je izgledao srednji vek i ljudi koji su tada živeli. Očekuje se od vas da napravite nešto za šta će svi reći: 'E to je taj Čehov!'"

RAĐANJE I UVELIČAVANJE

Kakva god bila, serija "Nemanjići – rađanje kraljevine", biće i proći će i verovatno će prilično dugo ostati jedino film- »

Zdravko Šotra, režiser

Svako ima svoju predstavu

Foto: Tanjug

Kada radite istorijsku temu na filmu ili televiziji, odmah možete računati na veliki pritisak – svako ima svoju predstavu kako je to izgledalo. Rekonstruisati vreme koje ne znamo, vrlo je teško: na primer, dok se za 19. vek oslanjamo na veliki broj podataka, doba Nemanjića možemo samo da naslućujemo... Mislim da tekst iz te epohe moraju da pišu pisci i da on mora imati literarnu vrednost. Samo tako to može da se podnese, jer su pisci u stanju da nađu prave reči koje mogu da zvuče kao da su iz tog vremena. Za mene je osnova da kada radim na tekstu nekog ko je veći pisac nego što sam ja reditelj, pre svega njega pročitam i protumačim. To sam radio sa Stevanom Sremcem, Ljubom Simovićem i svim drugim, a ne da ja tumačim nešto iznova i pokazujem šta sve znam.

Radeći *Boj na Kosovu* bio sam u velikim iskušenjima, ali sam barem raspolagao dramskom poemom koju je napisao akademik Ljuba Simović. Tu je bilo u redu bar ono šta ljudi govore. Na stranu to što ja nisam mogao da od toga napravim Ben Hura: *Boj na Kosovu* uopšte nije trebalo da bude film, već televizijska drama; naime, glumci u studiju trebalo je da stoje za pultevima i čitaju svoje uloge. Ja sam onda pokušao da za kratko vreme i jednim malim budžetom napravim film. To je bila ludost u koju sam uleteo i preuzeo na sebe svu krivicu za ono što valja ili ne valja. *Boj na Kosovu* se i danas emituje, ali stvarno pati od slabosti poput istorijskih prizora koji nisu snimljeni onako bogato i dobro. Sve je to trebalo snimati mnogo duže i sa mnogo više para.

sko delo o tom periodu srpske istorije. Zanimljivo je da se Vučić, za razliku od svojih prethodnika na vlasti, trudi da uspostavi neku vrstu kontinuiteta državnosti sa jednom srednjovekovnom državom. Neobično je i zato što većina evropskih država povlači svoj državni kontinuitet s kraja 18. i tokom 19. veka, kada je većina njih nastala ili kada su posle Američke i Francuske revolucije prešle na demokratsko državno uređenje ili su svojim monarsima ograničile vlast uvođenjem demokratskih principa odlučivanja. Na početke srpske moderne države iz 19. veka, na Karađorđa Petrovića i Miloša Obrenovića pozivala se vlada Vojislava Koštunice kada je za njegovog mandata Sretenje postalo državni praznik jer je tog 15. februara 1835. usvojen prvi srpski Ustav. Uvedeni su sretenjski ordeni, vraćeni oni koji su se dodeljivali iz vremena dinastija Karađorđevića i Obrenovića, počeli da se zvanično i svečano obeležavaju datumi Prvog i Drugog srpskog ustanka i to su nastavile vlasti pod vođstvom Borisa Tadića, Tomislava Nikolića i Aleksandra Vučića.

Izgleda da sve to Vučiću nije bilo dovoljno pa se dosetio da nas sve podseti na Nemanjiće koji su napravili prvu srpsku državu, koja je trajala više od 200 godina. Nije baš da to nema nekog smisla, možda se nacija navikla da su Nemanjići svuda oko nas, većinu manastira kojim se toliko dičimo podigla je ova dinastija, Sveti Sava se vratio i u škole i u medicinu, a u Srpskoj pravoslavnoj crkvi je bio od kad ju je osnovao. Možda se zbog toga nisu podizali spomenici Nemanjićima, možda i zbog toga što ih je SPC skoro sve kanonizovala, pa je bilo uputno pitati Crkvu za blagoslov. Jedan od malobrojnih koji nije proglašen za sveca, car Dušan, dobio je spomenik 2002. ispred beogradske Palate pravde, a tadašnji premijer Vučić je 2015. pokrenuo inicijativu pismom Skupštini grada Beograda, koje je potpisao kao građanin, da se u parku Manjež podigne spomenik Stefanu Nemanji.

"Srbija je posle decenija posrtanja pronašla svoje mesto u svetu i, kao velika balkanska zemlja, postaje činilac stabilnosti u regionu", napisao je Vučić u inicijativi: "Krupnim koracima korača ka članstvu u Evropskoj uniji čuvajući svoje veze sa tradicionalnim prijateljima i ekonomski i privredno se stabilizuje i gradi svoje institucije." Godinu dana kasnije zaključio je da bi trebalo srušiti jednu instituciju, bombardovanu zgradu Generalštaba, preko puta Vlade, i tu postaviti spomenik Nemanji i izgraditi muzej Nemanjića. Postavilo se pitanje šta bi se stavilo u muzej. Artefakti dinastije koji se već nalaze u drugim muzejima ili, možda, makete njihovih manastira? Još jednu godinu kasnije, u septembru 2017, verovatno dok je posmatrao maketu Beograda na vodi, Vučić je došao do ideje da je idealno mesto za muzej srpskog srednjeg veka u zgradi Železničke stanice koja će, kao građevina pod zaštitom Zavoda za zaštitu spomenika, ostati zaštićena i od arapsko-srpskih investitora. Na platou ispred muzeja bio bi podignut monumentalni spomenik Stefanu Nemanji, a gradski menadžer Goran Vesić je tom prigodom izjavio: "Beograd će tako dobiti još jedan atraktivni trg sa spomenikom u središtu. Otkrivanje statue, planirano za početak 2019. godine, na najbolji način uveličaće obeležavanje 800 godina od sticanja autokefalnosti Srpske pravoslavne crkve."

Najbizarnije potezanje Nemanjića, ipak, desilo se prilikom specijalno unapređene ceremonije polaganja zakletve 31. maja prošle godine, kada je za predsednika Srbije inaugurisan Aleksandar Vučić. Naime, bilo je predviđeno da, pored toga (do tada neviđenog u istoriji Srbije) što će bivši predsednik Tomislav Nikolić predati državni pečat i specijalnu zastavu svom nasledniku, Vučić položi zakletvu na Ustavu (poseban primerak, napravljen za tu priliku) koji je položen na vernu repliku Miroslavljevog jevanđelja. Iako je ovaj spis najznačajniji ćirilični spomenik srpske i južnoslovenske pismenosti koji je UNESCO 2005. uvrstio u spisak "Pamćenje sveta", postavlja se pitanje zbog čega bi predsednik polagao zakletvu nad takvim tekstom. Jevanđelje je naručio Nemanjin brat Miroslav po kome je i dobilo ime i to je prevod grčkog jevađelistara Aja Sofije. Dakle, crkveni spis. Ako je iz bilo kog razloga Vučić želeo da izvuče kontinuitet državnosti sa srednjovekovnom Srbijom, možda je bio adekvatniji Dušanov zakonik, koji pravna nauka uzima za neku vrstu preteče modernih srpskih ustava, kojih je od 1835. do danas bilo 11. Može biti da Dušanov zakonik nije delovao ni brže, ni jače, ni bolje jer je napisan čitave 164 godine posle Miroslavljevog jevanđelja. ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

DRAGAN ILIĆ

Premontirani Nemanjići

Foto: Promo RTS

Dramska serija nije čas istorije ni epske poezije, baš kao što se rađanje ne podstiče mudrostima poput „Manje reči, nek zakmeči!“ Istini za volju, „Pričvrlji nešto!“ komotno bi moglo da parira nagrađenim sloganima

Proteklog vikenda imali smo priliku da vidimo ponovljeni start serije „Nemanjići” na RTS-u. Epizoda koja je prikazana u formi pilota, u novogodišnjoj noći, izazvala je ozbiljnu polemiku kod publike, pa čak i unutar menadžmenta Javnog servisa, te je ceo ciklus premontiran i dopunjen novim scenama. Sudeći po prvim reakcijama i merenjima gledanosti, Nemanjići su uspešno prošli popravni ispit.

Šta je onda u suštini ove kontroverze?

Seriju je RTS realizovao sopstvenim snagama, nakon anonimnog konkursa za scenario, sa milionskim budžetom. Ipak, ozbiljni producenti nisu zagrizli u realizaciju ovog projekta jer je poznato da za snimanje „epohe“ morate imati nenormalno velike pare. RTS je sa nekoliko miliona evra valjda želeo da parira komšijama – Hrvati su realizovali dokumentarno/igrane serije o hrvatskim kraljevima i Dubrovačkoj republici. Ovakvi kapitalni projekti od nacionalnog značaja valjda pokažu realne produkcione i kreativne kapacitete Javnog servisa. Za razliku od privatnih produkcija, čije serije su osvojile pažnju i simpatije publike, poput Bjelogrlićevih „Senki nad Balkanom” ili „Srpskih srednjovekovnih junaka” u produkciji Radoša Bajića, kod „Nemanjića” je nešto zaškripalo. Scenario je radio Gordan Mihić u čiju sposobnost ne bih sumnjao, glumačka podela je pristojna, ali je pilot epizoda bila nedopustivo loša.

Kritike bismo mogli da podelimo u dve glavne grupe. Prva, očekivana, dolazi od nacionalnih „pravoveraca“ kojima će svaka laička priča o lozi Nemanjića biti provokativna jer nije mitska, teološka ili apologetska. Njima će uvredljivo biti što je glumac visok ili nizak, što će princu Rastku neko savetovati da „pričvrlji nešto”, baš kao što je u Turskoj sličnim mitomanima smetalo što je Sulejman menjao ženske u haremu. Tu pomoći nema i na takve kritike se zaista ne treba obazirati. Filmska ili televizijska priča mora imati „mesa“ da bi bila dobra. Po mom mišljenju, ona je sve bolja što je manje pretenciozna, pa je u tom smislu najbolja priča o srednjovekovnoj Srbiji za mene i dalje ljubavna priča „Banović Strahinja”. Što se „pričvrljivanja ” tiče, publika će frazu zapamtiti baš kao i vapaj Radeta Šerbedžije, nabijenog na kolac: „Alija, daj srk hašiša!”

Dobro je što će zamerke „čistunaca” i mitomana otpasti jer su besmislene, baš kao i slogani za podsticanje rađanja. Dramska serija nije čas istorije ni epske poezije, baš kao što se rađanje ne podstiče mudrostima poput „Manje reči, nek zakmeči!“ Istini za volju, „Pričvrlji nešto!“ komotno bi moglo da parira nagrađenim sloganima.

Drugi tip kritike je mnogo ozbiljniji i tiče se zanata. U pilot epizodi je bilo istorijskih promašaja, predugih i dosadnih pasaža, ubačen je narator koji publiku preciznije vodi kroz radnju i utisak je bio mnogo bolji. Pošto je svaka reklama u suštini dobra, polemike i kritike su dovele do povećane gledanosti, a „pričvrljivanje” se pokazalo kao keč-fraza druge epizode, umesto preduge molitve Svetom Georgiju iz pilot epizode. Sex sells – čak i kod Nemanjića!

Ono što ostaje kao logičan zaključak o lošem startu serije jeste očigledan propust nadležnih na Javnom servisu. Dakle, kada se neko ozbiljno pozabavio produkcijom i supervizijom, stvar je malo popravljena. Zamislite samo kako bi to izgledalo da je toliku pažnju RTS posvetio seriji i tokom snimanja, ihaaa...

Slučaj je hteo da se ponovljeni start Nemanjića na RTS poklopio sa medijskim transferom sezone tokom kojeg je Žika Nikolić, poznatiji kao Žika Šarenica, a još poznatiji kao Žika Seljak, kao aktivni penzioner sa RTS-a prešao na televiziju Pink. U panici koja je nastupila, u Mitrovićevoj medijskoj pobedi i šampanjcu kojim su proslavili potpisivanje ugovora, osetilo se da je Žika konačno stigao među svoje. Emisija će biti sat duža, a sada će pasti sve maske i rampe – Žika će kao penzioner ostvariti srpski san. Zaradiće velike pare i biće na Pinku!

Tamo je već krenula serija Radoša Bajića „Šifra Despot”, pa je ekipa kompletna.

„Rađanje kraljevine” i transfer „Žikine (Tijanićeve ili RTS-ove) šarenice“ ipak bi mogli Javnom servisu da donesu nešto dobro. Mislim da je katastrofalno pogrešno meriti kvalitet programa isključivo rejtinzima jer će se pokazati da je razlika između emisija RTS-a i Pinka samo u inserteru sa oznakom kanala. Da bi se dobila dobra igrana serija, neophodno je u što većoj meri angažovati spoljne produkcije i ne zanositi se potrebom da se ponavljaju megaprojekti poput „Vuka Karadžića” ili ”Seoba” – jer RTS za to nema ni para ni kreativnog kapaciteta.

Što se tiče Žike, mislim da je RTS dobio priliku da se okrene sasvim novoj publici u sasvim novom pakovanju. Plašim se samo da će inercija ovog sistema tražiti „novog Žiku”, sve sa folkloristima i opskurnim jurodivim „čuvarima srpstva”.

Na kraju, kao TV manijak mogu da budem samo ponosan na auditorijum u Srbiji. Ukoliko stavi ego po strani i racionalno sagleda činjenice, RTS bi mogao da primeti kako je naša publika izgradila visoke kriterijume, jer su danas televizijske serije produkcijski nadmašile filmove. Dakle, možda će autorski ego biti pogođen ili će menadžment pokušati da odbrani nedostatak kontrole projekta, ali pilot epizoda kao indikator kvaliteta je prvi put u Srbiji dala pozitivne rezultate. Publika je dala svoj sud, na osnovu kojeg su izvršene korekcije i konačan rezultat je ispao-bolji. Za razliku od stvarnosti, gde greške ponekad ne možete da ispravite, na televiziji se materijal jednostavno – premontira... ¶

O trnju i balvanima

“Novi ljudi ili Tvoje lice zvuči poznato”, “Vreme” br. 1415

Čedomir Jovanović je trn u oku. Neka sasvim lična pizma vodi par desetina poznatijih političkih aktivista, mislilaca ili tviteraša da se, na izborima na kojima kažu da su ključni u simboličkom ali i realpolitičkom smislu, bave isključivo Čedomirom Jovanovićem, predsednikom stranke za koju obično tvrde da je sa one strane cenzusa (dakle, zašto je onda bitna?) i čovekom koji čak nije ni na izbornoj listi. Uz višedecenijske priče o Jovanoviću kao, manje-više, šefu mafije i Đinđićevom ubici, koje se čak i u ovom izbornom turnusu slivaju sa naslovnica vodećih tabloida, uobičajeni dekor svakog izbornog procesa u Srbiji je potpun. Jer, svaki put kada prorade priče o Čedi kao trnu u oku, negde iza valjaju se neki mnogo krupni balvani.

Tako je i ovog puta. Stevan Filipović, jedan od poslednjih intelektualaca koji i dalje podržava Sašu Jankovića, čiji su pokret napustili bukvalno svi koji su ga osnovali upravo zbog nedemokratičnosti, netransparentnosti, opskurnih procesa vladavine jednog čoveka (ili jednog para) na vrhu, optužuje osamdesetak potpuno novih i sigurno neukaljanih ljudi, da tolerišu nedemokratičnost i netransparentnost u LDP-u. Filipović je čovek od principa, na prvoj izbornoj konvenciji Saše Jankovića je sedeo na bini u znak podrške svom političkom lideru, ali je i okrenuo leđa publici u znak protesta, kada se Šutanovac popeo na tu istu binu, da govori o podršci Demokratske stranke Jankoviću i njegovoj kandidaturi. Filipović Šutanovcu nešto nije oprostio do te mere da mu je i *bukvalno* okrenuo leđa, Jovanoviću nešto nije oprostio do te mere da optužuje nova lica LDP-a, ljude za koje *bukvalno* zna da su bez mrlje, ali Đilasu, Jankoviću, a posebno Vuku Jeremiću, za koje se bori da “osvoje” Beograd, oprašta sve.

Ima nečeg intelektualno duboko nepoštenog kada politički aktivista jedne opozicione kolone prećuti sve balvane u svom vidokrugu i ostrvi se na svoj večni trn u oku, da bi sebi opravdao odluku da stane iz nekih od najgorih. Ako ćemo o “poslovnim kombinacijama i privilegijama”, kako objasniti Filipovićevo agitovanje u ime liste Vuka Jeremića, čoveka o čijim finansijama ne samo da se ništa ne zna, nego ništa ne sme ni da se pita, da mu se neki član porodice slučajno ne bi javno zaplakao a mi svi odmah ućutali. Kako objasniti njegov napad na nekompromitovane i neukaljane kandidate liste Nova lica LDP, ponavljanjem tabloidnih optužbi da je “Čeda lopov” ili, umivenije, dobitnik tranzicije, iznetih od strane mutnog rođaka osuđenog člana zločinačkog udruženja, a da mu istovremeno nije problem da podrži čoveka bez dana života, a kamoli staža izvan političkih tokova, sa nekretninom na Menhetnu, sa opskurnom organizacijom od dva člana koja obrće stotine hiljada dolara poreklom iz Kine, Singapura i Moskve, sa lažnom Vikipedija biografijom i parama za obilazak sveta u nekoliko smerova, a u sopstvenu korist?

Kako objasniti neistinu da su Nova lica kolaboracionisti Vučićeve vlasti jer ih, kako Filipović tvrdi, “Informer” ne napada, kada je na vrhu te liste žena koju “Informer” mesecima naziva *svinjom*, koja dobija batine i krivične prijave od tog istog SNS-a, koja se sa Vučićevićem sudi godinama dok on sa suđenja beži i koja zastupa ono što i LDP od samih početaka – slobodu, jednakost, suočavanje sa zločinima, dobrosusedske odnose sa Kosovom i ostalim zemljama regiona, manjinska, a posebno LGBT prava, dakle sve ono protiv čega se Đilas-pederi-u-svoja-četiri-zida, Jeremić-Kosovo-je-srce-Srbije i Janković-moja-žena-moj-šampion godinama bore?

Da li je baš sve dopušteno u borbi za osvajanje vlasti u Beogradu ili je važno i kakva će to vlast biti? Srušiti Vučića je najlakše sa desnice, pa hajde onda da poslušamo Filipovića u tezi da je to važnije od svega i podržimo Šešelja, jer on, u ovom nacionalizmom zadojenom društvu, možda ima najveće šanse protiv Vučića? I, u čemu se odlikuju te vrednosti koje Filipović *ne napada*, dok LDP napada? Da glasamo za Jeremića, da nam opet dovede Miladina Kovačevića, da nam krivi kapu sa Dodikom, natiče prase na ražanj dok nam se po tviterima hvališe svojim *touch base* sa *best buddies* u Davosu, sa kojima je ortak od kad je onomad predsednikovao svetom? Da slušamo o demokratičnosti procesa u Pokretu slobodnih građana, gde svako ko ustane da govori biva odmah izbačen *kroz prozor*, ili da pričamo o slobodama građana na zabranjenim Prajdovima ili iz kontejner naselja za Rome?

Ne može se govoriti o trnju, a da balvane prećutkuješ. Nije pošteno, a nije ni mudro. Pre svega je veoma, veoma opasno. Grad u rukama Vuka Jeremića neće biti ništa bolji od onog u rukama Draškovića Vuka. Jednom se već opozicija tako prevarila, a Filipović i to zaboravlja kada navodi *svetli primer* izbora 1996/97, na kojima je, nakon višemesečne borbe, Đinđić uspeo da dobije vlast. Samo što Filipović prećutkuje koliko je kratko to trajalo i kako su ga oni sa kojima se udružio da tu vlast uzme, a da bi naneo *pukotinu u monolitnom* Miloševićevom sistemu vladavine, tako brzo i opako smenili, oterali nazad na marginu, a sve zbog para od parking mesta, kioska i nakazne nelegalne nadogradnje svake bogovetne zgrade u užem centru prestonice. Jer, nije važno samo osvojiti vlast, važnije je s kim se ta vlast osvaja. Nova lica, baš kao ni stari LDP, sa nacionalistima, desničarima, homofobima i rasistima ne idu nikada, pa po cenu da ih “Informer” zbog toga ne napada. A što je najgore, ne da ih napada, nego ih napada *upravo zbog toga*.

I za kraj, a oko izlaska na izbore u jednoj ili više kolona – vidimo se u Šetnji za Zorana, znate, to je ono kada vas mi po petnaesti put pozovemo, a vi ne dođete.

IVAN ĐURIĆ, kandidat LDP-a za odbornika

22. februar 2018. VREME

X faktor LDP-a

“Novi ljudi ili Tvoje lice zvuči poznato”, “Vreme” br. 1415

Osećam veliku potrebu da odgovorim na tekst Stevana Filipovića “Novi ljudi ili *Tvoje lice zvuči poznato*” jer u njemu prepoznajem neka pitanja i dileme koje sam i sama imala pre odluke da postanem novo lice LDP-a

U kampanju sam ušla sa potrebom da se izmestim iz pozicije aktivistkinje za ljudska prava, iz sopstvenog osećaja da kritikovati i analizirati političku situaciju za mene više nije dovoljno, sa željom da utičem na promene u ovom društvu direktno iz politike. Pad podrške LDP-u u poslednjih nekoliko godina o kome Filipović govori kao o (samo)urušavanju, koincidirao je sa potpunim vrednosnim krahom našeg društva i vraćanjem ratnih zločinaca na velika vrata u institucije i vladajuće partije, urušavanjem vladavine prava, ksenofobičnim

vi ljudi ili
je lice zvuči poznato

odine propadanja LDP-a otkrile su razmere nedemokratičnosti
hu, ustrojstvo nalik privatnoj firmi Čedomira Jovanovića
obovanje poslovnim kombinacijama i privilegijama

Piše:
Stevan Filipović

Autor je filmski reditelj, montažer i predavač na Akademiji umetnosti u Beogradu

Foto: M. Milanković

ispadima na tribinama, fašističkim skupovima po Beogradu i formiranjem nekih novih kvaziparavojnih formacija. Protiv ovih pojava u našem društvu borila sam se 10 godina kao aktivistkinja, a sada tražim podršku da se protiv njih borim sa sjajnom grupom mladih novih lica u politici. Prethodnih nekoliko godina ove teme su nestale sa radara velikog broja ljudi, i sad nam se vraćaju direktno u glavu.

Deset godina imam glasačko pravo, i jedina konstanta u srpskoj politici – od Koštunice, preko Tadićeve do sada Vučićeve ere – jeste mantra da su nam potrebni novi ljudi u politici, smena generacija, jer u stara poznata lica više nemamo poverenja. To je licemeran stav, verujte mi na reč – jer je nepoverenje u mlade, nove ljude daleko veće, a od njih se očekuje da promene Srbiju u prvih pet minuta na način na koji generacije pre njih nisu uspele.

Teme koje pokrećemo su najvažnije za naše živote u ovom gradu, nisu nam prioritet nadležnosti. U cilju sveobuhvatne promene kojoj težimo, kucaćemo na sva vrata – gradskih i republičkih institucija, Vlade i Skupštine. Naša kampanja pre svega je zasnovana na vrednostima, jer upravo u potpunom odsustvu vrednosti vidimo najveći problem ovog grada. Fino je to što Siniša Mali kao gradonačelnik dolazi na Prajd, ali kao što ne želim gradonačelnika koji je protiv i traži da Prajd bude u “četiri zida”, ne želim ni da se stidljivo krije u masi. Hoću da gradonačelnik bude u prvom redu Prajda, da je ponosan što se održava, i da ga promoviše tokom cele godine. Hoću gradsku vlast koja će se boriti protiv neonacista na ulici – tako što će organizovati antifašistički kontraskup, ili postaviti ploču sa Nedićevom biografijom i listom nedela na mesto njegovog samoubistva.

Dok ministar prosvete vodi hajku protiv srednjoškolaca koji se za Instagram slikaju sa džointom, mi hoćemo da uvedemo odgovornost kao glavni princip. Pa ako je droga u Beogradu dostupnija nego ikada zbog toga što je država izgubila borbu sa tržištem narkotika i narko-kartelima, onda hajde da dekriminalizujemo marihuanu kako bismo sačuvali šansu da kontrolišemo ko je konzumira i kakvog je ona kvaliteta. I da skinemo stigmu kriminalaca sa onih koji je koriste u medicinske svrhe.

U ime Čedomira Jovanovića ne želim da govorim, ali mi je besmislena pomisao da je ova lista na beogradskim izborima deo neke njegove manipulacije. Čedomir Jovanović za mene ne predstavlja simbol saradnje sa Vučićem i SNS-om, jer osim kafanskih priča tu saradnju ne vidim – već predstavlja simbol hapšenja i izručenja Miloševića, Sablje, drugačijeg odnosa prema Kosovu, borbe protiv diskriminacije, nedvosmislene evropske orijentacije i najupornijeg borca za suočavanje sa prošlošću na političkoj sceni. Zato što su te vrednosti očuvane, u LDP-u se osećam kao kod kuće, iako nisam članica.

Na kraju, slažem se da je pitanje svih pitanja šta je politički cilj na ovim izborima. Mi smo u vezi s tim jasni – borba za vrednosti slobodnog, antifašističkog, otvorenog grada. Da se bavimo vladavinom prava, a ne pojedinačnim projektima. Da suzbijamo mržnju prema različitostima – jer je to glavni uzrok nasilja na našim ulicama i stadionima. Da postanemo magnet za mlade studente i profesionalce iz regiona, i Beograd postane simbol saradnje, umesto da ga simboliše bacanje ruža na tenkove. Verujem da je to cilj vredan okupljanja, a put je mnogo duži od 4. marta i beogradskih izbora.

ANITA MITIĆ

Čovek koji ne ume ni da se izvini

Ako je suditi po slučaju Aleksandra Gajovića, državnog sekretara za informisanje, famozni CV, pa čak i standardna Gugl pretraga – zapravo su mrtvo slovo na papiru. Jer, svako ko je pročitao njegovu zvaničnu biografiju i istražio njegove aktivnosti do pre nekoliko godina, lako je mogao da zaključi da je reč o čoveku radoznalog duha i slobodnih shvatanja, s kojim je (uprkos očiglednoj političkoj dimenziji) moguće razgovarati.

U realnosti, međutim, čini se da CV Aleksandra Gajovića i Aleksandar Gajović lično – nemaju veze s vezom. Nasuprot razigranoj biografiji, najviši državni službenik zadužen za medije u realnosti je osoba s kojom mediji zapravo ne mogu da uspostave dijalog, čovek koji je svojim činjenjem i nečinjenjem za svega četiri meseca mandata doprineo drastičnom urušuvanju medijskih sloboda, a konačno i neko kome je za ova četiri meseca bilo pametnije da ćuti. Praktično svaka njegova izjava izazivala je nove skandale i krize na medijskoj sceni, i praktično je svaka bila uvredljiva i pokazala neverovatnu bahatost aktuelne vlasti prema kritički nastrojenim medijima i građanima.

Sve to, Gajoviću je ipak obezbedilo nesmetan nastavak rada u Vladi. Baš u vreme nastanka ovog teksta, stigla je vest da je ministar kulture Vladan Vukosavljević potvrdio da državni sekretar neće biti smenjen, ali "da će imati redovne provere, kao i svi zaposleni u tom ministarstvu".

"NAPADAN IZ SVIH ORUŽJA"

Jedan od poslednjih Gajovićevih medijskih nastupa, za koje je teško odlučiti da li su bezobrazni, neuki, nevešti, nepromišljeni, upozoravajući ili sve to zajedno – bio je intervju za Radio Slobodna Evropa 9. februara, kada je preneo niz antologijskih poruka. Između ostalog, za predsednika Nezavisnog društva novinara Vojvodine Nedima Sejdinovića rekao je da je "čovek koji nema dobre namere" i doveo u pitanje činjenicu da je Sejdinović doživeo pretnje smrću. "A da li ste Vi sigurni da nije on organizovao to pisanje da bi sebe predstavio kao žrtvu?", pitao je novinarku koja se zaista junački držala i posle ovoga se nije ni zacenila od smeha, ni zaplakala, a ni pala pod sto od šoka.

U istom tonu, neki će reći gotovo nadrealnom, govorio je i o napadu na novinara N1 Nikolu Radišića: "Vi imate samo jednu stranu da je on to doživeo što je doživeo. Ali, pravi novinari i prave redakcije moraju imati i drugu stranu... Mene kao građanina ove zemlje najviše interesuje šta policija kaže o tome, da li su pohvatani napadači, mene interesuje njihova verzija, tih koji su pohvatani. Da li su oni to zaista uradili ili nisu. Ja sam napadan u prethodnih nekoliko meseci iz svih oružja, iz određenog lobija i uz određene snage. Nikada, ni vi, ni ti koji su prenosili te napade, niko me nije nazvao da me pita šta ja mislim o tome. Da li mislite da je to novinarstvo?"

Pored svega toga, osvrnuo se i na ponašanje TV Pinka, preporučivši onima koji smatraju da ta televizija vodi hajku protiv njih – da ne računaju na zaštitu Ministarstva kulture, već da se najpre upoznaju sa medijskim zakonima i potom sami presaviju tabak i slučaj prijave policiji.

Ni tu nije bio kraj. Državni sekretar konstatovao je da se "namerno potenciraju napadi na novinare koji nisu provladini" (što je teza nebulozna na više nivoa), a zapitao se i "da li je prijava napada na novinara kada se dva novinara potuku u kafani, što se inače vrlo često događa" (što je teza kojoj je teško dati bilo kakvu kvalifikaciju).

Reagujući na ovaj nastup, Grupa za slobodu medija, redakcija „Insajdera", a potom i Udruženje novinara Srbije zatražili su Gajovićevu smenu. "Činjenica da je Gajović detaljno obrazložio svaku od svojih sramotnih tvrdnji koje je izgovorio u intervjuu za RSE, ukazuje na to da nije u pitanju nesmotrenost već jasno formulisan stav", upozorio je „Insajder", dok je UNS konstatovao da je "Gajović u nizu javnih nastupa dokazao da je potpuno nekompetentan u oblasti slobode govora, kao i da je nedostojan državne funkcije koju obavlja". U obrazloženju svog zahteva, Grupa za slobodu medija naglasila je da ovakve izjave "otvaraju prostor za pravdanje nasilja, pretnji i medijskih hajki protiv novinara", da je ove godine imamo porast broja napada na novinare i da je u "takvoj situaciji pogubno da za državnog sekretara imamo osobu koja ne samo da ne zna dovoljno o savremenim medijima i novinarstvu, već se i za-

Iako se ni prethodnici Aleksandra Gajovića nisu istakli uspesima i dostignućima, nijedan dosadašnji državni sekretar za informisanje nije se usudio da novinare i medije tako i toliko vređa, diskredituje i nipodaštava

rad politikantskih špekulacija igra bezbednošću naših kolega".

Umesto da se nakon ovakvih kvalifikacija poteklih od ljudi za koje je direktno nadležan, makar zacrveni, ili jednostavno pokupi pinkle i ode, Gajović je u emisiji "Pravi ugao" na Radio-televiziji Vojvodine pokušao da objasni šta je zapravo hteo da kaže. Tom prilikom, posuo se pepelom za većinu tvrdnji koje je prethodno izneo, i to toliko neubedljivo da ne zaslužuje ni pomena. Međutim, izjava o Nedimu Sejdinoviću ipak ne može da se zaobiđe: "Lično ću mu se izviniti kada ga budem video za ovu neopreznost, jer čovek kaže nešto i što ne misli, omakne mu se, i zaista mislim da je to bila moja greška." Nisu, dakle, problem targetiranje jednog čoveka i pokušaj njegove ne samo profesionalne, već i ljudske degradacije – problem je greščica koja se "omakla", neopreznost, nešto za šta je dovoljno lično izvinjenje "kada ga budem video". Da sve drugo prenebregnemo, državni sekretar zreo je za smenu samo zbog ovog "objašnjenja" i "izvinjenja". Ako ne zbog neznanja, nepristojnosti i činjenice da ne ume da sagleda sopstvene promašaje, ono zbog nesposobnosti da – kao državni sekretar nadležan upravo za medije – proceni težinu javno izgovorene reči.

MUŠKARAC KOJI VODI KUĆU

Sličnu nesposobnost Gajović je pokazao i pre nego što će biti imenovan na funkciju. Krajem 2016, komentarišući predstojeće predsedničke izbore, on je u Jutarnjem programu TV Pinka objasnio da "ne vidi da bi na čelu države trebalo da bude žena". I, što mu je izgleda običaj, nije umeo da se zaustavi: "Retko je bilo, čini mi se, žena koje su bile uspešne u politici. Čini mi se da je retko, ne zato što su slabiji pol, naprotiv. Mislim da su žene mnogo racionalnije i imaju jedan racionalniji pogled na svakodnevicu. Ali jednostavno mi se čini da je muškarac onaj koji treba da vodi kuću", izgovorio je kroz osmeh.

Godinu dana kasnije, u oktobru 2017, čim je saopšteno ime novog državnog sekretara, radnu grupu zaduženu za novu medijsku strategiju napustila je predstavnica UNS-a Ljiljana Smajlović. Ona je 13. oktobra saopštila da je prisiljena na ostavku nakon što je Vlada Srbije na to mesto imenovala "čoveka koji javno propagira neuke šovinističke predrasude prema ženama". Da je šmeker kakav nije, Gajović je lako mogao da prevaziđe tu situaciju i izvini se svim ženama, kao i građanima i građankama Srbije; da objasni, opravda se, da pogne glavu ili bar smisli neki štos. Ali, nasuprot onome što mu CV kaže, novi državni sekretar pokazao se ni manje ni više nego – kao solidan i koristan državni činovnik, bez naznake želje da sa medijskom zajednicom uspostavi kakav-takav kontakt. Proći će meseci i nebrojeno mnogo različitih medijskih skandala pre nego što će Gajović konačno pokušati da se izvini, tek tu pokazavši totalni nedostatak takta.

Nakon kritika da se nova Medijska strategija piše bez učešća reprezentativnih medijskih udruženja (pošto su, nakon UNS-a, iz radne grupe u međuvremenu izašli i predstavnici Asocijacije medija i koalicije NUNS, NDNV, AOM, Lokal presa i ANEM-a), ali i nakon što je postalo jasno da će se UNS vratiti u Radnu grupu samo ukoliko se Gajović ogradi od svojih mizoginih izjava, državni sekretar je to na neki način i učinio. Tokom gostovanja na N1 televiziji 11. januara, on se izvinio "onima koje je njegova izjava povredila", usput podsetivši gledaoce na frazu "izvinjavamo se, mnogo se izvinjavamo" iz stare TV drame. Naravno, UNS ovakvo izvinjenje nije prihvatio, Ljiljana Smajlović je s punim pravom konstatovala da Gajović "ne ume ni da se izvini kako valja", a čitava stvar sa sekretarovim šovinizmom ostala je da "visi u vazduhu" do daljnjeg.

KOSA, HUPER I FOTELJA

Aleksandar Gajović rođen je u Beogradu 1951. godine, diplomirao je na Pravnom fakultetu, a karijeru nastavio u novinarstvu. Do tog trenutka, najzanimljiviji podatak iz njegove biografije jeste da je kao 18-godišnji mladić imao manju ulogu u mjuziklima *Kosa* i *Ziger-Zager* na sceni Ateljea 212. Kao novinar, Gajović je uvek pripadao "lakšim" sektorima u novinama i bavio se uglavnom zabavom: pisao je za listove „Ekspres politika", „Halo u poverenju", „Susret", „Džuboks", „Potrošački informator", „Politika", „Bazar", „TV revija", „TV novosti", „Supertin", „Jutarnje ogledalo", „Balkan ekspres" i „Pravda". Bio je takođe osnivač i pokretač magazina »

„Huper“, kao i urednik listova „Pop rok“ i „Svet kompjutera“.

Zvanična biografija beleži još i da je pisao scenarija za programske večeri festivala Mesam, Sunčane skale i Budvanski festival, da je bio jedan od programskih utemeljivača TV Politike i “pokretač više programskih segmenata i emisija” na Trećem kanalu RTS-a, Prvom programu RTS-a i Yu-info kanalu. Vodio je emisije “Baš lično”, “Nedeljno popodne”, “Maksimum” i “Kolporter” i više emisija na Drugom programu Radio Beograda. Ovakva biografija, negde između redova, podrazumeva i određena politička opredeljenja (u vreme o kojem se ovde radi, urednik u nekim od tih medija jednostavno nije mogao da bude “politički nevin”), a državni sekretar je – kako se priča – bio dobro pozicioniran u tada svemoćnoj Jugoslovenskoj levici.

Gajović je neko vreme radio i za TV Stankom, zatim kao urednik u izdavačkoj kući Laguna, a napisao je knjigu *Ljudi i događaji koji su obeležili čovečanstvo* (2000), deo monografije *Dom omladine Beograda* (1994) i *Televizijski pogledi iskosa* (2004). U periodu između 2012. i 2013. godine, učestvuje u pisanju seta medijskih zakona, da bi u septembru 2013. bio postavljen za glavnog i odgovornog urednika lista „Ilustrovana politika“, gde je i dočekao postavljenje za državnog sekretara.

Dobitnik je godišnje nagrade magazina „Huper“, Zlatne značke – godišnje nagrade Kulturno-prosvetne zajednice Srbije i priznanja VIP iskorak koju dodeljuje Beogradski festival igre.

ČINOVNIK U TRENDU

Nije baš najjasnije šta je u ovakvoj biografiji kvalifikovalo Gajovića za funkciju koju danas zauzima. Osim učešća u radnoj grupi za pisanje medijskih zakona (gde se, kažu svedoci, nije posebno isticao i doprinosio), Gajović se tokom čitave svoje karijere zapravo nije bavio ničim što bi bilo preporuka za posao koji podrazumeva ozbiljnu medijsku ekspertizu: bavljenje novinarstvom, naime, nije isto što i bavljenje medijima na najvišem državnom nivou, a činjenica da iza sebe imate 40 godina radnog staža u medijima nije automatska preporuka za državnu fotelju. Istine radi, ni mnogi Gajovićevi prethodnici ne mogu se podičiti nekim specijalnim predznanjima i kvalifikacijama, ali je isto tako istina da se niko od njih nije usudio da medije i novinare vređa i nipodaštava kao što to čini aktuelni državni sekretar.

Aleksandru Gajoviću trebalo bi poželeti još mnogo medijskih nastupa, pustiti ga da slobodno priča i objasni sve što je ikada objasniti hteo. Jer, bez video, audio i tekstualnih tragova njegovih i izjava njegovih partnera u Vladi, ne bi nam verovali ni savremenici, ali ni buduća pokolenja kada im jednog dana budemo pričali kako je ovde bilo

Zapravo, tokom četiri meseca koliko sedi u Ministarstvu, Aleksandar Gajović beleži samo negativne poene. Iako je rad na Medijskoj strategiji (kako on i nadležni ministar tvrde) pri kraju, sve što se u vezi s tim dokumentom događalo ne spada u nešto čime bi mogao da se pohvali: u samom startu, rad na tom dokumentu bio je u nadležnosti prethodnog sekretara Nina Brajovića; rasipanje radne grupe i odlazak predstavnika relevantnih medijskih udruženja i asocijacija počelo je upravo danom Gajovićevog dolaska; on sam nije učinio ništa da te ljude vrati u grupu ili bar ohrabri njihovo učešće u javnim raspravama – naprotiv, učinio je sve suprotno.

Stanje u medijima ubrzano se pogoršava, na šta upozoravaju kako evropski zvaničnici, tako i predstavnici najrelevenatnijih međunarodnih organizacija za slobodu medija (Evropska federacija novinara, Reporteri bez granica). Rad Radne grupe za zaštitu novinara blokiran je i ona za sada *de facto* ne funkcioniše. U stalnom je porastu broj različitih napada na novinare, a ekonomski i politički pritisci na medije sve su jači i maligniji.

Naravno, daleko od toga da je to Gajovićeva zasluga – devastacija je počela mnogo pre njegovog vakta, a zaslužni su politički igrači daleko moćniji od njega. Ipak, kao državni sekretar, on je trebalo da učini sve, kako bi makar malo smirio strasti, obezbedio bazičnu bezbednost ljudi u medijima, našao kakav-takav zajednički jezik s većim delom medijske zajednice. Ništa od toga Gajović nije učinio. Svojom osionošću i nepostojanjem iskrene želje da sasluša struku, kategorizacijama i kvalifikacijama koje iznosi u javnim nastupima, otuđio je od sebe čak i one koji su mu – da je drugačiji – mogli biti prirodni saveznici.

S druge strane, odbijanjem da ga smeni ili makar javno opomene zbog ponašanja, Vlada i oni koji Vladom upravljaju pokazali su da je Aleksandar Gajović zapravo pravi čovek za njih: aparatčik koji izgovara ono što bi trebalo, tačno kad bi trebalo, tonom i u stilu koji je postao vrlo moderan među najvišim državnim funkcionerima.

U svoj toj nesreći, međutim, prava je sreća to što je Aleksandar Gajović baš takav kakav je. Upravo zahvaljujući njemu i medijski sve osvešćenijoj premijerki Ani Brnabić, problemi s kojima se suočavaju ovdašnji novinari i mediji postali su vidljiviji i jasniji kako domaćoj javnosti tako i kolegama iz međunarodnih novinarskih organizacija: izjave premijerke i sekretara, u kombinaciji s napadima i pritiscima koje novinari doživljavaju, važan su i svima razumljiv argument u prilog tezi da je gušenje medijskih sloboda u Srbiji direktna posledica delovanja državnih vlasti.

To je i razlog zašto bi Aleksandru Gajoviću trebalo poželeti još mnogo medijskih nastupa, pustiti ga da slobodno priča i objasni sve što je ikada objasniti hteo. Jer, bez video, audio i tekstualnih tragova njegovih i izjava njegovih partnera u Vladi, ne bi nam verovali ni savremenici, ali ni buduća pokolenja kada im jednog dana budemo pričali kako je ovde bilo. ¶

TAMARA SKROZZA

Trumanov šou za one sa jeftinijim kartama

Foto: Marija Janković

U izdanju „Večernjih novosti“ izašla je knjiga grupe autora „Misterije jednog zločina“, u celini posvećena ubistvu pevačice Jelene Marjanović. Polovinom marta izaći će još jedna knjiga na istu temu, autora Mladena Mijatovića, novinara koji godinama prati crnu hroniku na Televiziji Pink. Dokumentaristička krimi proza odavno je uobičajena, ali za objavljivanje ove dve knjige teško da postoje opravdani razlozi, ako izuzmemo profit

„Selo Holkomb leži na žitorodnim visoravnima zapadnog Kanzasa, na području za koje drugi Kanzašani kažu ‘tamo negde’.“ Ovom rečenicom Truman Kapot započinje svoju legendarnu knjigu „Hladnokrvno ubistvo“ (In Cold Blood), delo iz žanra dokumentarističke proze, inspirisano jednim člankom koji se 1959. pojavio u „Njujork tajmsu“. „Hladnokrvno ubistvo“ izašlo je 1966. godine i ostalo upamćeno kao ozbiljna prekretnica, kako u književnosti, tako i u novinarstvu. Nikada ranije niko nije uspeo da na jednom »

mestu spoji najbolje od oba – književnog talenta i novinarskog rada. Pola veka kasnije od ove jedne knjige nastao je čitav žanr koji se raširio mnogo dalje od književnosti i prelio na televiziju, igrane i dokumentarne filmove, pa čak i na audio programe – radijska internet emisija „Serial" emitovana je od 2014. do 2016. i bila apsolutni hit čak i van granica Sjedinjenih Američkih Država u kojima je nastala.

Takozvani „true crime" (istiniti zločin) žanr nije stran ni ovdašnjoj publici. Ovog meseca, u izdanju „Večernjih novosti" izašla je knjiga „Misterije jednog zločina" o ubistvu pevačice Jelene Marjanović. Uskoro će izaći još jedna knjiga na istu temu – autora Mladena Mijatovića, novinara koji inače prati „crnu hroniku" na Televiziji Pink. Daleko od toga da su ovo prvi ukoričeni radovi sa „true crime" tematikom. Svojevremeno, i nedeljnik „Vreme" bio je ko-izdavač knjige našeg novinara Miloša Vasića „Atentat na Zorana", o ubistvu premijera Zorana Đinđića.

Međutim, sada kad je pred nama knjiga koju je pisalo čak četvoro autora (Nikola Nedeljković, Zagorka Uskoković, Nataša Bijelić i Milijana Rogač) i kad znamo da će uskoro izaći još jedna, prvi put je umesno postaviti pitanje: čemu ovo?

Jelena Marjanović ubijena je 2. aprila 2016. godine, tri nedelje pred održavanje parlamentarnih izbora u Srbiji. Gotovo dve godine kasnije, 10. februara 2018. optužnica za ubistvo podignuta je protiv njenog supruga Zorana. U međuvremenu, za te dve godine, ovo ubistvo postalo je predmet političkih, estradnih, tabloidnih i raznih drugih prepucavanja. Otvorilo je vrata raznim kvazi-ekspertima, samoproklamovanim kriminolozima, forenzičarima-amaterima, vidovnjacima i drugim prevarantima da dobiju svojih 15 minuta slave. Bizarni detalji koji su se pojavljivali u medijima doveli su do toga da majka i sestra Jelene Marjanović više puta podnose Savetu za štampu žalbe zbog kršenja Kodeksa novinara Srbije. Majka je u međuvremenu preminula, sestra nastavlja da se bori sa tabloidima, a muž je uhapšen ni manje ni više nego u sred rijaliti programa „Zadruga" u kom je učestvovao. No, ništa od toga nije tema ove knjige, koja je izašla i pre nego što je protiv osumnjičenog Zorana Marjanovića podignuta optužnica.

NISMO U KANZASU

Vratimo se za trenutak na „Hladnokrvno ubistvo" Trumana Kapota. Tema ove knjige je četvorostruko ubistvo na zabačenoj farmi u Kanzasu. Dvojica provalnika upala su u kuću porodice Klater i zbog tričavih 40 dolara ubili muškarca, ženu i njihovo dvoje dece. Zločin se dogodio 15. novembra 1959, ubice su pohapšene 30. decembra iste godine, a suđenje je završeno u martu 1960. Obojica su osuđeni na smrtnu kaznu koja je i izvršena u aprilu 1965. godine. Dan nakon ubistva porodice Klater, Kapot nailazi na članak u „Njujork tajmsu" i odmah započinje istraživanje. U pomoć poziva prijateljicu Harper Li, autorku kultnog romana „Ubiti pticu rugalicu", pa zajedno odlaze u Kanzas, razgovaraju sa stanovnicima Holkomba, policijom, šefom istrage, prijateljima i rodbinom kako žrtava, tako i ubica. Navodno, Kapot je na kraju svog istraživanja imao 8000 stranica beležaka. „Hladnokrvno ubistvo" je dokumentarna proza ispričana iz tri perspektive: ubica, žrtava i meštana Holkomba u kom se dogodio zločin. Ali, „Hladnokrvno ubistvo" je, pre svega, kvalitetna književnost koja se bavi psihologijom ubica i prirodom veze između njih dvojice, tačnije, pitanjem kako se formira veza između dva ljudska bića, takva da na kraju iz čista mira upadnu u potpuno nepoznatu kuću i hicima u glavu pobiju četvoro ljudi. Kapot se bavi prirodom zločina i zločinca, biografijama dvojice počinilaca, tragajući za odgovorom na pitanje kako nastaje ubica. Upravo je potraga za odgovorom na ovo pitanje ono iz čega se kasnije izrodio čitav „true crime" žanr i baš zato ovaj žanr spada u legitimnu književnost. Pitanja koja postavlja i mogući odgovori koje daje čine ključnu razliku između dokumentarne kriminalističke proze i tabloidnog lešinarenja.

KUPUSARA BEZ SMISLA

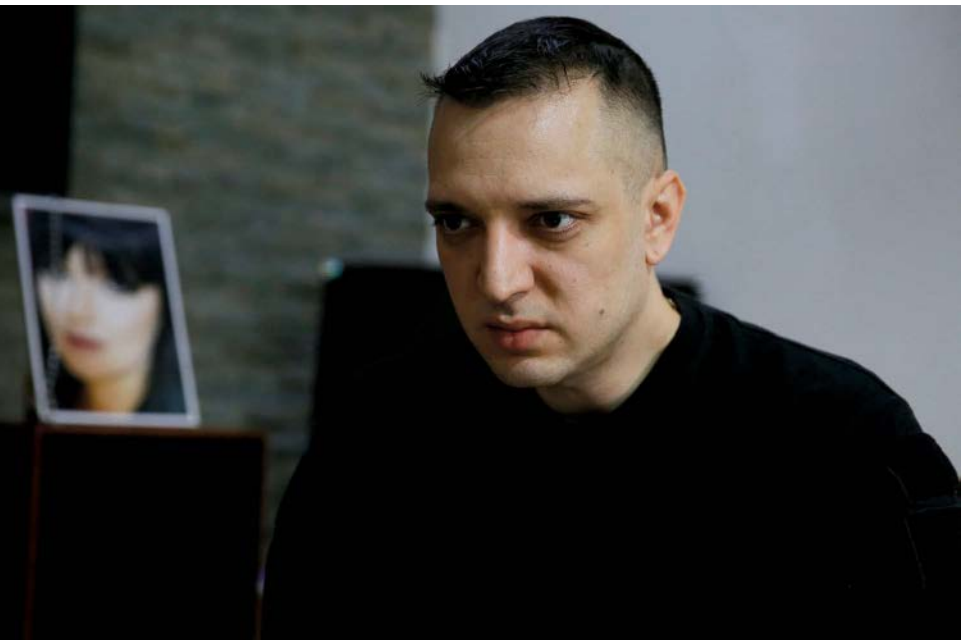
Da bi nastalo vanserijsko delo, potreban je vanserijski autor. Od novinara „Večernjih novosti" niko nema pravo da očekuje da budu Truman Kapot lično, ali to knjigu „Misterije jednog zločina" ne oslobađa nijednog problema, a njih ima mnogo. Najveći je taj što su čak i sirove beleške koje su pravili Kapot i Harper Li verovatno bile vrednije u informativnom smislu, da ostavimo sada literarnu vrednost po strani. Ono što se nalazi pred čitaocima jeste kupusara sastavljena od prežvakanih novinskih tekstova, transkripata televizijskih gostovanja, pa čak i čitavih emisija, te ekskluzivne, nikad do sada objavljene fotografije sa mesta zločina. Uvidom u fotografije jasno je da nikada nisu objavljene jer je reč o standardnim policijskim snim-

Ako se dovoljno puta upotrebi pridev „misteriozno", nikom neće pasti na pamet da postoji sprega političkih moćnika, istražnih organa i medijskih mogula, kojoj je cilj spinovanje i zamajavanje

cima uviđaja, a nama ostaje samo da se pitamo otkud medijima tako dubok uvid u istragu koja je još u toku i kako je moguće da čak i pre podizanja prve optužnice za ubistvo one procure u javnost.

Ova knjiga ne samo da ne nudi nikakve odgovore, nego ne postavlja ni pitanja na koja bi moglo da se odgovori. Štaviše, kao da ni samim autorima nije baš najjasnije čemu knjiga o ubistvu Jelene Marjanović. U nepotpisanom uvodu u knjigu, ubistvo tridesettrogodišnje žene nazvano je jednim od „najtiražnijih događaja u istoriji srpskog novinarstva", a autor se najviše bavi time zašto je ova smrt tako „tiražna". Naime, piše on ili ona, Jelena Marjanović jeste bila na estradi, ali je do smrti bila skoro potpuno nepoznata; jeste ubistvo brutalno, ali bivalo je u Srbiji i brutalnijih; jeste ubijena mlada žena, ali ubijane su i mlađe. Jedini odgovor autor uvoda nalazi u „misteriji" koja okružuje ovaj zločin i u činjenici da su novinari pohrli-

li da pišu o tome. Dakle, osim što smo saznali da događaj može da bude „tiražan“, dobili smo i tautološko objašnjenje da je ubistvo Jelene Marjanović izazvalo veliko medijsko interesovanje zato što su se mediji interesovali za njega. Ima i nekoliko primedbi na brutalno novinarsko izmišljanje, tabloidnu stvarnost i opsednutost publike rijalitijima. Ali opet, u samoj knjizi nalazi se sve ono zbog čega je jedno brutalno ubistvo preraslo u medijski cirkus: tu je transkript gostovanja tada delozima, sociolozima, kriminolozima i medijskim analitičarima kao svedočanstvo o stanju jednog društva.

OPTUŽEN ZA UBISTVO SUPRUGE JELENE: Zoran Marjanović Foto: Oliver Bunić

SLOBODNO KOMENTARIŠITE

Ono što nijednog trenutka autori ne pominju jesu kreatori javnog mnjenja u Srbiji koji su, sva je prilika, u ubistvu gotovo nepoznate, ali ipak na estradi prisutne žene, prepoznali dobar materijal za sada već višegodišnje zamajavanje javnosti. Ubistvo Jelene Marjanović je „zgodsetogodišnjeg Zorana Marjanovića u emisiji „Treće oko“, u kojoj on govori o svojim „astralnim putovanjima“ u snu, tu je njegova navodno vidovita majka, tu su SMS prepiske sa navodnim ljubavnicama, „misterija“ trećeg mobilnog telefona. Ubijena pevačica je imala dva, treći je naknadno pronađen, a u njemu, osim snimaka koje je navodno napravila Jelena, nađena je i fotografija njenog groba, i tu bi valjda čitalac trebalo da se naježi i pomisli kako su ovde sigurno na delu natprirodne sile. Pa ima još i priča o misterioznoj inspektorki koja prvo „navlači“ Zorana preko lažnog Fejsbuk profila, onda se srela uživo sa njegovom ljubavnicom, a kako bi bile sigurne da su se našle, koristile su tajnu lozinku. Čim je navodna inspektorka izgovorila reč „tiganj“, ljubavnica joj je omogućila susret sa Zoranom. Ovo je sam jedan detalj u moru „s uma sišavših“ budalaština koje se pominju u ovoj knjizi, iako autori tvrde da je ostavljaju u amanet psiho-

no“ palo u sred predizborne manije 2016, pa je još tada pronalaženje ubice postalo predizborno obećanje vladajuće Srpske napredne stranke. Ubica nije nađen, ali je predizborno obećanje ponovljeno i za predsedničke izbore 2017. godine. U međuvremenu, Zoran Marjanović i njegov otac nebrojeno puta gostovali su na dve režimu najbliže televizije sa nacionalnom frekvencijom – TV Hepi i TV Pink – što je napredovalo do Zoranovog ulaska u rijaliti „Zadruga“ na Pinku, a krunisano njegovim hapšenjem usred učešća u programu. Srećom, Pink nije išao toliko daleko da nam prikaže snimak hapšenja, nego je Marjanović pod drugim izgovorom izašao iz programa, a onda je u programu uživo ostalim učesnicima saopšteno da je uhapšen zbog sumnje da je ubio Jelenu. Koliko je bila velika potreba za senzacijom, svedoči jedan detalj iz tog TV prenosa: na opasku jednog učesnika da to što je neko uhapšen ne znači i da je kriv, te da bi najumesnije bilo da niko ništa ne komentariše, voditeljka programa ubacila se opaskom: „Komentarišite, slobodno komentarišite!“

Svega toga u knjizi nema, ali ima tvrdnje kako je u pitanju „studiozni i smeli pokušaj novinara crne hronike ‘Večernjih novosti’ da objektivno i profesionalno prikažu sve što je pratilo ovaj brutalni i misteriozni zločin.“ Ako se dovoljno puta upotrebi pridev „misteriozno“, nikom neće pasti na pamet da postoji sprega političkih moćnika, istražnih organa i medijskih mogula, kojoj je cilj spinovanje i zamajavanje. Slučajno ili ne, u vreme kad je Zoran Marjanović uhapšen i kad svi veći mediji u Srbiji brujali samo o „Zadruzi“, Srpska lista je na Kosovu privodila kraju pregovore o ulasku u vladu Ramuša Haradinaja. Ali to je već toliko komplikovan narativ da mu ni Truman Kapot ne bi doskočio.

Knjiga u izdanju „Večernjih novosti“ ničime ne doprinosi stavljanju tačke na dve godine dugo medijsko lešinarenje nad Jelenom Marjanović, već predstavlja samo njegov logičan nastavak. Iako još nije izašla, teško da će i knjiga Mladena Mijatovića biti drugačija. Da bi se ovakav slučaj iz novina preselio u knjigu, potrebno je da bude zaključen. Nije Kapot radio na „Hladnokrvnom ubistvu“ šest godina zato što je bio lenj i blesav, nego zato što je za potpunu na stvarnim događajima zasnovanu priču potrebno da se ona prvo u stvarnosti okonča, da ubice budu uhapšene, njihova krivica dokazana, a presuda doneta i kazna izvršena. „Novosti“ su požurile sa izdavanjem knjige i pre nego što je suđenje počelo. U jednom od poslednjih poglavlja ove knjige, baš Mladen Mijatović literarizuje ovaj zločin: „Ceo taj deo Borče nosi sa sobom dozu misterije i jeze – sa jedne strane močvara, a sa druge kanal. I nesvakidašnji kontrast. Rano proleće, zelenilo, poljsko cveće, bujanje života, devojčica koja se igra u travi i – crnilo i brutalna smrt!“

Biće da je Mijatović čitao „Hladnokrvno ubistvo“ jer ova „devojčica“ u travi neodoljivo podseća na bedan pokušaj imitiranja Kapotovog opisa Suzan Kidvel, devojčice bliske porodici Klater, čijim pojavljivanjem na njihovom grobu Kapot završava knjigu. S tim što svedoci tvrde da je tu scenu – izmislio. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Muž mi je bio bezbednosna smetnja, a sada više nije

Prošle godine u ovo vreme moj suprug Filip, belgijski novinar, podneo je zahtev za produženje bračne vize. To je za nas bila rutinska stvar, sakupimo dokumentaciju i u roku od nedelju dana u pasošu je nalepnica s pečatom. Podnosili smo tu molbu već 10 godina unazad i nikada nismo imali problem. Prošle godine u ovo vreme kasnio je poziv iz Uprave za strance. Jutro posle predsedničkih izbora zazvonio mi je telefon i javio mi se službenik BIA lično, ljubazno me zamolivši da suprug dođe na razgovor. To je onaj momenat kada vam jurne krv u glavu i noge vam se odseku. A bio je tek početak... Godinu dana kasnije, 19. februara, kada smo izašli u javnost s ovim problemom, ponovo sam dobila poziv. Ovog puta su zvali iz Uprave za strance i naprasno saopštili da možemo da dođemo po vizu. Bila je gotova za 10 minuta.

U međuvremenu, mi smo se na rešenje žalili. Filipa su zvali na još jedan razgovor u BIA, a žalbu su nam odbili. Onda smo se žalili Upravnom sudu i donekle uspeli jer je slučaj vraćen na drugostepeno odlučivanje zbog nepoštovanja procedure. Međutim, viza nam je i treći put odbijena. U obrazloženju su napisali su da je moj muž bezbednosna smetnja. Tek toliko. Shvatili smo da je ćutanju došao kraj.

Moj muž Filip Bertašon (Philippe Bertinchamps) od 2007. živi u Beogradu. Od tada radi za „Le Courrier des Balkans“, najveći nezavisni frankofoni portal za vesti sa Balkana, u početku kao novinar a od 2012. kao jedan od urednika. Godinama izveštava i za „Mediapart“, „Liberation“, „Le Tribune de Geneve“, „Le Soir“, RFI, RTBF i povremeno za još nekoliko medija. Svi ovi mediji imaju visoke profesionalne standarde i uvek proveravaju tačnost informacija. Ja sam fotografkinja i radim u medijima već 16 godina. Objavljujem fotografije u nekoliko francuskih medija, a odskora sam urednica fotografije u „Vremenu“. U mojoj biografiji nalaze se velike izložbe o Arčibaldu Rajsu, femicidu u Srbiji, Boru, manjinama u Srbiji...

Foto: D. D.

Nas dvoje smo zajedno napravili bezbroj priča. Proveli smo sate, dane i nedelje na terenu, izveštavali iz skoro svih balkanskih zemalja, gazili smo po blatu i đubretu, gutali suzavac na protestima, izveštavali o izbeglicama, intervjuisali smo političare i obespravljene građane, pisali o Žutoj kući, pratili važne događaje kao što su poplave. Istraživali smo i istorijske teme poput Starog Sajmišta i sudbine vojvođanskih Nemaca, pisali smo o kulturi i nasleđu Srbije. Kao neko ko ga i profesionalno i lično najbolje poznaje, moram reći da je Filipov novinarski pristup uvek bio tačan i pažljiv, uvek je tražio više informacija nego što u članak može da stane i proveo beskrajne sate proveravajući ih. Nikada od 2007. nije dobio žalbu na netačnost informacija, demanti ili tužbu.

Ne smatram normalnim, ali mogu da razumem to što ova država obavlja bezbednosnu proveru stranih novinara. Ali sprečavati slobodnog novinara koji nije počinio nikakav zločin ni prekršaj, niti je objavio netačnu informaciju, da slobod-

O belgijskom novinaru Filipu Bertašonu i mukama kroz koje on i njegova porodica prolaze već godinu dana, javnost je saznala u ponedeljak 19. februara kada su odlučili da sa svojim problemom izađu u javnost. Istog dana, čovek za kog je BIA tvrdila da nije prošao bezbednosnu proveru, iako već 10 godina živi u Srbiji, naprasno je, iz trećeg pokušaja, dobio produženje bračne vize. O svemu kroz šta su za ovih godinu dana prošli, piše „Vremenova" urednica fotografije Marija Janković, Bertašonova supruga

IPAK VIZA: Marija Janković i Filip Bertašon sa ćerkom

no živi i radi u zemlji mnogo je daleko od demokratije. Na sva pitanja koja nam ova država može postaviti mi možemo da odgovorimo. Nemamo nijednu mrlju u svojim karijerama, nemamo čega da se stidimo i nemamo šta da krijemo.

Poslednjih godinu dana naša porodica živela je u strahu. Da li će nam doći na vrata, da li nam slušaju telefone, da li će ga zadržati na granici, da li dolazi odozgo ili od odozdo, koga je to „nagazio" (tu smo već imali spisak onih o kojima smo slutili), pričali smo sa kolegama i organizacijama, naša petogodišnja devojčica je osetila da se nešto dešava. Selidba je pominjana u našim razgovorima. Legalni put nije upalio, ostalo nam je kraju da konsolidujemo redove i izađemo u javnost.

Za razliku od prethodnih dugih i pažljivo sastavljanih rešenja, novo koje smo dobili uz vizu je mnogo kraće. Došli su do novih detalja, kažu, i odjednom nigde nema bezbednosne smetnje, ali nigde ni razloga za priređivanje pakla našoj porodici.

U ponedeljak 19. februara, solidarnom akcijom srpskih, francuskih i belgijskih medija i novinarskih udruženja, krenuli smo u kampanju. Vest se proširila brzo, u roku od par sati stigla nam je i televizijska ekipa u kuću. Podrška koja je stizala sa svih strana topila je naš strah od odmazde i ulivala nam snagu. Vest o onome što nam se dešava prevedena je na engleski, francuski, srpski, italijanski, španski, albanski... Znamo i da je stigla do nekih visokih krugova. Oglasila se i premijerka: sloboda medija postoji, služba je super profesionalna, samo da ona proveri... Oglasio se i predsednik, lično ih je zvao da nam daju vizu.

Problemima novinara i novinarki u Srbiji ne nazire se kraj. Naš slučaj je jedan od mnogih. Na našu sreću, za sada je rešen pozitivno. Dobar znak za sve nas je da se nešto ipak može učiniti. Potrebno je mnogo solidarnosti za ovakvu slatku malu pobedu. Osećamo se privilegovano u odnosu na svoje kolege iz Srbije jer smo imali i veoma važnu podršku evropskih kolega, na prvom mestu Reportera bez granica (Reporters sans Frontieres), koji su obavili veliki deo posla.

Zbog čega se sve ovo desilo? Zbog čega je mom mužu tri puta odbijena viza za privremeni boravak? Zbog čega je on, frankofoni novinar i dopisnik nekoliko ozbiljnih medijskih kuća, označen kao bezbednosna smetnja i smetnja za javni poredak? Na koji tačno način izbacivanje evropskog građanina, belgijskog državljanina doprinosi našem približavanju Evropskoj uniji? Nemamo još uvek nikakve informacije, ali nadam se da ćemo ih jednom dobiti. Ne znamo ni kako će nam profesionalni rad od sada izgledati. U službi će ostati „predmet" koji mogu bilo kad ponovo da izvuku ako im budu trebali neprijatelji države, strani plaćenici i bezbednosne smetnje.

Na nama ostaje da još više proveravamo informacije i da budemo još profesionalniji. Duboko verujemo da kolege nikada ne bi bile ovoliko solidarne da Filip nema ugled i kredibilitet koji ima. ¶

MARIJA JANKOVIĆ

Ćorak-slogani u borbi za decu

„Čini se da je sloganima kampanje za promociju strategije za povećanje stope nataliteta nedostajala upravo – strategija. Ali, zato smo dobili amatersko takmičenje u rimi, ćorak-slogane koji podsećaju da su deca slatka i da je rađanje čudo prirode“, reči su Dragane Soćanin, članice UO Udruženja Roditelj

Šest slogana izabranih na konkursu za kampanju podsticanja rađanja Ministarstva kulture i informisanja neće biti korišćeni za promociju mera populacione politike, već se traga za rešenjem. Koji god slogani da se usvoje nakon potrage, ovi sa konkursa neće moći tako brzo da se zaborave pogotovo „Rađaj, ne odgađaj“ i „Dosta reči, nek zakmeči“, budući da oni rečito govore o mišljenju vlasti o ženama (neće da rađaju) i deci (kmeče). Ne tako davno, i SPC je ženama poručila koja je njihova uloga na ovom svetu. Daleko bilo, ko u „Sluškinjinoj priči“, ako znate na šta mislim.

Javni poziv za izradu slogana koji će biti korišćeni u kampanji za promociju mera populacione politike sa ciljem podsticanja rađanja u Republici Srbiji raspisan je početkom decembra prošle godine, a rezultati su objavljeni u februaru. Svako je mogao da se prijavi i da pošalje svoj predlog, a komisija u sastavu: ministarka Slavica Đukić Dejanović, državni sekretar Ministarstva kulture Aleksandar Gajović i dva marketinška stručnjaka, izabrali su šest predloga i objavili ih na sajtu. O svemu tome prilično se pisalo i govorilo, a posebno ljutito i podsmešljivo reagovalo se na društvenim mrežama upravo zbog ta dva nesretna slogana koji su obeležili celu priču. Reagovala je i potpredsednica vlade i predsednica Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost Zorana Mihajlović rekavši da su članovi komisije Ministarstva kulture i informisanja koji su birali slogane za akciju podsticanja rađanja promašili temu. Prema njenim rečima, slogani „Dosta reči, nek zakmeči“ ili „Rađaj, ne odgađaj“ uvredljivi su za žene, javno ih sramote i pokazuju veliko nerazumevanje uloge žena u Srbiji i populacionoj politici.

Hitno je zakazana konferencija za novinare na kojoj je ministar Vukosavljević pomirljivo rekao da slogan „koliko god simboličan ili duhovit bio“ ne rešava problem depopulacije. Šta je duhovito u ovim sloganima samo on zna, ali mu je objašnjeno da je to uvredljivo za žene. Vukosavljević je istupio sa mogućim predlogom slogana specijalnog savetnika pri ministarstvu pesnika Dragana Hamovića „Za Srbiju punu života“, a koji, prema ministrovim rečima „ne bi pogodio tanano osećanje bilo koga“. Ako zvuči kao ironija i čita se kao ironija, verovatno jeste ironija.

MINISTARSTVO RAĐANJA

Iz Udruženja Roditelj kažu da nisu bili konsultovani, niti je od njih zatražena bilo kakva pomoć u kampanji za podsticanje rađanja. Dragana Soćanin, osnivačica i članica Upravnog odbora Udruženja Roditelj veruje da su slogani za podsticaj rađanja iznenadili mnoge. „Što se samih slogana tiče, koji po sebi, naravno, nisu uopšte važni, i pre bilo kakve analize, postavlja se ključno pitanje u industriji koja se inače bavi sloganima i promocijom: šta je zamišljena uloga slogana u promotivnoj komponenti ukupnih planiranih aktivnosti na podizanju nataliteta? Najavljeno je, pritom, da će slogani biti korišćeni za promociju mera popula-

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ И ИНФОРМИСАЊА

Саопштење за јавност

Резултати Јавног позива за израду слогана са циљем подстицања рађања

Београд, 12.2.2018 - Министарство културе и информисања објавило је резултате Јавног позива за израду слогана који ће бити коришћен у кампањи за промоцију мера популационе политике са циљем подстицања рађања у Републици Србији.

Изабрани су слогани:

- Прво место деле слогани:
  Љубав и беба - прво што нам треба! – Драгутин Крушка, Београд
  Рађај, не одгађај! - Бранкица Мандић, Београд
- Друго место деле слогани:
  Мама – нећу сама, тата – хоћу брата - Вања Милић, Куршумлија
  Доста речи, нек закмечи. - Милош Вељовић, Београд
- Треће место деле слогани:
  Чуда се-не дешавају. Чуда се рађају.- Маријана Арацки, Београд
  Нек се деца рађају и лепе ствари догађају.- Јелена Фатовић Николић, Панчево

ZA ZAKMEČATI: Ministar Vladan Vukosavljević i objavljivanje rezultata konkursa
Foto: Dragan Kujundžić /Tanjug

cione politike, što spada u delokrug rada pomenutog ministarstva, svakako njegovog sektora za informisanje. Promocija, pak, nije sinonim za sprovođenje, koje se, ni usput, ne pominje. Samo sprovođenje i dalje ostaje multiresorni zadatak (socijalna zaštita, dečija zaštita, zdravstvo, obrazovanje...).“ Dragana Soćanin takođe smatra da jedan resor ne može da odgovori jednom merom na ovako kompleksnu temu, već da svi treba dobro da zavrnu rukave i zaista nešto urade, te se kampanja kao i njen promotivni slogan mora odnositi i na njih: one koji pišu zakone, koji ih sprovode, koji odlučuju o platama, radnim mestima, vrtićima, budžetima...

Slično misli i Sandra Jovanović, predsednica udruženja Šansa za roditeljstvo. „Slogani koji su bili predloženi prosto nisu nešto što može da motiviše mlade ljude. Poseban akcenat je stavljen na podsticanje žena da rađaju. Kad bismo krenuli od početka, to bi izgledalo ovako: parovi koji se susreću sa sterilitetom imaju ljubav ali nemaju bebu, oni silno žele bebu, pritom ljubav je poseban pojam koji po logici stvari ide prvi, pre bebe, nakon toga dolazi željeno dete koje se, ponekad, ne desi odmah. Potrebno je mnogo truda u slučaju parova i pojedinaca koji se bore sa neplodnošću. Posebno uvredljiv je slogan ‘Rađaj, ne odgađaj’ jer se pretpostavlja da dece nema zato što žene odgađaju rađanje. Naročito u našem slučaju bitno je da se ovaj slogan ne shvati pogrešno, jer postoje parovi i žene koje se s problemom neplodnosti bore godinama – počnu vrlo mladi, a ne stignu do deteta posle mnogo borbe, posle mnogo godina jer prolaze kroz razne operacije, zahvate, procedure, čekaju u redovima po domovima zdravlja, nedovoljno su informisani, susreću se sa psihološkim i finansijskim problemima. Tako da ‘odgađanje’ svakako nije nešto što se odnosi na parove i pojedince koji se bore sa sterilitetom. Tačno je da postoje ljudi u Srbiji koji se kasnije venčavaju, kasnije počinju sa radom na detetu, ali država niti bilo koji slogan ne smeju da utiču na to kada će žena rađati. To je ustavno ženino pravo – da rađa. Kada će rađati – to je na njoj.”

VREME JE ZA BEBE

Dragana Soćanin pominje činjenicu da je stopa nataliteta niska, ali je u najmanju ruku sramotno za to implicitno okriviti žene sloganima da se „rađa, ne odgađa“ i sličnim. „Uostalom, zar zaista možemo da verujemo da će se uz pomoć slogana podići stopa nataliteta? Nema tog slogana na koji bi ovaj napaćeni narod naseo, pa počeo da rađa decu jer zvuči fantastično. Ljudi u Srbiji ne žive u oblacima. Žive u državi u kojoj jednostavno nema posla za majke i očeve, gde roditelji često odsustvuju s radnog mesta zbog nege svoje troje ili više dece, nema dovoljno pedijatara, mesta u vrtićima... Žene, pre svega, ne osećaju ekonomsku stabilnost. Ne osećaju da imaju punu podršku društva i zaštitu zagarantovanu legislativom. Kod nas se sve svodi na kampanje i zakone koji ostaju mrtva slova na papiru, dok mehanizmi praćenja kako se mere sprovode izostaju“.

Naša sagovornica naglašava da kampanja, njena promocija i slogan ne smeju da vrše pritisak na žene ili okrivljuju one koje odgađaju: „Šta je, uostalom *odgađanje* rađanja dece? Da li se ženama i parovima ostavlja za pravo da sami odluče kada će roditi dete ili kampanja želi da postavi jasne granice? Ili čak i ne žele da rađaju, već treba da bude krovna poruka svih aktivnosti, koja osvešćuje potrebu za važnim, višestrukim i obuhvatnim promenama identifikovanim u strategiji, i pokreće širu zajednicu i sve njene aktere koji mogu da imaju bilo kakvu ulogu i kojih se dotiču ostale, nepromotivne aktivnosti strategije.“

KAKO SE SPASAVA NACIJA

Ako smo nešto naučili o marketingu i advertajzingu, onda je to da najpre treba znati šta se želi (više beba), zatim treba napraviti plan kako do toga doći (više strategije), a tek onda idu slogani, spotovi, bilbordi. „Nacija se svakako ne spasava na ovakav način”, naglašava Sandra Jovanović. „Smatramo da nikakvi slogani nemaju efekta u ovoj teškoj borbi države koja mora da bude realna u svojim zahtevima. Država mora da razume da parovima i pojedincima nedostaju bolji uslovi života, zdravstvenih ustanova, sigurnost, i najzad u slučaju svih parova koji se susreću sa sterilitetom, i finansija. U državi je mnogo problema u oblasti steriliteta koje nikako da rešimo. Imamo novi Zakon o biomedicinski potpomognutoj oplodnji kome nedostaju pravilnici da bi se primenjivao, imamo oko 400.000 parova koji imaju neki problem sa začećem, a samo 2000 procesa vantelesne oplodnje koji se urade godišnje o trošku RFZO. Neke lokalne samouprave finansiraju dodatno postupke vantelesne oplodnje, Beograd od 2012. godine to ne radi, a najveći broj parova živi baš u ovoj lokalnoj samoupravi. Muškarci su nam u procedurama vantelesne oplodnje (VTO) potpuno diskriminisani, parovi čekaju duge redove kako bi počeli proceduru, nemaju psihološka savetovališta, kvalitet usluga u centrima za VTO opada”.

Dragana Soćanin poručuje da ako zaista želimo da podstičemo rađanje dece, trebalo bi da se pozabavimo rešavanjem konkretnih postojećih problema: „U industriji koja inače pravi slogane, gde sede profesionalci, reklo bi se da je sloganima kampanje za promociju strategije za povećanje stope nataliteta nedostajala – strategija. Ali, zato smo dobili amatersko takmičenje u rimi, ćorak-slogane koji podsećaju da su deca slatka i da je rađanje čudo prirode. U javnosti se pominje inostrani slogan ‘Učinite to za Dansku’. Bolje da su taj jednostavno kopirali, jer odnosi se i na muškarce i žene i korporacije i ključare raznih budžeta, pa i male šefove i lekare i one koji treba da ustanu trudnicama u autobusu.“ ¶

BILJANA VASIĆ

Pravosuđe iz trećeg ugla

Svoju viziju izmene dela Ustava koji se odnose na pravosuđe izvršna vlast je dala prošlomesečnim objavljivanjem Radnog teksta amandmana na Ustav Republike Srbije. Stavovi dominantnih udruženja sudija i tužilaca takođe su jasno artikulisani. Ipak, čini se, za pogled iz trećeg ugla u javnosti nije bilo mesta

Piše: **Siniša Trifunović**

Predsednik Alumni kluba Pravosudne akademije

Iako je imperativ da pravosuđe bude apolitično, u Srbiji današnjice ono to nije, niti je ikada bilo. Svi oni koji i podržavaju i koji kude najavljene reforme nisu po definiciji mogli ostati imuni na dodir politike. Razlog je prost – i današnju izvršnu vlast, ali i svakog sudiju, tužioca, člana pravosudnih saveta (Visoki savet sudstva /VSS/ i Državnog veća tužilaca /DVT/), u nekom trenutku je izabrala politička većina, da li skupštine društveno-političke zajednice u vreme SFRJ ili Narodne skupštine RS, to je beznačajna razlika. Ni najbolji nisu mogli na svoje funkcije bez tog amina. Zato, ako zagrebemo po površini ustavne rasprave, koja je glazirana opšteprihvaćenim principima sudijske nezavisnosti i tužilačke samostalnosti, doći ćemo do jasnih interesa koji stoje iza svakog strukovnog udruženja uključenog u javnu raspravu, kao što postoje i interesi drugih dveju grana vlasti. To ne znači da su svi predlozi učesnika u raspravi lišeni svake dobronamernosti, ali bilo bi naivno nekritički se zapitati: "A kome to ide u korist?".

KLACKALICA U SASTAVU VSS

Upravo to pitanje treba postavljati u pogledu sastava budućeg VSS, jedne od tema koja fokusira najveću pažnju javnosti. Prema postojećem rešenju, VSS broji 7 sudija uključujući predsednika Vrhovnog kasacionog suda, zatim ministra pravde, predsednika skupštinskog odbora za pravosuđe i dva istaknuta pravnika. Ovo telo odlučuje o statusnim pitanjima sudija, napredovanju, disciplinskoj odgovornosti, razrešenju i o predlaganju kandidata za buduće sudije Narodnoj skupštini (NS). Prema Radnom tekstu ustavnih amandmana, ubuduće će VSS samostalno birati sudije, te je predloženo da njegov sastav čine 5 sudija biranih neposredno od svih kolega i 5 uglednih pravnika biranih na konkursu kvalifikovanom većinom u NS, od kojih bi jedan imao tzv. zlatni glas. Strukovna udruženja ističu bojazan da istaknuti pravnici neće biti profesionalni predstavnici građana delegirani u VSS, po principima predstavničke demokratije, već da će zloupotrebljavati svoju funkciju u korist političke većine koja ih je izabrala, pa zato predlažu da većinu u ovom telu imaju izabrane sudije.

Nesumnjiva je korist za rad takvog saveta od članstva iz reda sudija, koji bi po prirodi stvari trebalo da dobro poznaju problematiku i pitanja iz svoje nadležnosti, ali ako nastavimo da i dalje posmatramo kritički predloge mogućih rešenja, moramo se zapitati – gde su garancije njihove nezavisnosti? Iste slabosti pod spoljašnjim uticajima koje mogu pokazati ugledni pravnici, može ispoljiti i nekolicina izabranih sudija. Takođe mogu biti ili postati deo neke lobi ili interesne grupe (npr. nekog od strukovnih udruženja sudija i tužilaca), na vrlo sličan način na koji su to političke stranke. Štaviše, ovo nije teoretska mogućnost, već dokazana realnost. Stoga bi primenjivo rešenje u igri klackalice u sastavu VSS moglo biti ono po kome bi se zadržao postojeći predlog o broju i odnosu članova ovog saveta, uz izmenu načina odlučivanja – sve ili makar statusne odluke donosile bi se većinom glasova iz oba reda članstva – minimum 3 od 5 sudija i minimum 3 od 5 istaknutih pravnika. Tako bi se do kraja očuvao princip ravnoteže, što nije idealno rešenje, ali može biti najmanje loše i najviše odgovarati ovom društvenom i političkom trenutku u kome, nažalost, vlada široka diskercija u radu saveta i manjak kriterijuma.

PARTIKULARNI INTERESI I TAJNI SPISKOVI

Većina učesnika javne debate zaokupljena je pitanjem ko će vršiti vlast kojom VSS raspolaže, ali daleko značajnije za građane je dati odgovore kako će se ta vlast vršiti. Upravo zato što procedure rada pravosudnih saveta nisu do kraja izgrađene, ostavlja se prostor strepnjama, ali i pojačava želja za takvom vrstom moći u upravljanju i kadriranju pravosuđem, za koju su svi zainteresovani.

Kakve su procedure pravosudnih saveta? Takve da već bezmalo deceniju intrigiraju javnost. Po tim procedurama je izvršen "opšti reizbor sudija" 2009. godine, u kome je preko 800 sudija ostalo bez funkcije po sumnjivim kriterijumima, a potom su po istim takvim kriterijumima (čitaj bez bilo kakvih kriterijuma) nastavljeni izbori u pravosuđu sve do danas. Samo je tokom prošle godine Ustavni sud pokrenuo postupke utvrđivanja nezakonitosti prema pravilnicima o izboru sudija i tužilaca, koji su doneli VSS i DVT, tela koja bi trebalo da garantuju nezavisnost, odnosno samostalnost pravosudnih funkcionera. Naravno, prethodno su po istim pravilnicima izvršeni izbori desetina sudija i tužilaca. Organi koji

bi trebalo da budu uzorni za celo pravosuđe imaju ovakvu istoriju, a tragičnost uvećava činjenica da se sve odvija u vreme dok većinu u ovim telima čine upravo sudije i tužioci.

Dakle, depolitizacija pravosudnih saveta, iako nužna, ipak ne bi bila dovoljna mera. Partikularni interesi u kojima se trguje uticajem i izbori vrše po principu usluga a ne po objektivnim kriterijumima, danas su najveći neprijatelji i samim sudijama i tužiocima, što su rezultati najveće ankete u pravosuđu u kojoj se 80% njih izjasnilo da se izbori na pravosudnu funkciju i napredovanje u karijeri zasnivaju na ličnim vezama i nepotizmu, da kriterijumi ne postoje i da je proces u celini netransparentan.

Dominantno sudijsko i tužilačko udruženje žmure na ovaj problem, ne kritikuju rad pravosudnih saveta, čak ih podržavaju iako je danas nesporno da su ova tela vršila izbore funkcionera po nezakonitim pravilnicima. Možda to ne treba da čudi ako se zna da su, recimo, članovi DVT istovremeno i funkcioneri Udruženja tužilaca Srbije, te da u postupcima odlučuju o izboru sopstvenog članstva na javne funkcije. Nijedno od ovih udruženja nije kritikovalo to što je u januaru VSS doneo novi pravilnik o izboru gde se pitanja sa testa za sudije unapred objavljuju na Internetu i tako omogućava i najlošijim kandidatima da dobiju najbolju ocenu koja ih vodi do funkcije, naravno, po slobodnoj oceni članova VSS, ali ni decembarsku aferu "Tajni spisak", u kojoj su 52 kandidata predložena na tužilačke funkcije po spisku koji je unapred procureo u javnost. Ostaje da vidimo da li će parlament zarad "mira sa strukom" izglasati ovaj predlog ili će sankcionisati neotklonjive sumnje i odbiti da izvrši izbor.

KLJUČ JE U PROCEDURI

Jedino oružje koje možemo da upotrebimo protiv ovih anomalija jeste štit sazdan od pravičnih i strogih procedura. Zato su važni amandmani 12 stav 2 i 23 stav 2 Radnog teksta koji obavezuju pravosudne savete da odluke obrazlažu, javno objavljuju i donose po zakonskim merilima. S druge strane, nedopustivo je što Radni tekst izostavlja pravo na pravno sredstvo protiv odluke o izboru sudije u korist svih onih neizabranih kandidata koji sumnjaju u ispravnost odluke.

Deo pravične procedure izbora pravosudnih funkcionera treba da bude i početna obuka na Pravosudnoj akademiji (PA), postavljena kao uslov za izbor na funkciju. Njena uloga je da selektuje najbolje mlade pravnike i na sistematizovan način im omogući sticanje veština pravosudnog posla, u interesu bolje zaštite prava građana pred sudom, na sličan način kao što tu ulogu vrši Vojna akademija u odnosu na buduće oficire. Pored toga, jednako važna funkcija PA jeste da posluži kao filter za eliminaciju nepotizma, ličnih veza i političkog uticaja, glavnog problema današnjeg pravosuđa.

Jasno je da bi kao uslov za izbor PA postala teško otklonjiva prepreka na već mnogim uhodanim stazama i prečicama, kako u samom pravosuđu, tako i izvan njega. Zato i ne čudi što se njeni svršeni polaznici uopšte ne biraju na pravosudne funkcije, pa ona levitira kao strano telo srpskog pravosuđa, toliko nesvojstvena njegovoj "pravnoj tradiciji" koja nalaže da na javnu funkciju izabereš bližnjeg svog. Mnogi protivnici ovako uređenog sistema Pravosudnu akademiju koriste kao strašilo i takmiče se ko će dati više ideja kako se ona može zloupotrebiti. I u pravu su. Može. Baš kao što i policajac može biti lopov. Da li to znači da treba ukinuti policiju i živeti u anarhiji ili da treba sistem dalje razvijati? Saplitanje jedne pravosudne ustanove, pre nego što je stigla da pokaže svoje rezultate i to iz redova samog pravosuđa, jednako je ponašanju pripadnika antivakcinalnog pokreta, koji brine za zdravlje svog deteta u doba epidemije. Sve i da je briga iskrena, metodi su neprihvatljivi, baš kao i plan B antiakademskog lobija koji nalaže da ako PA i postane uslov, odmah usledi tzv. sertifikacija, tj. podela sertifikata PA neograničenom broju lica, što bi bio priključak za nastavak "srpske pravne tradicije".

Na koncu, lajtmotiv u priči o srpskim ustavoizmenama iz trećeg ugla, o njenim akterima i pravosudnim velikašima mogao bi stati u par pop stihova "*ne veruj u idole, ne slušaj šta ti kažu, sve je reklama, sve je to trik*". ¶

Nema idealnog modela

Zamrznuti konflikt podrazumeva večno otvoreno pitanje, dakle, rešenje bez rešenja. Lutalo se od ideje „više od autonomije, manje od državnosti“, preko operetsko melodramskih Briselskih pregovora, do koalicije ratnih huškača, terorista i ratnih zločinaca

Piše: **Zoran Živković**

Bivši premijer Srbije i predsednik Nove stranke

Foto: FoNet

Pokušaj rešavanja bilo kog problema može biti uspešan samo ako je posledica ozbiljne analize svih činjenica koje utiču na taj problem. Istorija nas uči da drugačiji pristup nije dobar put ka pronalaženju optimalnog rešenja. Ako je u pitanju vrhunsko državno i nacionalno pitanje, relevantnost činjenica je još značajnija. Rešavanje neodrživog stanja na Kosovu je najbolja potvrda ovakvog stava. Odluka koja se donosi na osnovu proizvoljnih istorijskih pretpostavki, emocija i političkih manipulacija nikada nije dovela do dobrog i održivog konačnog rešenja.

Šta su činjenice o Kosovu? Kratkotrajno Dušanovo carstvo u drugoj polovini XIV veka obuhvatalo je ogromno prostranstvo Balkana, u kome se nalazila i teritorija današnjeg Kosova. Ono je trajalo nekoliko decenija, a raspalo se neslogom srpske vlastele nakon Dušanove smrti. Konačni poraz označen je na Vidovdan, juna 1389. godine, nakon Kosovskog boja. Od tada, do oktobra 1912. godine, pune 523 godine ta teritorija je, kao i ostale srpske zemlje, pod vlašću Otomanske imperije. Srpsko stanovništvo, naterano pritiscima, nasiljem i zulumom vlasti, u velikom broju napušta teritoriju Kosova. Prva seoba 1690. godine, pod vođstvom patrijarha Arsenija III i druga, 1740. godine koju je vodio Arsenije IV, za posledicu imaju skoro potpuni nestanak Srba sa tog područja, a njihova naseobine naseljavaju albanska plemena, mahom sa severa Albanije.

Mlada srpska država, formirana nakon Drugog srpskog ustanka i nakon što je od turske okupacije oslobođen jedan deo srpskog naroda, 1890. godine otvara svoj konzulat u Prizrenu, čime formalno priznaje stanje na terenu. Jedan od konzula bio je Branislav Nušić. Tek velika promena snaga velikih sila na početku XX veka dovodi do stvaranja uslova za oslobođenje ili osvajanje Kosova 1912. godine, posle pobede Srbije u Prvom balkanskom ratu. Nakon toga se revitalizuje srpsko prisustvo povratkom, pretežno naseljavanjem nekadašnjih srpskih sela Srbima sa drugih teritorija, a naseljeni Albanci ostaju u svojim domovima. Obnavlja se rad SPC, popravljaju se stare i grade nove crkve i državne institucije Srbije. Prvi i Drugi svetski rat, kao i ponašanje vlasti Kraljevine Jugoslavije u međuratnom periodu proizvode nove i jačaju stare netrpeljivosti između dve nacije.

Oslobođenje i pobeda u Drugom svetskom ratu i vlast komunističkog režima nakon toga čine mnogo na jačanju infrastrukture i privrede, ali ne uspevaju da dovedu do ostvarivanja postavljenog cilja – zajedničkog života Srba, Albanaca i svih drugih na Kosovu i Metohiji. Oni su uvek živeli jedni pored drugih, nikada jedni sa drugima. Bilo je retkih pojedinačnih primera mešovitih brakova, prijateljstava, ali uvek je postojao poseban srpski i poseban albanski korzo, posebne kafane, razdvojeno kulturno i svako drugo interesovanje. To je dovodilo do periodičnog jačanja naconalističkih pa i ekstremnih šovinističkih ideja, ciljeva, ali i incidenata. Takvo stanje i odnose su permanentno zloupotrebljavali svi politikanti i većina političara sa obe strane. Najgori u tome bili su predstavnici aktuelne srpske i kosovske vlasti i njihovi prethodnici. Milošević, Šešelj, Vučić, Dačić, Jašari, Bakali, Haradinaj i Tači, svako na svoj različit, ali gotovo podjednako poguban način snose najveću odgovornost za današnje stanje na KiM. Oni su propustili poslednju šansu da spreče tragičan kraj kosovske drame i maksimalno doprineli da tragedija poraste do nivoa katastrofe.

Šta je danas moguće uraditi kako bi se sprečilo dalje pogoršavanje i onako loše situacije? Neki analitičari pominju pet modela rešenja, ali samo tri mogu delovati moguće – razgraničenje/podela, model dve Nemačke i zamrznuti konflikt. Poslednji od navedenih podrazumeva večno otvoreno pitanje, dakle, rešenje bez rešenja. To proizvodi dugoročno negativne posledice po perspektivu sledećih generacija Srba i Albanaca, ne samo onih koji danas žive na teritoriji Kosova. Zato je on meni apsolutno neprihvatljiv. Bajka o tome da će nam Rusija, Kina, Španija, Rumunija i još neki omogućiti nekada ponovni suverenitet na toj teritoriji je neostvariva. Niti je to primarni interes tih zemalja, niti su one ikada, ikome, a posebno ne Srbiji pomogle u bilo kojoj sličnoj situaciji. Nikada se nije desilo u istoriji, neće se desiti ni u budućnosti. Ratom izgubljeno se samo ratom može vratiti, ali kada ratujete, morate imati ozbiljne, jake saveznike i morate biti spremni i na poraz. Ubeđen sam da to nije rešenje.

Dakle, ostaju nam kao moguća dva modela – razgraničenje i primer dve Nemačke. Oba se svode na isto – podela teritorije. Nesumnjivo da ovakvo rešenje trpi mnoge kritike i sumnje, ali drugog nema. Nikada neće doći do pomirenja, potoci krvi doveli su do skoro genetskog neprijateljstva, a zajednički život – jedni sa drugima, a ne jedni pored drugih do sada nije bio moguć. Poštujem napore mnogih da dokažu suprotno, ali ih

Foto: Marija Janković

upozoravam da se to nikada nigde nije ostvarilo. Ideal društva u kome nema razlika i u kome su eliminisane negativne posledice istorijskih razlika i neprijateljstava je veličanstven, ali istovremeno i neostvariv. U Njujorku postoje i Kineska četvrt i Mala Italija i Ruski kraj, pa to niko ne naziva getom ili segregacijom. Naravno, ta činjenica ne umanjuje istorijska i aktuelna demokratska obeležja Sjedinjenih Američkih Država. Takvih primera ima svuda u svetu, i u najdemokratskijim društvima.

Podela ili razgraničenje, kako kome drago da to nazove, na većinski srpski i većinski albanski deo, mora biti sprovedena kroz proces koji će za cilj imati sigurnu budućnost i normalan život svih građana KiM. Sever bi ostao deo Srbije, a o budućnosti većeg, južnog dela odlučivali bi oni koji tamo žive. Dakle, ne besmisleno cenjkanje o teritoriji koja, navodno, krije ogromna prirodna bogatstva, već kreiranje bliske budućnosti u kojoj će i Srbi i Albanci i svi drugi živeti normalno. To znači da mogu bezbedno da planiraju svoj život, da rađaju decu, da ta deca mogu potpuno sigurno da se igraju, da se školuju, da putuju, da budu ponosni na svoju veru i naciju ili da slobodno izražavaju svoj ateizam i kosmopolitske ideje. Da mogu da se zaposle kad završe školovanje i da samo njihove lične sposobnosti determinišu kvalitet njihovog života. Da se rađaju, odrastaju, sazrevaju, stare i umiru sa istim problemima i zadovoljstvima kao i svi u normalnoj zdravoj Evropi na početku XXI veka. O takvom rešenju sam godinama razgovarao sa dr Zoranom Đinđićem, posebno u decembru 2002. godine kada smo kreirali naše prioritete za predstojeću 2003. Nažalost, umesto njega ja sam predstavljao Srbiju na prvom sastanku sa tada stvarno privremenim organima Kosova u Beču, 14. oktobra 2003. godine. Drugu stranu je vodio Ibrahim Rugova, a za stolom su bili predstavnici UN, EU, NATO, OEBS, Rusije, Saveta Evrope i mnogih drugih institucija. Uz kritike međunarodnoj zajednici, uz navođenje podataka o stradanju Srba nakon Kumanovskog sporazuma, rekao sam i da, kao predsednik Vlade Srbije, ja preuzimam ličnu odgovornost za bezbednost i kvalitet života svakog Albanca na teritoriji koju kontrolišu državni organi Srbije i da od albanskih lidera i predstavnika međunarodne zajednice tražim da oni lično i autoritetom svojih funkcija garantuju to isto Srbima na Kosovu i Metohiji. Strpljivima i posvećenima preporučujem da ceo govor pogledaju na *https://www.youtube.com/watch?v=pRqlV43aMvY*.

Od tada do danas prošlo je skoro 15 godina. Nikakav bolji predlog nije izrečen, a stanje na Kosovu je još gore i besperspektivnije. Lutalo se od ideje „više od autonomije, manje od državnosti“, preko operetsko melodramskih Briselskih pregovora, do koalicije ratnih huškača, terorista i ratnih zločinaca. Nasilje se nastavlja, a pre mesec dana je ubijen Oliver Ivanović, kao nevina žrtva nerada ili rada, propusta ili želje prištinskih i beogradskih tirana.

Nezavisno Kosovo, pored mnogih drugih, jeste dominantan uslov za pristupanje Srbije Evropskoj uniji. Svako ko tvrdi drugačije laže građane naše zemlje, to je notorna činjenica. To nije laka ni jednostavna odluka i sud o tome, kao i o drugim ustavnim promenama, treba da donesu građani Srbije na referendumu. To je definisano Ustavom i tu nema dileme, ali je i istorijski važno da u toj odluci učestvuju svi. Naravno, odgovornost političara je najveća, ali ovo pitanje zahteva promišljanje svih građana, svakoga ko razmišlja o budućnosti svoje porodice, svog društva i svoje države.

Referendumska odluka mora biti doneta hladne glave, uz potpunu obaveštenost i svest o posledicama jedne ili druge odluke. Dakle, pripreme za referendum treba da budu rasterećene ispraznog i lažnog herojstva i patriotizma, dnevnog politikantstva i kratkoročnih emocija. Srbija, svi njeni građani, mogu biti ponosni na veliki deo naše zajedničke istorije, ali moraju i priznati sve pogrešne dobronamerne ili zlonamerne odluke svojih političkih lidera i društvenih elita. Odlučivaćemo o svojoj sudbini, ali i o sudbini svojih praunuka. Odgovornost je velika i ja sam siguran da imamo potencijal za velika dela, da smo sposobni da ih ostvarimo. ¶

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Projekat “Srbija i Kosovo – 2018. godina raspleta” je podržala Fondacija za otvoreno društvo, Srbija.
Izneti stavovi pripadaju isključivo autorima i ne predstavljaju stav FOD Srbija.

Teorija "zida" i unutrašnji dijalog

Čitav proces dijaloga, bar za sada tako deluje, zamišljen je i odvija se kao da u njemu ekskluzivno pravo učešća ima samo većinska zajednica, jer je, eto, pitanje Kosova "srpsko pitanje"

Piše: **Teo Taraniš**

Ekonomista i saradnik NVO Akademska inicijativa "Forum 10" iz Novog Pazara

Foto: Admir Nuhović

U trenutku dok započinjem pisanje ovog teksta, Kosovo se priprema za obeležavanje desete godišnjice svoje nezavisnosti. Srbija, na drugoj strani, ne priznaje samoproglašenu nezavisnost svoje južne pokrajine. Zvaničan stav Republike Srbije je da je Kosovo i Metohija autonomna pokrajina u njenom sastavu. Srbija će za nešto više od mesec dana imati priliku da obeleži svoj važan datum – obeležiće devetnaestu godišnjicu jednog od najtežih trenutaka koji je doživela u celoj svojoj istoriji – 78 dana i noći neprekidnog bombardovanja čiji su rezultat bili ogromna materijalna šteta, ljudske žrtve i defakto gubitak suvereniteta nad "južnom pokrajinom". Svako tu, dakle, ima svoja "gledišta" i svoje "godišnjice".

Negde između krajnje suprotstavljenih stanovišta Srbije i Kosova glede "kosovske realnosti" nalazi se tzv. briselski dijalog, odnosno pregovori Beograda i Prištine započeti još 2011. godine uz posredovanje Evropske unije. Ovi su pregovori u aprilu 2013. godine obema stranama "doneli" Briselski sporazum, kao i niz tehničkih sporazuma u međuvremenu. Od "zainteresovanih strana" očekuje se da u bliskoj budućnosti, u skladu sa evropskim aspiracijama, potpišu pravno obavezujući sporazum o međusobnoj normalizaciji odnosa. Ostaje, ipak, "gorak ukus u ustima" da se, i posle skoro dvadeset godina od trenutka kada je rat na Kosovu završen, rešavanje kosovskog problema i dalje nalazi "na stolu" i da se za njegovim konačnim rešenjem još uvek traga.

Kao korak koji, može se pretpostaviti, predstavlja pokušaj i ima za cilj da pomogne (ili odmogne, videćemo) proces "sveobuhvatne normalizacije odnosa Srbije i Kosova", od sredine 2017. godine u Srbiji je pokrenut, najpre neformalno, unutrašnji dijalog o Kosovu. Tokom nekoliko poslednjih meseci taj je proces na određeni način formalizovan, ali još uvek postoji čitav niz ograničavajućih faktora koji ga opterećuju. Ostavljajući za trenutak po strani često isticani (suštinski) problem da pokrenutom procesu nedostaje unapred definisani okvir, principi i ciljevi, navešću, jer mi se čine važnim, dve osnovne karakteristike dosadašnjeg toka unutrašnjeg dijaloga.

Prvo, opšta atmosfera u društvu u kojoj se dijalog pokušava sprovesti je krajnje nezdrava. Društvo u Srbiji, koje je i inače rastrzano političkim, ekonomskim i socijalnim podelama, nije u stanju da svrsishodno i produktivno odgovori zahtevima koje jedan ovakav proces postavlja. Na drugoj strani, upravo zbog nemogućnosti da se vlast i opozicija oko ovog važnog pitanja nađu "za istim stolom", društvo u Srbiji biva još podeljenije. Unutrašnji dijalog, dakle, umesto da deluje kohezivno, dodatno produbljuje društvene i političke podele.

Drugo, ono što smo do sada imali priliku da vidimo u vezi sa načinom na koji je vođen unutrašnji dijalog, a što se dobrim delom zasniva i na prethodno iznetom problemu podela u društvu, ostavlja utisak da proces definitivno nije i neće biti inkluzivan. U takvoj situaciji otvara se pitanje prihvatanja rezultata dijaloga, kakvi god da oni budu, od strane onih aktera koji nisu bili, iz ovih ili onih razloga, involvirani u proces.

Ono na šta bih ovom prilikom, naročito u kontekstu inkluzivnosti procesa, posebno stavio akcenat jeste jedan krajnje neodređen odnos, onih koji su pokrenuli i vode dijalog pre svega, spram učešća nacionalnih manjina u unutrašnjem dijalogu o Kosovu. Drugim rečima, posmatrani proces, bar za sada tako deluje, zamišljen je i odvija se tako kao da u njemu ekskluzivno pravo učešća ima samo većinska zajednica, jer je, eto, pitanje Kosova "srpsko pitanje". Suprotno takvom "razvoju situacije", mišljenja sam da je rešavanje problema Kosova važno za društvo u celini i da je uključivanje nacionalnih manjina u proces izuzetno značajno. Zašto insistiram na tome? Evo zašto.

Bilo da odnose Srbije i Kosova posmatramo, poslužiću se ovde metaforom, kao odnose dveju soba u zajedničkom stanu (što bi odgovaralo poziciji Srbije o tome da je Kosovo njen sastavni deo) ili kao odnose dva zasebna stana koja se, ipak, nalaze jedan pored drugog u istoj zgradi (što bi odgovaralo poziciji Kosova o dve nezavisne države), u oba slučaja kao "faktor razgraničenja" pojaviće se zid. Zid koji odvaja dve sobe ili dva susedna stana. U situaciji kada su odnosi među stanarima u zajedničkom stanu ili komšijama iz zasebnih stanova loši, jer na obe strane postoji nezadovolj-

Foto: Hazir Reka/Tanjug

stvo trenutnim stanjem stvari, najveći pritisak trpeće upravo zid. U realnosti, "zid" koji trpi posledice nesređenih odnosa na relaciji Srbija–Kosovo jesu područja ili regioni koji se nalaze tik uz granicu/administrativnu liniju sa obe strane.

Najočigledniji primer "zida" u koji svako malo neko, sa obe strane i kad god mu je u interesu, bezobzirno "udara" jesu četiri opštine naseljene uglavnom srpskim stanovništvom na severu Kosova. Ubistvo Olivera Ivanovića poslednji je ukucani "ekser" u kakvu-takvu stabilnost tog područja. Ovim ubistvom napravljena je ogromna rupa u "zidu" i na svetlost dana izašlo je sve ono za šta se godinama znalo da je problem – bezvlašće i kriminal, pre svega. Normalizacija odnosa, šta god ona značila i podrazumevala, za sever Kosova je "hleb nasušni".

U ulozi "zida", sa druge – "naše" strane, nalaze se, tako se namestilo, dva regiona u kojima najveći deo stanovništva čine pripadnici nacionalnih manjina – jug Srbije i Sandžak. Oba regiona, zahvaljujući svom geografskom položaju, ali i drugim specifičnostima, izložena su dugotrajnoj nestabilnosti i problemima koji su, između ostalog, posledica nenormalizacije odnosa Srbije i Kosova. Normalizacija odnosa što je moguće pre životni je interes ljudi u ovim područjima.

Što se Sandžaka tiče, region se, u vezi sa onim što se dešavalo u neposrednom okruženju u celom periodu od 1999. godine do danas, suočava sa dva ključna problema – ekonomskim i bezbednosnim. Ekonomski izazovi ogledaju se u činjenici da nakon rata na Kosovu, a zatim i nakon proglašenja crnogorske nezavisnosti 2006. godine, sandžačka privreda ostaje uskraćena i odsečena od svoja dva tradicionalna i najbliža tržišta. Odnosi u okruženju se, dakle, odražavaju na perspektive ekonomskog razvoja. Osim toga, otežano kretanje ljudi i roba uz prateći osećaj nesigurnosti dodatno je uticalo na smanjenje obima ekonomske aktivnosti. Na drugoj strani nalaze se bezbednosni rizici kojima je Sandžak izložen. Porozna granica/administrativna linija u planinskom području (naročito u delu prema severu Kosova), nekontrolisano kretanje ljudi povezano sa vršenjem kriminalnih radnji, šverc raznih vrsta roba, od akciznih do osnovnih prehrambenih proizvoda, samo su neki od svakodnevnih problema. Ne treba, naravno, isključiti ni opasnost od pojave, povezivanja i širenja različitih ekstremističkih i radikalnih ideja i grupa.

U političkoj ravni, odgovor sandžačkih političara na pomenute izazove, ali i na aktuelni unutrašnji dijalog o Kosovu je neadekvatan. Polazeći prvenstveno i samo iz ugla svojih stranačkih interesa i borbe za glasove, namerno se previđaju i ne artikulišu potrebe običnih ljudi. Stav prema kojem je pitanje Kosova isključivo problem Srba i Albanaca koji oni treba međusobno da reše, kao i stav da u unutrašnjem dijalogu ne treba učestvovati, duboko je pogrešan. Jer je, ponoviću nešto što je očigledno, normalizacija odnosa Srbije i Kosova interes ne samo srpskog i albanskog naroda nego i "zida", kako bi prestali pritisci kojima je izložen.

Konačno, gledajući u pravcu očekivanog raspleta situacije u budućnosti u kontekstu dijaloga Srbije i Kosova gde se, u skladu sa "evropskim agendama" obeju strana, ali i od strane Evropske unije, sve više govori o rešenju koje bi trebalo da usledi u narednih godinu ili dve, izneo bih lični stav. Naime, insistiranje na "brzom rešenju" u uslovima u kojima obe strane, ponajviše zbog složenih unutrašnjih prilika, neće biti u stanju da primene budući dogovor vrlo je rizičan scenario za sve "igrače". Nasuprot takvom pristupu, strategija koja mi, lično, u ovom trenutku deluje optimalnije i izvodljivije podrazumeva sledeće. Prvo, snažno insistiranje na primeni svega do sada dogovorenog u okviru pregovora u Briselu. Drugo, insistiranje, uz pritisak Evropske unije na obe strane, na postizanju dodatnih "briselskih sporazuma" oko otvorenih pitanja koja nisu obuhvaćena postojećim dogovorima kako bi se olakšao život običnih ljudi sa obe strane. Od ovoga bi koristi trebalo da imaju i ljudi koji žive u "zidovima". Treće, potpisivanje pravno obavezujućeg sporazuma kojim bi se samo formalizovalo sve ono što je u međuvremenu dogovoreno i sprovedeno. I četvrto, ceo proces bio bi vremenski oročen. Uz sva ograničenja ovog predloga rešenja, ipak mi deluje mnogo realističnije u kontekstu projektovane normalizacije u odnosu na najavljeno "lomljenje preko kolena". Uostalom, videćemo. ¶

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Projekat "Srbija i Kosovo – 2018. godina raspleta" je podržala Fondacija za otvoreno društvo, Srbija.
Izneti stavovi pripadaju isključivo autorima i ne predstavljaju stav FOD Srbija.

U prodaji!

reprint knjige
Aleksandra Ćirića

Igre u Olimpiji

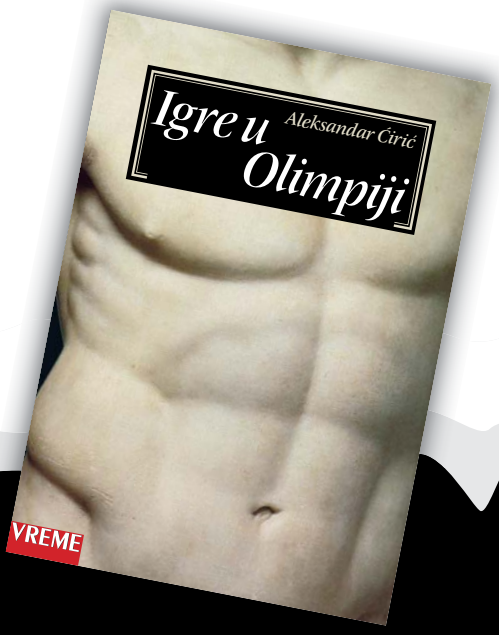
Istorija antičkih olimpijskih igara proteže se kontinuirano kroz 1171 godinu: počela je pre no što je u Grčku uveden alfabet, a trajala u vremena kolonizacije obala Sredozemnog i Crnog mora, izrastanja i propasti velikih tiranida, nastajanja i uspona polisa, grčko persijskih ratova, Aleksandrovog osvajanja sveta, rimske republike, potom imperije i, najzad, njene podele. [...]

U istoriji civilizacija nema ili bi se jedva mogle pronaći institucije uporedive sa Olimpijskim igrama. Ne samo zbog čijenice da je atletska pobeda donosila slavu ravnu onoj mitskih heroja ili, ponekad bar, počasti ukazivane bogovima već zato što je jedna tako trajna institucija izgrađena na dvostrukom, za pojedinca kratkotrajnom i nesigurnom temelju: ljudskoj duhovnoj i telesnoj potrebi za igrom, nadmetanjem i pobedom. [...]

Ova knjiga se bavi poreklom, istorijom, razvojem, pravilima i značajem koje su imale Olimpijske igre u Grčkoj, nastojeći da prikaže deo društvenog konteksta u pojedinim periodima njihove istorije.

Iz predgovora Aleksandra Ćirića, 1996.

KNJIGU MOŽETE KUPITI U REDAKCIJI (radnim danima od 9.30 do 14.30h)
PO CENI OD 1200 DINARA
ILI NARUČITI POUZEĆEM (011/3234-774)

VREME

LJUBOMIR ŽIVKOV

Lice mesta

Da sam juče umro, ne bih znao da su naše obe vojne obaveštajne agencije pod istim krovom, što tuđinskim obaveštajnim službama znatno smanjuje izdatke

Ponekad proveravam koliko su gosti usredotočeni na ono što su poručili pa im u repeticiji druge strofe pesme "I srušiše se divni snovi moji" umesto "granitna zgrada mojih ideala/ Sruši i smrvi, i u pepo rasu" otpevam "granitna zgrada Štaba generala", što jeste teže uočiti kad je otpevano, nego kad se ovako vidi crno na belo, tek trideset i sedam procenata primeti intervencu, ne bude im pravo što pesma o napuštenosti radi sklapanja braka sa drugim dobija takoreći politički i svakodnevni karakter, ali to je moj način da ih podsetim kakvi smo domaćini, i kakvi su domaćini ti koji su nam zgradu napola srušili. Pre bombardovanja držao sam da se bez te zgrade ne može, ispostavilo se da kojeg zdanja nema vojska bez njega može, ali sam računao da se ipak mora opraviti, ruševine su u samom centru, ne deluju baš ni bezazleno, otkud znaš kad se koji zid može srušiti i na koju će stranu poleteti njegovi sastojci. Nakon nekoliko godina pitao sam se je li moguće da toliki prostor, koji je doduše postao gore nego ništa, nije državi potreban. Zar neće neka komisija pregledati kako stvari stoje i zar neće odlučiti: "Ovo može da se obnovi, koštaće doduše, ali ako dobijemo ratnu odštetu vratićemo kredit, a naši oficiri imaće kancelarije kao što su imali naši stari"? Ili bi ta inspekcija kazala: "Ljudi, ovo je toliko izrazbijano i osakaćeno, i mi, tužna srca, ali čiste savesti, predložemo da se sve blago nama sravni sa zemljicom čarnom: iznošenje samog šuta, pošto je od tvrdog i bezmalo večitog materijala, trajaće mesecima i koštaće boga oca, ali će na tom gumnu moći da se zidaju nove zgrade, bez radioaktivnih zidova i kojekakvih izotopa, daleko im lepa kuća."

Nade sam polagao i u domaće preduzetnike koji bi plac i zgradu mogli kupiti, takoreći privatizovati, i tu sazidati hotel sa kazinom kakav nemaju ni dušmanske zemlje koje su nanišanile i pogodile naš Generalštab, ili, zašto ne, vojnu sportsku kladionicu u koju bi dolazili milioni stranih turista namamljenih našim neugasivim ukrasnim svetlima diljem prestonice; njihova zavisnost od kletog klađenja nama bi dobrodošla da obnovimo naše zalihe svijetlog oružja, džebane, da kupimo još koji avion, a zašto ne i neku krstaricu: "Budi pomiren sa tim da ćeš još sto godina biti kontinentalan, a budi spreman da koliko sutra izbiješ na kakvo toplo more!"

Nashi ljubeznichaiut so vsemi, što ja kao antiratni reporter naravno da iz sveg srca pozdravljam, naš predsednik Vlade čak je na određeno vreme bio zaposlio Tonija Blera, osuđenog u razumljivom odsustvu baš zbog toga što je bio jedan od kolovođa bombardovanja kao kad spahija kome naravno da pretiče dovede učitelja iz lično Francuske da mu ovaj podučava decu, pa taj stranac tu i živi i kostira se; kmetovi skidaju kape i presamićuju se kad ovaj šeta po prirodi, a gde oni seku drva i kose travu do besvesti. Ne samo što jastreba namamljenog novom tezgom nije fino predao našem pravosuđu i našem kazneno-popravnom sistemu, nego naš premijer nije potonjega izgleda čak ni pitao: "Pa dobro, Tonino, jel mislite vi da obnovite ovo što ste protivno međunarodnom pravu i protivno Svetom pismu ovde porušili, a što sad možete i izbliza da pogledate?!" Nismo od neprijatelja iskamčili ratnu odštetu, meni se, grešna mi možda duša, čini da nikome to naši i ne spominju, kao što i Vladimiru Vladimiroviču, koji odlikova našeg odlikaša Nikolić Tomislava, niko nije ni u šali kazao: "Nama nije stalo da udovica našeg bivšeg predsednika koju kobajagi vijamo preko Interpola bude zaista isporučena, ali zašto vaša zemlja nije makar službeno poricala da se begunica skućila u Moskvi? Imamo bog zna kako bratske odnose, a vi dvadeset godina ne hajete za naše pravosuđe! Šta bi bilo da je neka od onih bogohulnih pankerki kojima ni Vi niste svetinja prebegla u Beograd, pa sprema ovde materijal za CD i najavljuje koncert u Areni?!"

Jednog je lepog dana, a koji sam ja zaboravio, Generalštab osvanuo pod ogromnom ceradom i transparentom: "Ko sme, taj može. Ko ne zna za strah, taj ide napred!" U potpisu: Vojvoda Mišić! Nisam ni znao da mi idemo toliko baš napred, zašto vojvodinu misao nismo okačili na fasadu SANU, nego baš ovde, gde nismo uznapredovali nijedan santimetar?

Kad sam čuo da je nadomak Generalštaba uhapšeno osmoro stranaca opremljenih i dronovima (koji istinabog bude gorke uspomene na pra-dron pušten tokom utakmice sa Albanijom, dakle opet je u pitanju bio vojni objekat: Stadion JNA), pomislio sam, naivno i bezbednosno nekulturno, kako su turisti želeli da ovekoveče naš Koloseum: neće svako da slika Fontanu, nego bira istorijske znamenitosti, što da ne, nema tamo onoga znaka koji je krasio svaku železničku stanicu – fotoaparat preko koga ukoso ide crna traka, kao zastava preko grudnog koša matičara (samo što je zastava trobojna, svečana i odobravajuća!).

Čitam, međutim, da je reč o ak-tiv-nom generalštabnom zdanju, starom, u nutrini kojeg su obe naše obaveštajne agencije (ne drže se sva jaja u jednoj košari, braćo!), tako mi i treba kad ne znam šta je staari Generalštab, a šta ovaj drugi, nestari, i u kojem su se od generalštabova bratimili crveni kosjerićki kamen i beli mermer sa otoka Brača.

Popodne ću peške na lice mesta: upoznaj vojni vrh da bi ga više voleo. ¶

GDE JE OLIMPIJSKA

Dve grafike Vorhola i Rozenkvista na aktuelnoj izložbi u beogradskoj Kući legata, koje su 1984. godine bile deo Zimske olimpijade u Sarajevu, podsetile su da se o ostalima gotovo ništa ne zna

Izložba u Kući legata u Beogradu *Američki pop-art* iz kolekcije galerije „Viskonti fajn art" i njenog vlasnika Lazara Vujića, na kojoj su originalni radovi najuglednijih umetnika ovoga pravca, podsetila je na – olimpijsku mapu. Naime, među 110 radova Endija Vorhola, Roja Lihtenštajna, Roberta Raušenberga, Džejmsa Rozenkvista, Džona Čemberlena i Toma Veselmana, izložene su i grafike koje su Vorhol i Rozenkvist radili specijalno za olimpijadu u Sarajevu 1984. godine, za Olimpijsku mapu *Arts and Olympic spirit*, a koju je producirao Lazar Vujić, vlasnik galerije „Viskonti" čiji pomenuti deo kolekcije gostuje u Kući legata od 12. januara do 12. marta.

Osim Vorhola i Rozenkvista, u izradi Olimpijske mape su učestvovali i sledeći svetski i domaći umetnici: Henri Mur, Si Tvombli, Mikelanđelo Pistoreto, Dejvid Hokni, Fridrih Hundertvaser, Đuzepe Santomas, Mimo Paladino, Pjero Doracio, Dževad Hozo, Jiri Kolar, Gabrijel Stupica, Gotfrid Helnvajn, Mišel Folon, Hauard Hočkin, Kju-Bajk Hvang, Emilio Greko, Frančesko Klemente, Jozo Hamaguči i Milton Glaser. Osim dva potpisana postera, svi ostali radovi su bile grafike u tehnici sito štampe i litografije. Za sarajevske ZOI 1984. godine odštampano je 50 primeraka Olimpijske mape za domaćina i 150 primeraka za izdavača. Trenutno je ova mapa, ili njeni delovi, rasuta po bivšoj Jugoslaviji. Gde tačno, nije utvrđeno. Po jedan print Vorhola i Hočkina vise u sporednoj, memljivoj prostoriji u podrumu Muzeja Prvog zasedanja AVNOJ-a u Jajcu. Gde su radovi ostalih umetnika iz Mape, ne zna

MAPA

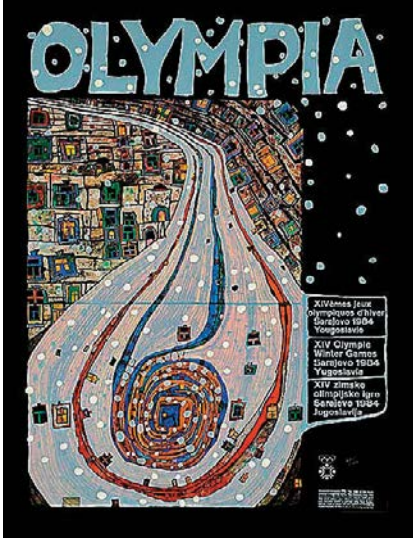

USPOMENE NA MAPU:
Muzej Olimpijskih igara u Sarajevu u Zetri (levo);
Stara zgrada Muzeja Olimpijskih igara u Sarajevu (dole)
Fotografije: Marija Janković

se. Na dva pomenuta nema stakla, po njima je vlaga, i ne postoji nikakva informacija da su tamo. Potvrđeno nam je i da se po jedna Olimpijska mapa nalazi u Muzeju savremene umetnosti u Beogradu, i u Muzeju Zimskih Olimpijskih igara u Sarajevu. Cela je u ratu devedesetih spasena, i to zahvaljujući požrtvovanosti Edina Numankadića, tadašnjeg direktora.

Za „Vreme" Edin Numankadić priča da je Muzej ZOI pripreman paralelno sa pripremanjem Zimske olimpijade. Koncipiran je po ugledu na muzej u Lozani, kao kombinacija sporta i umetnosti. „Pozvali smo umjetnike iz cele bivše Jugoslavije da daju svoja djela, i zaista dobijemo lijepu kolekciju. Na dan otvaranja OI, 8. februara, otvorimo i Muzej. Dođu nam Samaran, naš ministar kulture, svi dođu – to je bio događaj! Od tad normalno, počnemo da organizujemo izložbe, odmah posle OI izložbu Roberta Mejpltorpa, pred kraj njegovog života. Mi smo uvek forsirali fotografiju, video, instalacije, te alternativne stvari. Muzej je radio normalno do 27. aprila 1992. Prva kuća u Sarajevu na koju je pala granata bio je Orijentalni institut, sljedeći je bio Olimpijski muzej, pa onda Vijećnica, pa onda BiH galerija. Mene je rat zatekao na mjestu direktora Muzeja ZOI. Vidiš svu onu napetost, stiže neki haos, a imam u numizmatičkoj kolekciji 250 zlatnika, u vitrini, iz Amerike; ja ne mogu da spavam noću, sve vreme razmišljam šta ako se nešto desi. I onda ja sjedim s rajom s posla, kolegama, i padne mi na pamet: hajmo sve sneti u podrum, u depoe, i uzećemo kao da krečimo muzej. Tako je mu- »

IZ OLIMPIJSKE MAPE: Posteri Dejvida Hoknija i Fridriha Hundertvasera; grafike Džejmsa Rozenkvista, Henrija Mura, Si Tvomblija i Hauarda Hočkina

zej bio prazan kad je granata udarila. To je velika sreća. Tri dana je gorio, užas. Deset godina života mi ode. E, onda sam uz pomoć gradonačelnika i kolega, pod granatama i snajperima, sve to polako prenio u Zetru. Onda zapale i Zetru, međutim, to je bilo u podrumu i spasilo se. Tu je kolekcija stajala sve do 2004. Tada je bila dvadesetogodišnjica olimpijade i mi obnovimo Zetru i otvorimo ponovo Muzej. Baš se sad sa gradonačelnikom dogovaramo da završimo obnovu stare zgrade, da Muzej proradi. Ja sam već u penziji, ali radim da to još završim. Šta je važno: Sarajevo se pamti po atentatu, po opsadi u ovom ratu i po olimpijadi, a olimpijada je tu jedina pozitivna. Za buduće generacije važno je da ostane nešto što je fina uspomena. Zato mi je drago da smo uspjeli većinu kolekcije očuvati."

Kako su grafike Vorhola i Hočkina dospele u Jajce, otkrili smo iz priče Edina Numenkladića. „Jedan od kulturnih programa olimpijade bila je *Mapa svetske grafike* koju je radila galerija 'Viskonti art' iz Ljubljane. Njen vlasnik Lazo Vujić je rodom iz Jajca. On je došao s ponudom Olimpijskom komitetu da napravi tu Mapu. Moji su svi pristali i on je otišao u Njujork, bio sa Vorholom, sa Džejmsom Rozenkvistom, u Beču sa Hundertvaserom, Dejvida Hoknija je vidio u Londonu i od svakog dobio grafike. Odštampao je te grafike u Americi, mi smo napravili promociju u Sarajevu i katalog. Dobili smo jedan tiraž, oko 50 komada olimpijskih mapa."

Edin Numankadić kaže da je Muzej ZOI po jednu olimpijsku mapu poklonio Muzeju savremene umetnosti u Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Jajcu, Prištini, Skoplju „jer smo bili Jugoslavija". Gospodin Numankadić pretpostavlja da su darovani primerci sada u fundusu tih muzeja.

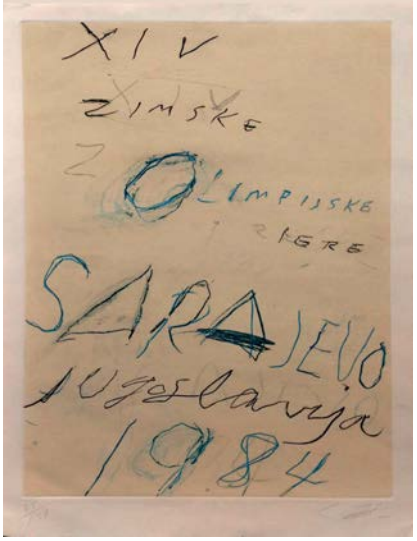
Lazar Vujić, producent Olimpijske mape i vlasnik galerije „Viskonti", za „Vreme" kaže da su „odštampane dve edicije, prva komercijalna za nas – za galeristu i izdavača, i druga za ZOI. Primerci su obeleženi arapskim brojevima od 1 do 150, a druga edicija je obeležena rimskim brojevima od 1 do 50." Na našu primedbu da su u Jajcu i u sarajevskom Muzeju ZOI grafike numerisane arapskim brojevima, Vujić kaže da su „Vorhol i neki pogrešili, ali ne svi" kao i da „to ima svog šarma". Tvrdi i da je „deo projekta nestao" kao i da je „Olimpijski komitet dobio više od 10 mapa". Zna da je na njegovu inicijativu po jedna mapa poklonjena Ljubljani, Domu AVNOJ-a u Jajcu i Beogradu. „Prištini je verovatno poklonio Olimpijski komitet. Pretpostavljam da su neke mape nestale jer su dolazili kod mene ljudi iz Sarajeva i nudili mi ih. Ja sam otkupljivao grafike Vorhola i Tvomblija. Morao sam, da se ne bi vukle okolo kao slama..."

Lazar Vujić je u vreme pripreme Olimpijske mape živeo u Beču i bio je renomirani galerista sa galerijama u Milanu i Beču. Kada je doputovao u Sarajevo zbog dogovora o projektu *Arts and Olympic spirit*, prvo se sreo sa tadašnjim gradonačelnikom Antom Sučićem. „Rekao mi je – ja sam za, ali jednu mapu ostavi za mene. Mi smo tada potpisali jednu vrstu ugovora, moja galerija Viskonti fajn art iz Beča; međutim, ti ugovori u doba bivše Juge nisu ništa vredeli. Jer, bilo je lokalnih veličina – konkretno u Sarajevu to je bio Mersad Berber, on je bio nešto kao dvorski slikar i on je uspeo da minira projekat kod Branka Mikulića, člana Predsedništva SFRJ iz BiH i direktora ZOI, i tu je došlo do komplikacija. Ja sam s ugovorom otišao prvo u London do Henrija Mura. Moja žena Živa je vodila Bijenale grafike u Ljubljani, koje je u to doba bilo jedino pravo bijenale, otvoreno i za istok i za zapad, pa su umetnici rado slali radove, tako da je ona imala kontakte. A najvažniji kontakt nam je bila zamenica direktora Mome u Njujorku i direktorka njihovog grafičkog odeljenja, Riva Kastelman. Ja sam išao često kod Rive, zavolela me je. Uglavnom, prvo sam odleteo Henriju Muru, u njegovu fondaciju sat vremena od Londona. Čim je čuo da je reč o Jugoslaviji, bez pitanja je pristao. Ispričao mi je uspomene iz 1955. godine kad su ga iz Venecije sa Bijenala preko džombi vozili automobilom za Beograd gde je priređena njegova izložba, za njega je to bio doživljaj. Bila je to njegova prva izložba posle Drugog svetskog rata u jednoj socijalističkoj državi. Posle Mura odleteo sam u Njujork do Endija Vorhola. Sa Vorholom me je upoznao moj prijatelj i dan-danas, advokat iz sveta umetnosti

VORHOL: Iz Kuće legata u Beogradu

Majkl Zimijan. Tada sam često išao kod Vorhola u Faktori. On je bio fenomenalan čovek, levičar. Vorhol je čak bio spreman da za Olimpijsku mapu napravi portret Tita u svojoj standardnoj tehnici, kao što je radio Merlinku ili Mao Cetunga, ali ja nisam tada imao dovoljno novca za takve stvari, pa smo se dogovorili da napravi jedan motiv zimskog sporta. Dobili smo dva,

Foto: Marija Janković

Brzi klizač i *Skok sa trambuline u letu*. Ispostavilo se da ipak nemam dovoljno novca za obe grafike, pa smo uzeli samo jednu. Srce me boli za onom drugom. Kod Vorhola sam upoznao i jednu našu curu koja mu je bila trener za spiritualne vežbe, pilates, a ona mi je otvorila još više vrata kod njega. Vorhol me je odmah pitao ko još učestvuje u projektu, zato što velika imena ne idu rado u grupne projekte, ali čim sam naveo Henrija Mura, Vorhol je rekao – i ja ću. Imali smo šansu da dobijemo velikane kao što su Raušenberg i Džasper Džons, ali nestalo nam je finansijskih sredstava. Dejvid Hokni i Hundertvaser su imali užasne menadžere, i nismo dobili ediciju, zato u mapi postoje samo njihovi originalni potpisani plakati."

Projekat *Arts and Olympic spirit* je, kako je zamišljen na početku, kaže Lazar Vujić, u to doba vredeo oko milion dolara. „Ja sam to sve privatno finansirao. Imali smo mogućnost da dobijemo sufinansijera, ali je to propalo, ja sam ostao sam, pa smo na kraju sveli projekat na skromne mere. Svaki drugi mesec sam išao u Sarajevo na sastanke s Brankom Mikulićem. Bilo je tu i čestitih ljudi, naročito profesor dizajna Mladen Kolobarić, koji je spasio projekat od lokalnih umetničkih veličina koje su pokušale da ubede Mikulića da sam ja baraba i probisvet iz Jajca. Naravno da smo u Mapi morali da imamo i nekog lokalnog umetnika. Ali, ne možeš staviti Berbera među Mura, Vorhola, Rozenkvista i Tvombolija", smatra Lazar Vujić.

U katalogu kolekcije Muzeja ZOI piše da je novinsko-izdavačko preduzeće Svjetlost iz Sarajeva bilo saradnik na Olimpijskoj mapi. Lazar Vujić kaže da je morao da pristane na neke kompromise. Incident je izbio i zbog njegovog predloga Olimpijskom komitetu da "ulože još 150.000 dolara, pa da zarade mnogo više. Ne, oni su me pozvali i zapretili da kao privatnik ja ne mogu to da radim. A ja u Sarajevu nisam bio privatnik, nego u Milanu i u Beču. Na kraju sam morao da ubacim da je Svjetlost glavna. Ali, to nije sve: u junu 1983. godine, na najvećem svetskom art sajmu u Bazelu gde sam ja bio izlagač, premijerno sam izložio Olimpijsku mapu. To znači šest meseci pre Olimpijade, nema ljepše reklame, sve televizije su izveštavajući o sajmu besplatno reklamirale Sarajevo '84! Američka televizija ABC je napravila prilog o tome, „Sports Ilustejted" je napravio lepu reportažu i razgovor sa mnom, a njihov tiraž je 12 miliona primeraka. Na otvaranje sajma dolazi ekipa sa ambasadorom Jugoslavije na čelu, i vode princezu sarajevsku Planinku Mikulić, ćerku Branka Mikulića. Predstavljaju mi da je ona direktorka tog projekta. Ja padam u nesvest i kažem – to je zbilja too much. Ipak nisam hteo da pravim skandal pred svima, mi smo projekat završili i promovirali, televizije su snimale, ja sam ga izlagao po Italiji i Švajcarskoj. Počeo sam i da prodajem mape ne bih li povratio svoj novac što je bilo teško, s obzirom da je u to doba mapa bila oko 12.000 dolara. Danas, ako uopšte uspete da je dobijete, morali biste za nju da izdvojite 50-60.000 dolara. Samo Vorhol vredi oko 20.000 dolara. Bilo je još takvih neprijatnih situacija, jednom su mi zamalo otkazali ceo projekt zato što koristim logo olimpijade. Opet ih je Kolobarić ubedio da je to odlična reklama, jer koliko košta jedan minut na ABC-ju, a oni su je dobili besplatno. Da ne umeju da vide unapred, videlo se već na otvaranju olimpijskih igara: nikog nisu pozvali od umetnika. A Vorhol bi sigurno došao, i Rozenkvist, to su sve ljudi koji su voleli Jugoslaviju. Ali je trebalo platiti Vorholov put sa dva sekretara, i deluks apartman. Sve to košta, znam, ali je dobit mnogo veća zato što bi svetske televizije pratile Vorholov dolazak u Jugoslaviju. Koja bi to reklama bila!"

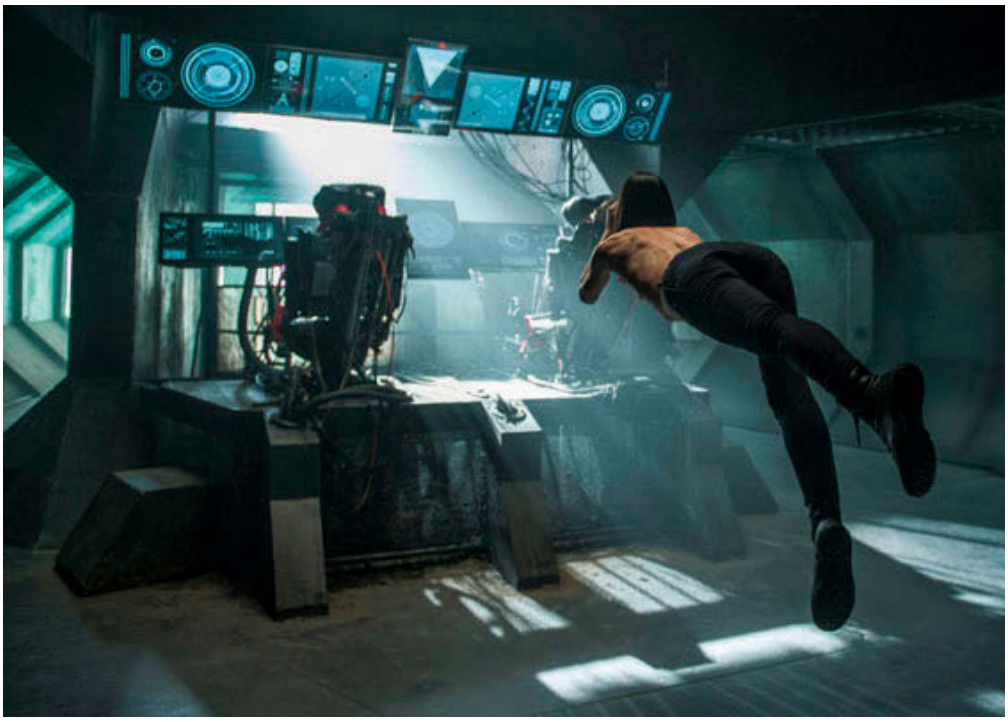
I za kraj, ako nekog zanima: na internetu se originalni posteri s olimpijade Hundertvasera mogu kupiti za 3000 dolara, Vorholovi printovi se kreću od 8000 dolara, a Tvomblijevi od 10.000 pa na više. Poseta izložbi *Američki pop-art* u Kući legata će vas nemerljivo manje koštati. ¶

MARIJA JANKOVIĆ

Od svemira do nedraga

Filmom *Tri bilborda ispred Ebinga u Misuriju* sutra će početi Fest. Na programu je 116 premijernih naslova među kojima su i već prepoznati i nagrađivani filmovi, ali i oni koji će na Festu imati jedinu projekciju u ovom delu sveta. Predstavljamo nacionalnu selekciju takmičarskog programa – Srpski film

Na ovogodišnjem Festu domaću premijeru imaće pet srpskih filmova, od čega tri debitantska. *Horizonti* Svetislava Dragomirovića svetsku premijeru imali su u novembru prošle godine na festivalu u Kairu, a reč je o filmu koji se bavi raspadom seoske porodice, preljubama, abortusom, neraščišćenim računima i duhovima iz prošlosti. *O bubicama i herojima* Petra Pašića (*Anđeli 3*, 2006), mračna bajka pred apokalipsu, govori o čuvaru hotela koji se sreće sa čudnim karakterima na zemlji, dok ispod zemlje bube vode sličnu borbu. *Banditi u potrazi za mamom*, u režiji Koste Ristića, govori o grupi dečaka ulice, koji posle niza avantura bivaju smešteni u dom za nezbrinutu decu, odakle bi da ih izvuče jedini među njima koji je ostao napolju, tako što pokušava da pronađe njihovu majku. O *Ederlezi Rising* Lazara Bodrože i *Izgrednicima* Dejana Zečevića reći ćemo nešto više, jer smo, zahvaljujući susretljivosti producenata i autora, imali priliku da ih pogledamo pre Festa.

Ederlezi Rising

Zamislite da osoba s kojom ste u vezi potpuno ispunjava sva vaša očekivanja. Imate ista interesovanja, navike, pa i seksualne fantazije, a njeno raspoloženje skladno prati vaše. Ona (ili on) vam do te mere odgovara da uskoro dobijate utisak predvidljivosti i dosade, a potom razvijate osećanje zazornog i ne možete da se otmete utisku kako je ta osoba robot koji nema svoju ličnost, nikada vam se ne suprotstavlja i stvorena je samo da vam ugodi. Upravo na tom efektu zazornog zasniva se *Ederlezi Rising*, i moglo bi se reći da je zapravo reč o romantičnoj komediji u ruhu mračnog naučnofantastičnog filma, ili naučnofantastičnoj meditaciji o prirodi ljubavnih veza.

Film je režirao Lazar Bodroža, a scenario Dimitrija Vojnova napisan je prema priči *Predveče se nikako ne može* Zorana Neškovića. *Ederlezi Rising* govori o astronautu Milutinu (Sebastijan Kavaca) koji 2148. godine odlazi u misiju na Alfa Kentauri sa androidicom Nimani (glumi je američka porno-zvezda srpskog porekla Džesika Stojadinović Stoya), koju je korporacija Ederlezi programirala da mu bude seksualna partnerka, sasvim prema njegovim zahtevima. Novum u odnosu na seks-lutke je napredni softver koji čini da se Nimani razvija u odnosu na iskustvo stečeno s Milutinom. Tvrdokorni Milutin, ogorčen neuspelim vezama sa ženama koje su mu na početku nudile samo opšta mesta a na kraju mu slamale srce, ne veruje da Nimani može biti išta više od seksualnog objekta sa nešto malo duše. Međutim, sami u svemirskom brodu, na dugotrajnom putovanju do najsjajnije zvezde sazvežđa Kentauri, Nimani i Milutin prolaze kroz turbulentne faze, a Milutinovu ljubav prema Nimani sputava jedino želja da ona postane živo biće, nepredvidljivo i bez podešavanja. Kada Milutin obriše softver Ederlezi korporacije, destruktivno ponašanje androidice Nimani ugroziće i misiju, ali i Milutinov i njen, hm, "život".

Vojnov je scenario postavio na dobre referentne noge, a svakako mu je najbliži film *Ona* (2013) Spajka Džounsa. Ipak, mada na njih podseća, *Ederlezi Rising* je drugačiji slučaj od holivudskih sci-fi filmova o usamljenosti u svemiru, tipa *Gravitacija*: ovde je reč o art-drami tzv. zatvorene situacije, koju karakteriše mali broj likova i težnja ka alegoriji, a koja je tipična za evropski modernistički film 1960-ih. *Ederlezi Rising* dosta du-

guje i Kjubriku, a neka rešenja provlači kroz montažnu mašinu eksperimentalnog filma. Bodrožina vizuelna rafiniranost i umeće njegove ekipe da kreativno prevlada budžetska ograničenja vide se kako u prilično uverljivom dizajnu komandnog softvera androida i enterijera svemirskog broda (scenograf Aljoša Spajić), gde hladnokrvnost tehnologije i njen uticaj na odnos dvoje glavnih junaka prati nijansiranje metalik i plavičaste boje, pulsiranje belog svetla i prodiranje crvenih laserskih zraka (direktor fotografije Kosta Glušica), tako i u montažnim prelazima između dramskih scena koji stvaraju atmosferu putem zamagljenih krupnih planova, fliker-efekata i katkad gotovo apstraktnih kadrova koji prikazuju svemir i u njemu zvezde.

Neminovna doza predvidljivosti drame zatvorene situacije i ovde je prisutna, i u samoj završnici ruka "scenariste iz mašine" postaje vidljivija putem pomalo usiljenog razrešenja, ali rekao bih da je *Ederlezi Rising* dosad najbolji scenario Dimitrija Vojnova. Bodrožina precizna režija i vizuelna upečatljivost tome znatno doprinose, a *Ederlezi Rising* bi mogao, uz nešto sreće, imati uspeha na žanrovskim festivalima, ali i na nekim tržištima, poput azijskog, gde postoji potražnja i razumevanja za ovakvu vrstu filma.

Izgrednici

Deveti film Dejana Zečevića *Izgrednici* predstavlja varijaciju na temu *lu-*

Foto: Maja Planinac

Gestom i snažnom figurom, Sebastijan Kavaca pravi je izbor za konzervativnog mačo-tipa ranjenog srca, kakvim se Milutin predstavlja, a njegovom nešto mumlavijem engleskom može se progledati kroz prste na konto junakovog porekla. Stoya je pak izvanredna: određena krutost i izveštačenost savršeno pristaju androidici koja glavnog junaka zavodi upravo na proziran način porno-junakinja, s tim što Stoya prelazi u znatno prirodniji stil glume kako Nimani "oživljava" i postaje sve više svoja, a sve manje program Milutinovog kompjutera.

dog naučnika i eksperimenta koji se otima kontroli. Troje studenata sociologije, Teodora (Marta Bjelica), Aleksandar (Radovan Vujović) i Danijel (Mladen Sovilj), pokušavaju da dokažu teoriju svog profesora Zurovca (Svetozar Cvetković) da stvaranje haosa u prostoru vodi do socijalnog haosa, koji rezultira nasilnim "izgredom". Oni skrivenom kamerom snimaju tri lokacije na kojima su poremetili red – Aleksandar, bivši navijač, razbio je uličnu svetiljku ispred svog solitera, malo dalje odatle njegova devojka Teodora, inače iz do-

Kukova *Istorija filma*

Dvotomno izmenjeno i dopunjeno izdanje *Istorije filma* Dejvida A. Kuka biće promovisano tokom Festa, dakle u vreme koje je najprikladnije sadržaju ove knjige. Njen autor opisuje život filmske umetnosti od njenih početaka do danas uz iscrpan pregled promena koje su se dogodile u savremenoj kinematografiji, obrazlažući sve bitne aspekte filma i filmskog stvaralaštva, ujedno nas upoznavajući sa tehnološkim, društvenim i ekonomskim kontekstom u kom je nastala i razvijala se svetska kinematografija. Otkako je prvi put objavljena, Kukova *Istorija filma* je nezaobilazno i najkompetentnije štivo svakog ko već ima veze sa filmom, ili tek namerava da ima.

brostojeće porodice, ali koja živi odvojeno od roditelja i u tajnoj je vezi sa profesorom Zurovcem, ostavila je hrpu đubreta kod stepenica, a Danijel, štreber potpuno posvećen eksperimentu, koji neguje šlogiranu majku, par stotina metara odatle, u mračnoj uličici, nacrtao je kukasti krst na sporednim vratima zgrade, u sporednoj uličici. Kako to već biva u ovakvim pričama, eksperiment počinje da dramatično utiče na živote troje studenata i da ih komplikuje više nego što su mogli da pretpostave.

Očito da je cela dramska postavka povelika konstrukcija, počev od sulude teorije, preko načina na koji se ona dokazuje, do traume iz prošlosti zbog koje se Danijel fanatično posvećuje eksperimentu. On, naime, pokušava da dođe do "jednačine nasilja" i dokaže da se nasilje ne pojavljuje nasumično i slučajno, već da postoji pravilnost, a sve ne bi li shvatio zašto su njegovog oca, uglednog »

profesora, na smrt pretukli klinci od trinaest-četrnaest godina. Upravo lik Danijela približava Zečevićev film *Ritmu zločina* (1980) Zorana Tadića, koji možemo smatrati dalekim uzorom *Izgrednika*, a čija je premisa takođe dobrano konstruisana.

Artificijelnost scenarističke postavke Đorđa Milosavljevića, u kojoj su, zarad pripovedne ekonomije, eliminisani i brojni odgovori na pitanja o životu junaka (šta rade, od čega žive i slično), ne treba shvatiti kao nedostatak filma – baš naprotiv, ona je deo efekta napetosti i tenzije koji Dejan Zečević naglašava vizuelnim stilom. Prostori između solitera, garaže, prolazi, stepeništva (scenografija Zorane Petrov), pusti su i mračni, retko vidimo druge stanovnike naselja u kom se odigrava eksperiment, stanovi junaka su ogoljeni i hladni, u dugačkim senkama (sem Danijelovog, koji je zatrpan knjigama). Miladin Čolaković odabrao je kontrastnu crno-belu fotografiju, u 4:3 formatu slike i sa ekspresivnim osvetljenjem niskog ključa, a njegova kamera često u totalima, sa distance, prikazuje junake iza prozora ili u dubini kadra, kao da su i oni sami deo socijalnog eksperimenta i pod video-nadzorom. Marta Bjelica ostvarila je svoju dosad najkompleksniju ulogu na filmu, glumeći lik Teodore koja "ne zna šta hoće", Radovan Vujović ubedljiv je u ulozi impulsivnog tipa koji želi da pobegne od svoje prirode, dok je Mladen Sovilj na granici persiflaže i tipskog "čudaka", ali tu granicu nikada ne pređe.

Glavni nedostatak *Izgrednika* leži u tome što u ovakav tip filma zahteva jaku filozofsku tezu, da bi nadomestio manjak informacija o psihološkom i, naročito, sociološkom profilu junaka. *Izgrednici* ne idu dalje od početne teze i zbog toga je film na artificijelnom kraju tamo gde je bio i na početku. To svakako ne treba da odvrati od odlaska u bioskop gledaoce spremne na zahtevan art-film na tragu tzv. egzistencijalističkog krimića, koji nesumnjivo ima šanse i za uspešan festivalski život. ¶

IVAN VELISAVLJEVIĆ

Velika avantura teorije i filma

Prvi broj časopisa "Filmske sveske" objavljen je početkom 1968. godine kao godine preokreta, revolucije, bunta, izneverenih iščekivanja i neostvarenih nada tako emotivno ispirčanih u Bertolučijevom filmu *Sanjari*. No prvi broj "naših" "Svezaka" sa sasvim prigodnom naslovnicom markirao je, pak, ostvarenje sna i jednog od životnih projekata dr Dušana Stojanovića. Iskreni frankofil i frankofon, osnivač i doživotni urednik časopisa, prof. Stojanović je logično pokrenuo izdavački projekat po uzoru na tada već legendarne francuske "Cahiers du cinéma".

BEOGRAD I PARIZ

Osim očigledno istog naziva, u francuskoj i srpskoj verziji, dva časopisa vezuje niz zajedničkih odlika i trenutaka istorijskog razvoja. I zaista, od samih početaka naša verzija, kao i francuski original, pratila je raznorodna stremljenja svetskog filma i teorijske misli o filmu (kako je profesor voleo da označava neraskidivu ispripletenost teorije, estetike, analize filma ali i filmske kritike). Prepoznavali su nova imena, žanrove, naslove i aktere kinematografija Evrope, Holivuda i Trećeg sveta (p)ostajući centar dinamičnih i turbulentnih zbivanja – "Cahiers du cinéma" u Evropi a "Filmske sveske" u prostoru Istočne / Srednje Evrope i Balkana, koji pak tada nije bio tako jasno geopolitički odvojen od ostatka Starog kontinenta.

Prva dva godišta naših "Svezaka", objavljena 1968. i 1969. godine, obuhvataju čak dvadesetak brojeva sa po desetak i više članaka – kritika, osvrta, pregleda, intervjua, statistike i ponajmanje teorije. Svi oni zdušno su ispratili uspehe jugoslovenskog filma kada su dela Aleksandra Petrovića, Živojina Pavlovića ili Dušana Makavejeva trijumfovala na svetskim festivalima i ekranima. Čudesna 1967. godina tako se nastavila u 1968, odjekujući na stranicama filmskog časopisa. Prevodni tekstovi obuhvatali su ono već objavljeno u Francuskoj tim povodom, a još jedna skrivena spona je činjenica da su *Skupljači perja* dugo ostali na repertoaru bioskopa *Mac Mahon* po kome je i nazvana jedna od frakcija francuske filmske kritike.

Naredne, 1970. godine, "Filmske sveske" počinju da izlaze kvartalno sa po samo nekoliko opsežnih i pažljivo odabranih članaka koji su bili ono najbolje i najaktuelnije u svetskoj teorijskoj misli. Novi podnaslov "časopis za teoriju filma i filmologiju" dodatno naglašava blizanački odnos sa pariskim časopisom koji se tih dana okreće radikalnoj teorijskoj levici. Ako bih morala da izdvojim trenutke koji najbolje odražavaju značaj "Cahiersa" u polju teorije, izabrala bih Trifoov znameniti tekst iz 1955. godine koji je identifikovao tradiciju kvaliteta, film očeva, i postao bojni poklič mladoturaka koji će postaviti politiku autora, oživeti tradiciju Holivuda i žanra u teoriji i praksi; a potom i tekst "Film/ideologija/kritika" Žan-Luja Komolija i Žana Narbonija iz 1971. godine koji je naznačio nova

Te 1968. godine započela je velika ofanziva Vijetkongovaca; SFR Jugoslavija i SR Nemačka obnovile su diplomatske odnose; poginuo je Jurij Gagarin; ubijen je Martin Luter King; mjuzikl *Kosa* je premijerno postavljen na Brodveju; trupe Varšavskog pakta okupirale su Čehoslovačku; studenti su protestovali širom Amerike i Evrope, od Njujorka preko Pariza do Beograda; prekinut je Kanski festival, a Brižit Bardo je pozdravila Beograđane i Jugoslovene sa naslovne strane prvog broja časopisa "Filmske sveske"...

Početak drugog života

Digitalno izdanje "Filmskih svezaka", kultnog časopisa za teoriju filma i filmologiju, pojavilo se krajem januara povodom 50 godina od izlaska prvog broja, 70 godina Fakulteta dramskih umetnosti i 90 godina od rođenja profesora Dušana Stojanovića, osnivača i doživotnog urednika časopisa. Autor projekta digitalizacije časopisa "Filmske sveske (1968–1986)" je dr Nevena Daković, profesor FDU, a projekat je realizovan u saradnji Fakulteta dramskih umetnosti, Matematičkog instituta SANU i Filmskog centra Srbije, uz finansijsku podršku Ministarstva kulture i informisanja RS. Iako je poslednji broj "Filmskih svezaka" objavljen pre više od tri decenije, one su i danas relevantan i izuzetno dragocen časopis za teoriju i estetiku filma na ovim prostorima.

teorijska čitanja kroz prizmu druge semiologije, ideologije i psihoanalize sa primesama tada nezaobilaznog marksizma.

Načiniti isti izbor za "Filmske sveske" mnogo je teže. Ne zato što je reč o dva izbora, prevodnog i originalnog jugoslovenskog teksta, već zato što je značaj "Filmskih svezaka" – koje je tada izdavao Institut za film – kao institucije filmologije, društvene humanistike posvećene filmu i tada stidljivo nastajućih Studija filma prevazilazio sve ostalo. Upravo je činjenica da je nešto objavljeno u ovom časopisu, prošavši strogi izbor i brižljivu uredničku proveru prof. Stojanovića, davalo dodatnu auru već etabliranim imenima i naslovima. Na stranicama časopisa prožimale su se lokalne i internacionalne škole mišljenja; promovisana su dela najeminentnijih imena poput Kristijana Meza, Emilija Garonija, Pitera Volena ili Jurija Lotmana; debitovale su generacije jugoslovenskih filmskih mislilaca (jedinstveni prevod Lazara Stojanovića, osvrt na objavljene filmske knjige koji potpisuje Nebojša Đukelić), a sučeljavanja analiza i teza rezultirala su dinamičnim i plodonosnim polemikama (Hrvoja Turukovića, Dušana Stojanovića i Vlade Petrića).

Danas, kada se Srbija bori za vidljivo prisustvo u ukupnom evropskom, pa i kulturnom prostoru, sedamdesete godine prošlog veka pojavljuju se kao onaj jedinstveni trenutak – posle doba istorijske avangarde Nadrealizma, Zenitzma, Hipnizma... – kada je naš intelektualni prostor bio u apsolutnom ritmu i sazvučju sa evropskim. "Filmske sveske" bile su ogledalo i ekran na kome smo gledali slike sveta, ali i prozor kroz koji je veliki deo Evrope sa divljenjem gledao nas.

POČETAK KRAJA ILI KRAJ POČETKA

Kada su postale punoletne – 1986. godine – u ranim godinama krize u kojoj će nestati SFRJ, "Filmske sveske" prestale su da izlaze. Kao junaci baroknog vesterna otišle su i nestale u trenutku najveće slave i potrebe, sluteći da njihovo vreme odlazi godinama "početka kraja". Tematski presloženi članci delom su objavljeni u izdanjima novopokrenute istoimene biblioteke, da bi u siromašnim i smutnim vremenima kraja prošlog veka i ona nestala. Beznađe tog doba je u bibliotekama filmske publicistike i na listama filmskih izdanja ostavilo neispunjive lakune. Četiri broja nove serije, 1999 2004. godine, ostvarena su uz nesebičnu podršku velikog prijatelja i kolege profesora Stojanovića, dr Vlade Petrića. U duhu njegovog klasično harvardskog poimanja teorije filma podnaslov je promenjen kao "časopis za teoriju i estetiku pokretnih slika".

U međuvremenu, "Cahiers du cinéma" promenile su nekoliko urednika, tragale za novim identitetom proširenjem polja ka video-igrama i TV programima; preživele su nove izdavače i vlasnike. U trećem milenijumu vratile su se, zahvaljujući veštom i znalačkom uredništvu Žan-Mišela Frodona svom popularnom i uspešnom profilu jednog od najreferentnijih filmskih časopisa.

NOVO(MEDIJSKE) "FILMSKE SVESKE"

Naše "Filmske sveske" (u nepotpunim kompletima) spasene su iz zaborava prašnjivih polica biblioteka u koje je malo ko zalazio zahvaljujući novomedijskom i transmedijskom digitalnom "ruhu". No njihovo suštinsko bogatstvo ostalo je neodvojivo od ličnosti i dela dr Dušana Stojanovića, najautentičnijeg teoretičara filma ovih prostora i osnivača Teorije filma na Fakultetu dramskih umetnosti. Skoro hiljadu članaka iz 84 broja (1968–1986) ispisuju dragocene anale nastanka njegove lične istorije teorije filma; oblikuju sofisticiranu antologiju za zainteresovane čitaoce različitih provenijencija; i ispisuju hroniku usmeravanja strujanja teorije filma ka i na ovim prostorima, komplementarnu profesorovom enciklopedijskom delu, *Leksikonu filmskih teoretičara* (1992).

"Filmske sveske" kao *online* repozitorij otvaraju prostor za neki novi dah časopisa koji bi u milenijskom e formatu bio prostor izlaganja i nastavka naše filmske i medijske teorijske misli. "Porodično stablo" koje seže od Boleslava Matuševskog, Ričota Kanuda, Boška Tokina i Dragana Aćimovića do Edvarda Brenigena ili Dejvida Bordvela, raste uz pravu meru vernosti kao "izneveravanja i osavremenjavanja tradicije". Surfujući po beskrajnim prostorima interneta, prateći linkove koji vode i dalje od sajta "Filmskih svezaka", svaki korisnik postaje autor lične hrestomatije; mapira lični izbor sećanja nadgrađujući i nastavljajući "naše" "Sveske", Studije filma i ekranskih medija. ¶

NEVENA DAKOVIĆ

Čvrste i(li) porozne premise

Treći roman Gorana Vojnovića upečatljiv je plod jednog ozbiljnog književnog sazrevanja, jedan od najvažnijih „na ovim prostorima“ u poslednje vreme

Kad bi sve česme uvek bile ispravne, od čega bi živeli vodoinstalateri? Kad bi svi životi uvek bili ispravni, o čemu bi pisali pisci? I kome bi, uostalom, pisci uopšte trebali? Tek tamo gde počinje da se nazire životni kvar, tamo bi mogla da započne priča, to jest književnost. Jer nje nema bez želje, a onda i umeća, da se sagleda – naravno, iz jednog specifičnog ugla: književnog – taj višak, ili manjak, ili bilo kakav drugi nesklad koji tvori jedan egzistencijalni udes, to jest ne, ne jedan, nego više njih, jer tek dejstvo njihovog ukrštanja omogućava istinsku Priču, istinsku Dramu, uopšte, ono što nazivamo literaturom.

Goran Vojnović (Ljubljana 1980) je reditelj (i bivši košarkaš) koji se gotovo slučajno okrenuo literaturi i evo, desetak godina kasnije, on je već uveliko najprevođeniji slovenački pisac, ne samo svoje generacije. A bogme i najnagrađivaniji: napisao je tri romana i za svaki je dobio (između ostalih nagrada) nagradu Kresnik, što je isto kao da imate srpskog pisca s tri objavljena romana i – tri NIN-ove nagrade. Možda je to Vojnovićevo izdvojeno, a reprezentativno mesto u savremenom nacionalnom kanonu bilo „rezervisano“ za nekog drugog, ali eto, nije kome je rečeno... Njegovo je indikativno „neslovenačko“ prezime na „ić“ znamen nepripadnosti tzv. etničkoj većini, on je pripadnik ili naslednik one populacije („bosanske“, „južnjačke“, „čefurske“) koja je u Sloveniju tokom Jugoslavije i socijalizma odlazila trbuhom za kruhom, u gastarbajterstvo unutar granica zajedničke države, da bi tamo ostala, poženila se, razmnožila se... I nakon raspada SFRJ se zatekla u politički-pravno-identitetski pomalo zrakopraznom prostoru, kao jedan nesvodivi i pravovernim patriotama svakako nepotrebni višak, neželjeni ostatak mrske „nečiste“ prošlosti. Sam je položaj te populacije, koja više nije ono što bi bila da se nije doselila u Sloveniju (ili se rodila u njoj, ali sa snažnim doseljeničkim bekgraundom), ali još

nije, niti može biti, uklopiva u malograđanski idealtipski model „pravih Slovenaca“, školski primer jednog trajnog, imanentnog nesklada, jedne pukotine u slici sveta koju ništa ne može da zaceli; književnost, međutim, može nešto drugo: da osvesti činjenicu njene nužnosti – jer, na koncu, ništa što postoji nije tu tek onako, sve je tu jer mora da bude.

Roman *Čefurji raus!* (*Južnjaci napolje!*) onaj je s kojim je Vojnović zagrebao duboko, mnogo dublje od bilo kojeg (ionako malobrojnog) prethodnika, u taj identitetsko-egzistencijalni zjap – koji je, po sebi, vrlo specifičan, ali opet neodvojiv deo ukupnog postjugoslovenskog (post) traumatskog mozaika – i nije ni čudo da je u Sloveniji pokrenuo pravu malu *kulturnu revoluciju* (bez maovskih asocijacija), a da je mnogo pažnje proizveo i prevodima južno od Sutle. Kojih je, by the way, bilo čak tri na isti jezik: na hrvatsku, srpsku i bosansku varijantu. Raj za jugokomparativiste! Jedna je devojka na tu temu odbranila diplomski rad na ljubljanskoj jugoslavistici... Potom je usledio roman *Jugoslavija, moja dežela*, kojim je Vojnović otišao još dalje i dublje u preispitivanju složenih i tananih isprepletenosti relacija „na ovim prostorima“, ali i razarajuće emotivne i svake druge pustoši koju je za sobom ostavila serija kanibalskih postjugoslovenskih ratova.

Trećim romanom *Smokva* (orig. *Figa*; na srpski prevela Dragana Bojanić Tijardović; Rende, Beograd 2017) Vojnović na vrlo upečatljiv način „širi područje borbe“. *Smokva* je, naime, bazično intimistička priča, mada je, opet, u njoj sadržano i sve ono na šta smo od Vojnovića navikli: neposredan i jak, i kad je smislotvoran i životodavan i kad je destruktivan i toksičan, uticaj Istorije na živote tzv. malih ljudi, pregled ruže istorijskih vetrova koji ih razbacuju tamo-amo, a na njima je da se u to nekako uklope i u međuvremenu (u zatišjima?) prožive nešto nalik na regularne biografije; Jugoslavija kao mesto našeg rođenja i naših smrti, mesto koje je i dalje tu, živi i proizvodi ono što jesmo, ono što bismo mogli biti, i ono što nismo, ali bismo možda hteli da budemo. Jugoslavija, dakle, koja je umrla kao država, ali nije i još zadugo neće nestati kao (z)avetni prostor naših života.

Smokva je, rekoh, intimistička, ljubavna priča, to jest: priča o krizi – možda fatalnoj – jednog ljubavnog/bračnog odnosa koji je, moguće, ionako bio zasnovan na nesolidnim premisama usled prevelikih razlika u početnim životnim pozicijama (otuda i: vrednostima, shvatanjima, navikama...) ljubavnika, ali oni o tome ništa nisu mogli znati, jer oni koji se (za)vole nikada ne znaju ništa o tome jer im je baš to nevidljivo... Jadran Dizdar je u sopstvenu životnu priču teško ukorenjiv (jer je nju po sebi teško definisati) pripadnik *plebsa*, pa još „neslovenačkog“ porekla, Anja Černjak je „kći direktora Černjaka“, izdanak sloja odlično snađenih u svakom sistemu, onih kojima uvek i dotiče i pretiče i novca i društvenih veza i moći koja iz svega toga proizilazi... Njihov se brak polako rastače, možda najpre zato što su u njega brzopleto i poluiskreno ušli, svako sa svoje strane, ne osvestivši ono što zapravo žele (i ne žele) od sebe i drugog; ima tu i preispitivanja i zastoja i ostalih simptoma krize

ljubavi

INTIMISTIČKA LJUBAVNA PRIČA: Goran Vojnović
Foto: Tanja Draškić Savić

srednjih godina, no pre svega ima onoga za šta se ni njih ni bilo koga pojedinačno ne može „kriviti“: olovno teške „dijalektike“ odnosa povezanosti i slobode, ljubavi prema drugom i lojalnosti prema sebi i nekoj ličnoj zvezdi vodilji – koja ume da nas otera i tamo gde drugi nemaju pristupa – i koječega drugog što nas ume sustići upravo na onoj tački životnog puta na kojoj je prekasno za (lake i brze) nove početke, a prerano za dizanje ruku od pokušaja da se još nešto učini sa životom: too old to rock'n'roll, too young to die...

Jadran je narator *Smokve*, mada je sam poprilično nepouzdan pripovedač, onaj koji će priznati da sve ono što mu u njoj nedostaje popunjava slobodnim domaštavanjem. Složen odnos neizvesnog ishoda s Anjom pokrenuće u njemu potrebu da preispita odnose u vlastitoj familiji, sve ono što ga je formiralo, ono u čemu je rastao. Tako se priča *Smokve* razgranava u više pravaca i bespovratno udaljava od bilo kakve jednostavne linearnosti (tu ponekad pisac i previše zakomplikuje stvari i ne uvek opravdano oteža praćenje radnje), ka odnosu Jadranovih dede i bake, Aleksandra i Janje, pripadnika naraštaja posleratnog poleta,"graditelja socijalizma“, koji su se našli na istarskom tlu – još jednom važnom toponimu Vojnovićeve literature – i dakako u Ljubljani. Aleksandrov svojevremeni jednogodišnji poslovni odlazak u Kairo kao da će biti prvo *napuštanje* u porodičnoj seriji, odvajanje od porodičnog gnezda (ili korita?) koje će pokrenuti nesagledive procese... Isprva će Janju zapahnuti do tada nepoznati osećaj olakšanja i slobode, no potom će je stići strašna bolest, ona koja čoveku postepeno ali bespovratno oduzima pamćenje i prepoznavanje čak i najbližih. I takvu će je Aleksandar zateći kada se vrati. Ko je time kažnjen – on ili ona, i šta je uopšte greh za koji je takva kazna „propisana“? Potresna je snaga kojom je Vojnović literarno dočarao ljubav prema nekome ko, mada fizički živ i prisutan, zapravo više ne živi u tvom svetu, ne živi s tobom, zapravo te više i ne prepoznaje, izlučen si iz njega čak i kao uspomena.

Ta se vrsta porodičnog „prokletstva“ nastavlja i kroz odnos Jadranovih roditelja, majke Vesne (kćeri Aleksandrove i Janjine) i oca Safeta, koji će jednog martovskog dana 1992. prosto ispariti iz njihovih života da se zadugo ne sazna šta je s njim, pa će ga pronaći čak u Bosni – zavičaju s kojim jedva da je išta imao. Safetov će naprasni i bizarno (ne)utemeljeni nestanak čitaocu izgledati do izvesne mere proizvoljan i slabašno obrazložen, sve dok se ne rasplete njegov pravi razlog, a taj, dakako, leži u možda najvećoj postjugoslovenskoj traumi Slovenije: u slučaju tzv. Izbrisanih. S ovim je tematsko-motivskim kompleksom usko povezan i odnos Safeta sa zetom Danetom, tipičnim predstavnikom slovenačke etnocentrične malomešćanske srednje klase.

Mnoštvo je narativnih tokova pokrenuo i ispreplelo Vojnović u ovoj knjizi, znatno složenijoj i zahtevnijoj od prethodnih, i znatno introspektivnijoj, i manje filmičnoj, i jezički daleko raskošnijoj, i sve ih je vešto i pouzdano, a u najboljim trenucima i uistinu potresno vodio i doveo do kraja (ne i „raspleta“, jer raspleta uglavnom nema...), napisavši roman za dugo pamćenje, jedan od najvažnijih na ovim prostorima u tekućoj deceniji. A otkud smokva u svemu tome, to jest u *Smokvi*? Smokva je tamo, u dedinom i babinom dvorištu, u istarskom selu Momjanu; smokva je ono što ćeš, kada više ne umeš izreći ono što je najvažnije, dati nekome koga voliš. Ili se za njega popeti visoko, ne bi li mu ubrao poslednji preostali plod, pa kako bude. Smokva je ono što se ne može ili ne ume izreći, a što je važnije od svega izrečenog i izrecivog. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Hildina pisma drugar

Priča o jednoj devojci, Jevrejki, i o stripu Aleksandra Zografa o njoj, u "Parobrodu" koji je postavio prvi *Stolperstein* u Beogradu

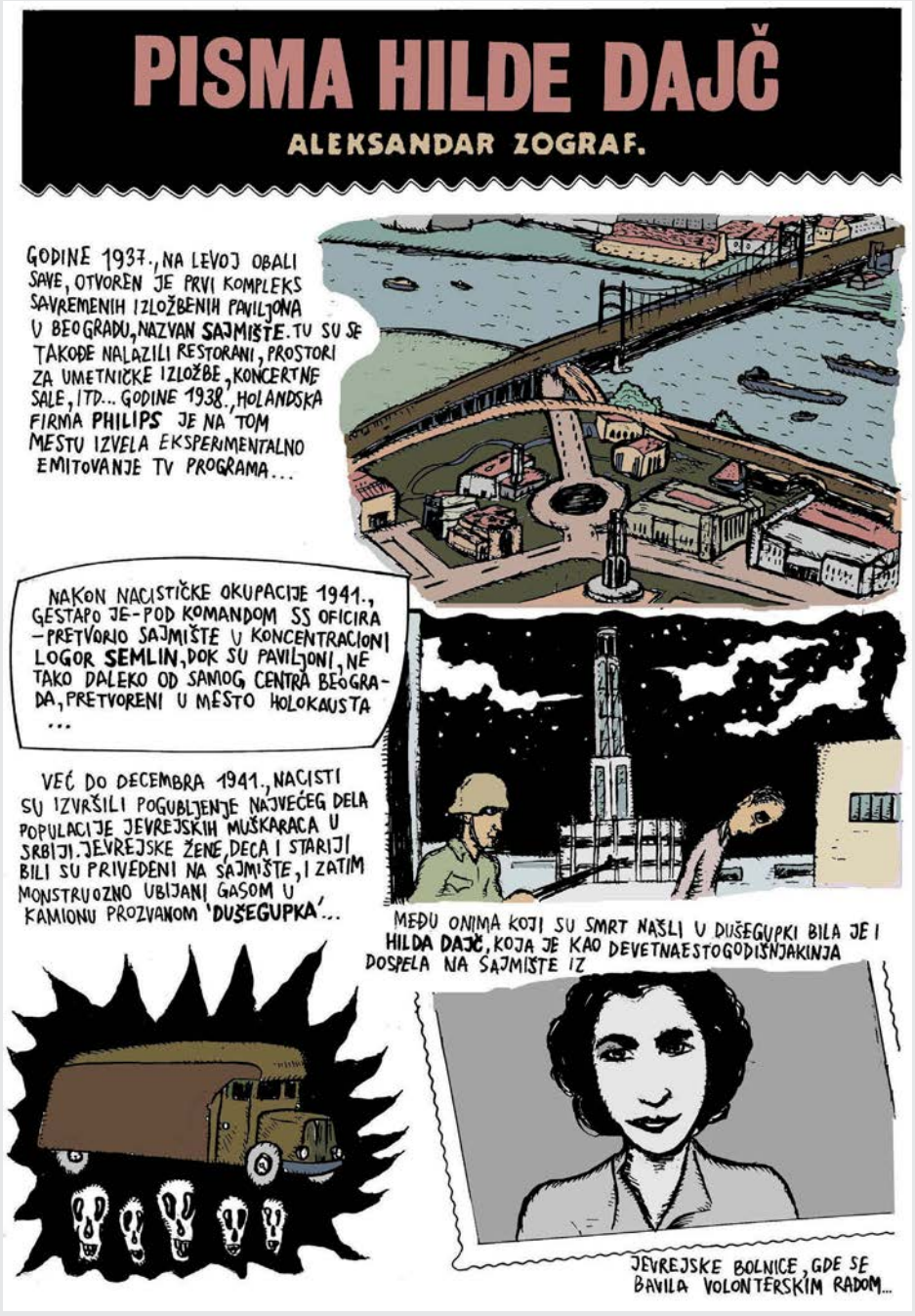
"Pisma Hilde Dajč", storybord izložbu Aleksandra Zografa, moguće je doživeti na nekoliko nivoa. Na primer: kao priču o devojci Jevrejki pogubljenoj u logoru na beogradskom Sajmištu, kao nezamislivu neljudskost, kao primer trajanja.

Hilda Dajč je rođena 1922. u Beču, u aškenaskoj porodici Emila i Auguste, koji su osim nje imali i mlađeg Hansa. Nekoliko godina nakon Hildinog rođenja, preselili su se u Beograd. Njene studije arhitekture prekinula je okupacija Srbije, i Hilda se javila da volontira kao medicinska sestra u Jevrejskoj bolnici u Beogradu.

Prvih meseci okupacije Hildin otac, Emil Dajč, bio je na dužnosti potpredsednika Vertretung der Judischen Gemainchaft, predstavničkog tela Jevrejske zajednice u Beogradu, koje su osnovali nacisti, zbog čega je u ranoj fazi okupacije Hildina porodica bila pošteđena mnogih oštrih antisemitskih mera i zakona kojima su u to vreme bili izloženi Jevreji u Beogradu.

Decembra 1941, pošto je većina jevrejske muške populacije ubijena, žene, deca i stari odvedeni su u adaptirani Paviljon br. 3 u novoosnovani Judenlager Semlin. Iako porodice onih koji su bili u rukovodstvu Jevrejskog predstavničkog tela nisu bile primorane da se povinuju ovom naređenju, Hilda se, protivno željama svoje porodice, dobrovoljno prijavila da ode u logor i nastavi da vrši dužnosti medicinske sestre među, kako je sama izjavila, "ljudima kojima je potrebna pomoć". Datum smrti Hilde Dajč nije poznat, ali je sigurno da je ubijena u gasnom kamionu, zajedno sa preko 6000 žena, dece i starih. Od kraja marta do 10. maja 1942, logoraši su, u grupama od 50 do 100 ljudi, poslednji put prolazeći ulicama Beograda, odvoženi do masovnih grobnica u Jajincima. Njena porodica streljana je tokom marta 1942.

Sačuvana su četiri pisma Hilde Dajč iz logora, pisala ih je prijateljicama iz gimnazije Nadi Novak i Mirjani Petrović. U prvom pismu, 7. decembra 1941, dan pre nego što će otići na Sajmište, Hilda se seća vremena u gimnazijskoj literarnoj družini, gde su se njih dve i upoznale. Opisuje ga kao "najprijatniji period života". Dva dana kasnije, Mirjani je opisala prve utiske o logoru. U trećem pismu, 13. decembra, Hilda piše Nadi da će joj se uskoro pridružiti roditelji i brat – s obzirom da su svi Jevreji bili internirani na Sajmištu, nacisti očigledno više nisu imali koristi od Predstavničkog tela jevrejske zajednice ili njihovih rukovodilaca. Četvrto je napisano početkom februara 1942. godine.

icama

Strip *Pisma Hilde Dajč* prvobitno je objavljen u "Vremenu" i u italijanskom magazinu "Popoli". Aleksandar Zograf priča zašto je nacrtao ovaj strip: "Do svoje sedme godine, sa roditeljima sam živeo u skromnom iznajmljenom stanu u Ulici Cara Lazara, u Pančevu. Ničega nismo imali puno (sem možda knjiga i ploča), ali bilo je to srećno detinjstvo. Tek godinama kasnije sam čuo da su u tom delu grada, pre nacističkog pogroma, živeli Jevreji. Tada sam počeo da se pitam: kakva li se drama odvijala baš tu, među zidovima koje sam mislio da tako dobro poznajem? Da li su jedne noći došli ljudi u nacističkim uniformama i odveli nekoga kome je nekakvo potkožno znanje govorilo da povratka više nema?

O tome da je Holokaust tema koja se nije završila smrću žrtava, razmišljao sam kada sam čitao o mladoj Beograđanki Hildi Dajč i o pismima koja je uspela da prošvercuje drugaricama iz gimnazije, tokom boravka u logoru Sajmište. Slanje pisama iz logora kažnjavano je smrću, ali je snaga prijateljstva bila jača od straha. Iako je u pitanju nevelik opus, tih nekoliko pisama predstavljaju izvanredno svedočanstvo, glas koji progovara iz mraka mučilišta. Njena razmišljanja iz pisama nadahnjuju, lišena su patetike, mladalačka su, puna ironije i čak samoironije. Hildine zabeleške, kao odraz ličnog iskustva, direktno komuniciraju sa savremenim čitaocem, i verujem da je strip odgovarajući medij koji omogućava da te misli nastave da vibriraju u vremenu."

Izložbu Aleksandra Zografa realizovalo je Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja u okviru svog odskora formiranog redovnog programa obeležavanja Holokausta, u saradnji sa ambasadom Izraela u Beogradu. Izbor UK "Parobroda" za prostor izložbe kao da se podrazumevao. Naime, na fasadi "Parobroda" prošle godine 19. februara, istog dana kad je izložba otvorena, postavljen je prvi *Stolperstein* u Beogradu kao memorijalna ploča posvećena sećanju na komšije dorćolske Jevreje koji su tragično stradali u Holokaustu Drugog svetskog rata a bili su značajne ličnosti predratne kulturne i društvene scene prestonice. *Stolperstein* je 1992. godine inicirao Gunter Demnig, kao uspomenu na ubijene Jevreje. To je kaldrma obložena mesingom na kojoj su ugravirana imena, datumi rođenja i smrti i ime logora. Do danas je u svim većim gradovima Nemačke u trotoare ispred adresa gde su ti ljudi nekad živeli položeno 56.000 *Stolpersteina*. Tako je i na fasadi "Parobroda" postavljena ploča sa imenima muzičara prvog džez orkestra u Srbiji "Miki džez" Ise Alfandarija, Bele Kupferberge, Mike Danitija i Monija Amodaja (jedini preživeli član bio je Rafail Blam, kasnije čuveni šef Velikog narodnog orkestra Radio Beograda i otac kontrabasiste Miše Blama), zatim Rozalije Adanje, džez pevačice koja je nastupala sa konkurentskim džez sastavom Miodraga Jovanovića Štuleta, i Huga Bulija, jednog od dvojice braće Buli koji su otvorili i držali prvi robni magazin u Beogradu, doneli fudbalsku loptu u Beograd i sazidali prvi stadion (FK Dorćola) pored Kule Nebojše.

Izložba je promocija istoimene strip publikacije koju će Ambasada Izraela u Beogradu i Ministarstvo prosvete poklanjati srednjoškolcima u Srbiji umesto poruke: da se ne ponovi. I s namerom da priča o Hildi Dajč traje. ¶

R. K.

PROPAST SVETA

Ove godine u Minhenu čak nije bilo ni pokušaja da se pronađu rešenja za aktuelne krize u svetu. Skup se pretvorio u nabrajanje jednih te istih sukoba koji traju već godinama uz teatralne opaske da se svet nalazi na rubu propasti

"Akutna ratna opasnost u Siriji". Nesuglasice između Evrope i Amerike oko Nuklearnog sporazuma sa Iranom koje mogu imati "nesagledive posledice" po čitav svet. "Eksplozivno" razbuktavanje neprijateljstva između Irana i Izraela koje može da "digne u vazduh" čitav Bliski istok. "Neodgovorno mešetarenje" Irana u Siriji. "Nerazumna" vojna intervencija Turske, "nepouzdane" članice NATO-a, na severu Sirije protiv američkih saveznika Kurda. "Opasna eskalacija nuklearnog sukoba" sa Severnom Korejom. "Zabrinjavajuće polaganje prava" Kine na vodeću poziciju u svetu. Procvat nacionalizma, slabljenje demokratskih sistema. I, naravno, geostrateške pretenzije Rusije sa sve nerešenom, reklo bi se nerešivom, krizom u Ukrajini koja je za posledicu imala, i ima, hladnoratovske odnose između Zapada i Rusije. Što reče ministar spoljnih poslova Nemačke Zigmar Gabrijel: "Svet se nalazi pred bezdanom."

Sudeći po svemu što je moglo da se čuje na ovogodišnjoj Minhenskoj bezbednosnoj konferenciji održanoj između 16. i 18. februara, ne samo da prošlogodišnji problemi i sukobi u svetu nisu rešeni ili prevaziđeni, već su stare krize ponovo eskalirale. Sirija je, tako, po sedmi put zaredom jedna od glavnih tema na ovoj konferenciji posvećenoj belosvetskoj bezbednosti koja se održava još od 1963. godine, a koliko prošle godine se činilo da je sirijski rat završen pobedom

NIKO NIKOG NE SLUŠA: Sergej Lavrov
Foto: AP

Rusije, to jest Bašara el Asada i njemu lojalnih snaga. Jedino najezda izbeglica ovog puta nije bila u žiži pažnje, Evropa je, makar privremeno, uspela da efikasno zatvori svoje kapije.

Umesto da se na konferenciji "traži šansa za prevazilaženje konflikata dijalogom", što je proklamovani cilj Minhenskih skupova, ove godine se susret više od 500 političara, ministara odbrane, bezbednosnih eksperata i jedno dvadeset šefova država i vlada pretvorio u "sumorno nabrajanje zaglibljenih kriza", piše nemački nedeljnik "Špigel". List konstatuje da su akteri "ostali bez reči", makar što se tiče predloga za rešavanje kriza. Reči za međusobno prepucavanje nije manjkalo. Umesto dijaloga, konferencija se pretvorila u seriju monologa.

AMERIKA SAMA ZA SEBE

Dok su se šaroliki sukobi reflektovali u konferencijskim salama u, delom vatrenim, govorima predstavnika sukobljenih strana, upadljivo je bilo ćutanje ministra odbrane Sjedinjenih Američkih Država Džejmsa Matisa. Neki komentatori su iz toga izvukli zaključak da se slogan Donalda Trampa *America first* pretvorio u *America alone*. Amerika zaista jeste usamljena među zapadnim saveznicima u pretnjama Severnoj Koreji i apelima da se "svim sredstvima" poveća pritisak na režim Kim Džong Una, kao i u politici zatezanja odnosa sa Iranom, raskidanja nuklearnog sporazuma i ponovnom uvođenju sankcija Teheranu.

Takav stav Bele kuće dodatno pospešuje i ratobornost premijera Izraela Benjamina Netanjahua prema "arhineprijatelju" Iranu. "Nećemo dopustiti da iranski režim steže terorističku omču oko Izraela", zapretio je Netanjahu i teatralno pokazao deo iranskog drona oborenog iznad Izraela obraćajući se iranskom ministru spoljnih poslova Mohamadu Đavadu Zarifu, koji, doduše, upravo tada nije bio u sali. Netanjahu je maltene objavio rat Iranu, optužujući ga da je poslao jedinice u Siriju koje operišu na granici sa Izraelom i zapretio da Izrael neće prezati ne samo da se bori protiv iranskih saveznika, već i direktno protiv samog Irana.

Zarif se čak nije potrudio da odgovori Netanjahuu, nazvavši njegov nastup "cirkusom kao u crtanim filmovima". Manje zabavne su činjenice da je izraelska vojska nakon što je oborila dron koji su lansirale iranske trupe stacionirane u Siriji bombardovala njihove položaje, da je tokom akcije oboren jedan izraelski borbeni avion tipa F-16, te da je nakon toga Izrael bombardovao sirijsku vazdušnu odbranu. Što neko reče: Do rata između dve najjače vojne sile Srednjeg istoka deli nas još samo jedan treptaj, dok Donald Tramp ubacuje hepo kockice na vatricu sukoba koji se zahuktava.

RUSKA PRETNJA

Sukob Zapada sa Rusijom jedan je od lajtmotiva Minhenskih bezbednosnih konferencija. Ne samo da popuštanje sankcija koje je Zapad nametnuo Moskvi nije u izgledu, već se u pitanje dovodi i bilateralni sporazum između SAD i Rusije (*Intermediate Range Nuclear Forces*) o uništavanju i prekidu proizvodnje raketa srednjeg dometa koji je potpisan u Vašingtonu još 1987. godine. Na planove SAD da modernizuje svoj nuklearni arsenal, Rusija je odgovorila da će i ona obnoviti svoje atomsko oružje. Dok Zapad Rusiji zamera "okupaciju" delova Gruzije i Ukrajine, ruski ministar spoljnih poslova Sergej Lavrov u Minhenu je prebacio Evropi ni manje ni više nego da se vraća u nacističko vreme, aludirajući na stanje u Evropi pred potpisivanje Minhenskog sporazuma 1938. godine kojim je (kratkoročno) prevaziđena Sudetska kriza. "Pre osamdeset godina Minhenski sporazum je odražavao sve bolne tačke tadašnje epohe", rekao je Lavrov i dodao da je zbog svojih "predrasuda" i odbijanja da pronađe način za koegzistenciju sa Rusijom, zbog toga što ju je tretirala kao "neprijatelja", Evropa zapala u situaciju u kojoj se sada nalazi, i to "ne prvi put".

Sa druge strane, nekakav specijalni izveštaj koji je objavljen na Minhenskoj konferenciji upozorava na "rusku opasnost". Tu se navodi da je Rusija "veoma pametna i opasna destabilizujuća snaga", kojoj je sa relativno malim finansijskim izdacima pošlo za rukom da preokrene konflikt u Siriji u korist Bašara el Asada i da istovremeno poveća svoje vojno prisustvo na Bliskom istoku. Konflikt sa Rusijom je označen kao "egzistencijalan", dakle kao vremenski neograničen.

Lavrov je, opet jednom, nonšalantno odbacio "zapadne stereotipe". On je optužio Evropsku uniju da je prvo devedesetih godina u oslabljenoj Rusiji videla "šegrta" koga treba, bez obzira na njegove prigovore, da nauči evropskim standardima. U međuvremenu se otišlo u drugu krajnost: preovladao je "mit o svemoćnoj Rusiji" čije tragove na Zapadu misle da nalaze svuda – od Bregzita, preko američkih izbora, do referenduma o nezavisnosti u Kataloniji.

Ko god je pratio Minhensku bezbednosnu konferenciju, po njenom završetku imao je utisak da je svet manje bezbedno i više beznadežno mesto nego što je bilo pre nego što je počela. Samo da se završi primirje tokom Olimpijskih igara, pa će svi skije, sličuge i sanke zameniti za puške, granate i tenkove. ¶

ANDREJ IVANJI

Bogovi hladnog rata

Podaci iz najnovijeg istraživanja religije Pju centra mogli bi da posluže kao osnova za dublje analize istorijskih, ekonomskih i socijalnih okolnosti na istoku Evrope koji je još u previranju, kao i za prevazilaženje puzajuće konfrontacije Zapada sa Rusijom i hladnoratovskih odnosa koji destabilizuju svet

Na istoku Evrope, kojim kruže demoni hladnog rata, ljudi se masovno vraćaju bogu, ali on za njih ne mari. U poslednjih trideset godina oko sto miliona ljudi (20 odsto stanovnika bivših sovjetskih republika) priključilo se religijskim zajednicama.

Da veruje u boga izjavljuje 86 odsto ispitanika obuhvaćenih istraživanjem američkog Pju centra (*Pew Research Center*) pod nazivom "Religiozna verovanja i nacionalna pripadnost u Centralnoj i Istočnoj Evropi". Rezultati ankete sprovedene od juna 2015. do jula 2016. objavljeni su 2017. godine. Anketa je sprovedena na 17 jezika među 25.000 ispitanika u 18 država – u Belorusiji, Bosni i Hercegovini, Bugarskoj, Češkoj, Estoniji, Grčkoj, Gruziji, Hrvatskoj, Jermeniji, Letoniji, Litvaniji, Mađarskoj, Moldaviji, Poljskoj, Rumuniji, Rusiji, Srbiji i Ukrajini.

Ovo istraživanje je deo šireg projekta istraživačkog Pju centra o verskim promenama i njihovom uticaju na društva širom sveta. Centar je ranije sproveo istraživanja religije širom podsaharske Afrike, u regionu Bliskog istoka i Severne Afrike i drugim zemljama sa brojnim muslimanskim stanovništvom, kao i u Latinskoj Americi, na Karibima, u Izraelu i SAD.

Foto: Reuters

PRAVOSLAVCI I KATOLICI

Istraživači nalaze da se 57 odsto ljudi koji žive u tih 18 država identifikuju kao pravoslavni hrišćani. Oni čine većinu u deset zemalja, među kojima su Rusija, Ukrajina, Grčka, Rumunija, Srbija i Bugarska. U Bosni pravoslavci čine 35 odsto stanovništva, Letoniji 31 odsto, u Estoniji 25 odsto.

Katolici čine oko 18 odsto populacije u regionu, a većinu čine u Poljskoj, Hrvatskoj, Litvaniji i Mađarskoj. Oko 13 odsto Mađara se identifikuje sa Presbiterijansko reformističkom crkvom.

U Estoniji 20 odsto odraslih osoba i Letoniji njih 19 odsto identifikuje se kao luteranaci. U Litvaniji 14 odsto ispitanika kaže da su "hrišćanin" ne precizirajući kojoj crkvi, sekti ili denominaciji pripadaju.

Skoro milenijum posle istorijske šizme 1054. između istočnog pravoslavlja i rimskog katolicizma, vernici u centralnoj i istočnoj Evropi su skloniji da kažu da dve crkve imaju mnogo toga zajedničkog nego da se međusobno veoma razlikuju.

Pravoslavni hrišćani i katolici širom regiona kažu da su voljni da prihvate jedni druge kao susede i kao sugrađane u svojim zemljama, ali istraživanje otkriva granice te uzajamne dobre volje – pravoslavni hrišćani su manje spremni da prihvate katolike kao rođake po bračnoj liniji nego obrnuto. Najveće prihvatanje katolika kao članova pravoslavnih porodica je u Litvaniji, a najmanje u Gruziji.

U Srbiji 57 odsto pravoslavaca prihvata katolike kao članove porodice, 33 odsto ih ne prihvata, a u Hrvatskoj 66 odsto katolika prihvata pravoslavce kao članove porodice, a 25 odsto ih ne prihvata.

HRIŠĆANI I MUSLIMANI

Istraživači su uzgred ispitivali i odnos prema muslimanima, mada je Pju centar u prethodnom istraživanju 2012. detaljnije istraživao njihovu religioznost u bivšim sovjetskim republikama Azerbejdžanu, Kazahstanu, Kirgistanu, Rusiji, Tadžikistanu i Uzbekistanu, kao i u Albaniji, Bosni i na Kosovu. Rusija ima 14 miliona muslimana, u Bosni čine pojedinačno najveći deo stanovništva, u Bugarskoj značajnu manjinu, itd.

U većinski pravoslavnoj Rusiji je odnos prema muslimanima sličan kao u Srbiji (47:24:19), a distanca prema muslimanima je znatno veća u Češkoj (79:66:60), u Poljskoj (55:43:41) i Jermeniji, gde čak 92 anketirana ne žele muslimane u porodici, a po 77 odsto u komšiluku i u državi.

Foto: FoNet

KATOLICI I PRAVOSLAVCI: Crkva svetog krsta u Varšavi i patrijarh Irinej u sabornom hramu svetog Nikole u Sremskim Karlovcima

Manjinski muslimani u regionu su skloniji etničkom i verskom pluralizmu nego pravoslavci. Na primer, u Bugarskoj 72 odsto muslimana daje prednost pluralističkom društvu, a takav stav deli tek 46 odsto pravoslavaca u toj zemlji.

U Gruziji, gde je poštovanje religije veće nego u drugim regionima, muslimani u istom procentu kao i hrišćani manifestuju svoja verska opredeljenja. U religiozno mešovitoj Bosni, u Rusiji, Kazahstanu i Bugarskoj muslimani više poštuju religijske obaveze od pravoslavne i katoličke populacije. Izgleda da njihova privrženost veri jača. Veći broj bosanskih muslimana je u anketi 2015. rekao da je religija veoma važna u njihovom životu nego u istraživanju iz 2012.

Između hrišćana i muslimana distanca je značajna: kao članove porodice njih nije voljno da prihvati 63 odsto katolika i 61 odsto pravoslavnih, kao komšije ih ne prihvata 30 odsto pravoslavnih i 41 odsto katolika, kao sugrađane 23 odsto pravoslavaca i 41 odsto katolika.

U Hrvatskoj je distanca manja od prosečne – 34 odsto ne bi prihvatilo muslimane kao članove porodice, 17 odsto kao komšije, a 13 odsto kao sugrađane.

U Srbiji muslimane kao članove porodice ne bi prihvatilo 49 odsto pravoslavaca, kao komšije 22 odsto, a kao sugrađane 16 odsto.

ČEŠKI ATEIZAM

Značajna grupa (14 odsto populacije u Centralnoj i Istočnoj Evropi) su religiozno neopredeljeni – ljudi koji se identifikuju kao ateisti, agnostici ili "ništa posebno". Oni čine 45 odsto stanovništva u Estoniji i solidnu većinu (72 odsto) odraslih u Češkoj, gde samo 29 odsto ispitanika kaže da veruje u boga.

Sociolozi ukazuju na istorijske korene tog specifičnog češkog sekularizma: u 1415. godini su husiti, pristalice Jana Husa, sveštenika iz tadašnje Boemije (koja je sada deo Češke) koji je spaljen kao jeretik, odlučili da se odvoje od Katoličke crkve. Međutim, nakon tridesetogodišnjeg rata (1618–1648), katolička Austrougarska monarhija je oštro progonila husite i druge protestante i vršila katolizaciju Češke.

Antiklerikalizam, kombinovan sa češkim istorijskim shvatanjem katoličke vere kao vere stranih zavojevača, buknuo je sa pokretom za češku nezavisnost nakon Prvog svetskog rata i broj katoličke populacije u Češkoj je tada smanjen, po nekim pretpostavkama za oko 1,5 miliona ljudi, od kojih se polovina nije priključila nekoj drugoj crkvi. Posle Drugog svetskog rata ateistički prosovjetski režim je održao tu tendenciju.

Posle pada komunizma i u Češkoj je zabeležen povratak religiji, što je bila i manifestacija političkog raspoloženja protiv komunizma, ali nakon devedesetih godina procenat deklarisanih religioznih osoba opada (sa 44 odsto ispitanika u anketama iz 1991. na 21 odsto u najnovijem istraživanju).

U Poljskoj, Rumuniji i Grčkoj ispitanici kažu da u njihovim zemljama religioznost opada. Istraživači kažu da taj podatak ne priča celu priču. U 2017. godine objavljenom istraživanju Pju centra konstatuje se da oko 45 odsto katolika u Poljskoj kaže da ide u crkvu najmanje jednom nedeljno, što je dvostruko više nego kod pravoslavnih hrišćana u bilo kojoj od 18 zemalja, ali mnogo manje nego u SAD, Latinskoj Americi, podsaharskoj Africi, na Bliskom istoku i u Severnoj Africi.

U SAD se bogu moli jednom dnevno 55 odsto ispitanika, a samo 17 odsto Rusa i 27 odsto Poljaka i Srba. Istraživanja Novog baltičkog barometra sprovedena u Litvaniji ukazuju na tendenciju smanjivanja verske aktivnosti: 2004. godine je 25 odsto vernika reklo da ide u crkvu najmanje jednom mesečno, a deset godina ranije, 1993, takvih vernika je bilo 35 odsto.

Ljudi u regionu su skloniji da učestvuju u drugim manifestacijama, da nose religiozne simbole ili da imaju ikone svetaca u svojim domovima.

DOBA BORBENIH BEZBOŽNIKA

Na početku dvadesetog veka, u osam država u sastavu SSSR 73 odsto ljudi su bili pravoslavci, 90 odsto Litvanaca su bili katolici, a 95 odsto stanovnika Azerbejdžana, Kazahstana, Kirgizstana, Tadžikistana, Turkmenistana i Uzbekistana bili su muslimani. Velika preseljenja stanovništva su menjala i religioznu geografiju SSSR.

Prema popisu iz 1937. u koji je bilo uključeno pitanje o religijskom identitetu, registrovano je 55 miliona vernika u SSSR, mada je taj podatak osporavan s obzirom na antireligiozno okruženje u to vreme. Nakon pola veka delovanja "Saveza borbenih bezbožnika", iskorenjivanja "opijuma za narod", progona "crnostotinaša" i razdvajanja crkve od države i od škole, oko polovine (47 odsto) sovjetskih građana, od kojih većina nije bila živa u »

Foto: Marija Janković

vreme Oktobarske revolucije, sebe je opisivala kao ateiste ili neverujuće.

Ruski autor Dmitrij Pospijelovski u radu "Istorija sovjetskog ateizma u teoriji praksi i ponašanju", na osnovu uvida u sada otvorene arhive iz sovjetskog doba, opisuje devet različitih talasa borbe, kako se tada govorilo, protiv religije kao opijuma za narod.

Odnos sovjetske vlasti prema crkvenim strukturama bio je represivan još od vremena građanskog rata zbog procene boljševika da je crkvena hijerarhija na strani belih. Patrijarh moskovski Tihon bacio je anatemu na boljševike (ne pominjući ih direktno) u januaru 1918. Došlo je do rascepa i formiranja zagranične Ruske pravoslavne crkve.

Posle smrti patrijarha Tihona 1925, na njegovo mesto dolazi mitropolit Sergije Starogorodski, koji je upravljao Crkvom do svoje smrti 1944. On je 1927. objavio Deklaraciju o legalizaciji Crkve i njenoj lojalnosti sovjetskoj državi, ali to nije promenilo odnos boljševičkih vlasti prema crkvi. U periodu 1918–1929. nekoliko državno-partijskih komisija vratilo je u život antireligiozni dekret Sovjeta narodnih komesara od 23. januara 1918 "O razdvajanju crkve od države i škole od crkve". Od 1929. do 1938. raznorodne akcije je koordinisala Stalna centralna komisija za pitanje kultova zadužena za sprovođenje zakona o religioznim udruženjima.

Crkva je bila meta državne represije i u vreme gladi u SSSR i u okviru politike raskulačivanja, kada je sprovođena represivna politika protiv crkve uz oduzimanja crkvenih dragocenosti, često uz destrukciju i haotične pljačke, zabranu upotrebe zvona u gradovima, zatvaranje manastira, hapšenja pa i egzekucije sveštenika, zatvaranje crkava, kojih je pre revolucije bilo 60.000 a posle Velikog terora ostalo otvoreno oko 7000.

Mada su neki muslimani na početku građanskog rata u Rusiji podržavali boljševike, Staljin je energično napadao islam kao potencijalni izvor nacionalističke opozicije komunizmu. Alfabetskom reformom ograničen je pristup muslimanske omladine islamističkoj literaturi. U 1917. je bilo 20.000 džamija u Centralnoj Aziji, a 1929. manje od 4000 je bilo u funkciji. Godine 1935, na primer, bilo je samo 60 registrovanih džamija u Uzbekistanu. Smanjenje procenta muslimana u Kazahstanu i Kirgiziji je bilo rezultat masovnog seljenja Rusa u te regione. Raseljavanje naroda rezultirano je i promenom religioznog mozaika u SSSR.

Sovjeti koji su suzbijali delatnost dominantnih crkava u nameri da potkopaju njihov monopolski status, faktički su, po nekim sociolozima religije, omogućavali širenje manjih religijskih grupa (baptisti, budisti, iranski bahisti, evangelisti, flagelanci, inokentijevci, anabaptistički menoniti, staroverci, pentekostalci, tolstojevci) koje su, prema nekim sociolozima religije, obuhvatale oko 10 odsto populacije na teritoriji SSSR, a tokom sovjetske ere javile su se i grupe Jehovinih svedoka, sledbenika Hare Krišna, adventista sedmog dana, itd.

Do promene staljinističkog kursa prema religiji, restauracije Moskovske patrijaršije, uspostavljanja dijaloga između državne vlasti i verskih organizacija došlo je 1943, kada je Staljin za vreme Velikog otadžbinskog rata nastojao da ujedini snage u borbi protiv nacističke Nemačke.

U vreme Hruščova (1959–1964) obnavlja se nešto od "borbenog ateizma", dono-

Šta brine ljude na istoku

procenat onih koji kažu da je veliki problem u njihovoj zemlji...

	Nezaposlenost	Jaz između siromašnih i bogatih	Zagađenje životne sredine	Opadanje moralnih vrednosti u društvu	Konflikt između etničkih grupa	Konflikt između religioznih grupa
Jermenija	93	64	67	54	15	38
Gruzija	93	54	62	53	17	22
BiH	92	77	53	67	30	33
Grčka	92	57	55	46	25	24
Srbija	91	59	62	67	18	20
Hrvatska	90	66	38	60	16	20
Bugarska	82	55	62	58	22	14
Moldavija	75	53	45	44	13	12
Mađarska	74	61	57	50	28	15
Ukrajina	69	60	39	40	11	7
Rumunija	67	55	54	41	17	15
Poljska	60	49	30	33	9	11
Litvanija	48	51	23	37	5	6
Češka	45	37	32	47	32	25
Letonija	43	40	12	25	8	3
Rusija	42	46	45	38	14	13
Estonija	38	27	16	21	7	3
Belorusija	33	24	21	19	6	5
srednja vrednost	**72**	**55**	**45**	**45**	**16**	**15**

IZVOR: "RELIGIOZNA VEROVANJA I NACIONALNA PRIPADNOST U CENTRALNOJ I ISTOČNOJ EVROPI", PEW RESEARCH CENTER, JUN 2015 – JUL 2016.

Nije bitno kakav oblik vladavine imamo?

procenat onih koji kažu...

	Demokratija je poželjnija od drugih oblika vladavine	U nekim okolnostima nedemokratska vlada može biti poželjnija	Za mene nije bitno kakav oblik vladavine imamo
Grčka	77	15	6
Litvanija	64	15	17
Gruzija	55	19	21
Hrvatska	54	19	23
Jermenija	53	13	32
Rumunija	52	28	17
Češka	49	27	22
Mađarska	48	26	21
Poljska	47	26	18
Bosna	46	22	26
Estonija	46	29	20
Bugarska	39	34	23
Belorusija	38	35	17
Ukrajina	36	31	23
Letonija	34	30	26
Rusija	31	41	20
Moldavija	26	44	19
Srbija	25	28	43

Oni koji su odgovorili "ne znam" i odbili da odgovore nisu prikazani

IZVOR: "RELIGIOZNA VEROVANJA I NACIONALNA PRIPADNOST U CENTRALNOJ I ISTOČNOJ EVROPI"

se se restriktivne promene verskog zakonodavstva, sveštenici su izjednačavani sa zanatlijama i oštro oporezivani, još neke od preostalih crkava su zatvarane. Rezultat je bio da su u SSSR od 1917. do 1970. dominantne religiozne grupe u većini sovjetskih država izgubile oko 30 odsto vernika.

MOLITVA POSLE REVOLUCIJE

Posle sloma sovjetske ateističke ideologije religija je postala prihvatljivija u istočnim društvima (što u istraživanju Pju centra konstatuje 69 odsto ispitanika u Ukrajini i 53 odsto u Rusiji). Međunarodna sociološka istraživanja 1991, 1998. i 2008. pokazuju da je udeo pravoslavnih hrišćana u Rusiji povećan sa 31 odsto na 72 odsto ukupne populacije, a da je u isto vreme udeo religiozno neopredeljenih opao sa većinskih 61 odsto 1991. na 18 odsto u 2008.

Najvidljiviji rast religioznosti sociolozi religije su zabeležili u Jermeniji, gde je status državne crkve stekla Jermenska apostolska crkva, koja je povezana s jermenskom nacionalnom i kulturnom istorijom, a koja je preživela žestoke turske napade na Jermene, i posle je bila pod sovjetskom kontrolom.

Istraživači Pju centra su uočili visok procenat religioznih u Gruziji (99 odsto), Moldaviji (95), Rumuniji (95 odsto), u Bosni (94 odsto), u Grčkoj (92 odsto), u Srbiji (87 odsto) i Hrvatskoj (86 odsto).

Taj prelazak sa komunističkog manifesta na deset božjih zapovesti nije popunio vrednosni vakuum u postsocijalističkim društvima – sudeći bar po indikaciji da je zabrinutost zbog opadanja moralnih vrednosti u društvu iskazalo 45 odsto ispitanika u 18 zemalja, a 67 odsto u Srbiji i Bosni, 60 odsto u Hrvatskoj, 54 odsto u Jermeniji, 53 odsto u Gruziji (vidi tabelu).

S odbacivanjem komunizma i često stihijskom retradicionalizacijom, odbacivane su i tekovine kao što je sekularizam, razdvojenost crkve i države, ponekad naučni pogled na svet, a često ravnopravnost polova, itd.

Prema istraživanju Pju centra, u zemljama s većinom pravoslavaca više se nego drugde ispoljavaju tradicionalni stavovi o rodnim ulogama. Četiri od deset ispitanika u zemljama sa pravoslavnom većinom kaže da kad je nezaposlenost velika, muškarci treba da imaju više prava na posao. Da žena treba da sluša muža smatra 82 odsto ispitanika u Jermeniji, 72 odsto u Rumuniji, 36 odsto u Rusiji, po 34 odsto u Srbiji i u Grčkoj. Istraživanje Pju centra iz 2012. pokazuje da 68 odsto muslimana u Bosni i Hercegovini, 61 odsto u Rusiji, 59 odsto na Kosovu i 43 odsto u Albaniji kažu da se zakoni u njihovim zemljama ne pridržavaju šerijatskog prava. Nisu jedinstveni u tome da li verske sudije treba da sude i o ličnim i imovinskim sporovima. Dok pristalice šerijata u Bosni i Hercegovini u većini kažu da je planiranje porodice moralno, u Kazahstanu, Rusiji i Kirgistanu muslimani su ređe skloni da kažu da je prekid trudnoće moralno prihvatljiv.

CRKVA I NACIJA

Katolici na istoku i jugu Evrope (najnaglašnije u Poljskoj, Češkoj i Litvaniji) skloniji su od pravoslavnih da kažu da je bolje da društva budu sastavljena od ljudi istog religioznog, kulturnog i nacionalnog porekla. U Rusiji i šest drugih postsovjetskih zemalja, kao i u Bosni, Hrvatskoj i Srbiji, većina ispitanika kaže da je bolje ako se društvo sastoji od ljudi različitih nacionalnosti, religija i kultura.

U većinski pravoslavnim zemljama stav da država treba da finansira njihove nacionalne crkve podržava 56 odsto ispitanika, a 42 odsto kaže da njihove vlade treba da promovišu religiozne vrednosti.

Mada su katolici skloniji od pravoslavaca da zastupaju ideju o odvojenosti crkve od države, 64 odsto anketiranih u Poljskoj povezuje katoličanstvo sa poljskom nacijom, u Hrvatskoj 58 odsto sa hrvatskom, u Mađarskoj 43 odsto s mađarskom nacijom. Tamo 41 odsto ispitanika podržava stav da država treba da finansira crkve, a 28 odsto se izjašnjava u korist toga da država promoviše religiozne vrednosti.

Sedam od deset anketiranih u zemljama sa pravoslavnom većinom, a 57 odsto sa katoličkom, izjavljuje da je religijska pripadnost važan elemenat nacionalnog identiteta. Na primer u Rusiji 57 odsto anketiranih kaže da "pravi Rus" treba da je pravoslavac. U Srbiji je 59 odsto ispitanika reklo da biti pravoslavac znači biti pravi Srbin. Ta veza je snažnije naglašena u Grčkoj gde dve trećine ispitanika (76 odsto) kaže da je biti pravoslavac važna stvar da bi se neko smatrao pravim Grkom i još jače u Jermeniji (82 odsto) i Gruziji (81 odsto).

»

To spajanje nacije i religije ponovo je za crkve otvorilo problem (Ukrajina, Makedonija) sporova oko autokefalnosti i tzv. filetizma, nacionalizma u okviru crkve, što je kao "jeres koja stavlja nacionalnu ideju iznad jedinstva vere" osudio pravoslavni sabor u Carigradu 1872. na inicijativu Vaseljenske patrijaršije, a povodom sultanovog fermana o proglašenju Bugarskog egzarhata.

Istraživači Pju centra su u istraživanju to pitanje dodirnuli s druge tačke. Našli su da vernici najviše podržavaju svoje nacionalne patrijarhe, ali da Kiril, patrijarh moskovski i cele Rusije, ima veću podršku (polovina pravoslavaca etničkih Rusa u Estoniji i Letoniji, ali i u Belorusiji i Moldaviji, gde pravoslavci nisu etnički Rusi) nego konstantinopoljski vaseljenski patrijarh Vartolomej I, koji je među patrijarsima "prvi među jednakima", a za koga jedino grčki pravoslavci kažu da je najviši autoritet u pravoslavlju.

Vernici u Centralnoj i Istočnoj Evropi 1970. i danas

procenat onih koji kažu da je njihova zemlja vrlo ili delimično religiozna...

Postsovjetske republike	...danas	... bila 1970/80-ih	smanjenje	povećanje
Gruzija	87%	25%		+62
Ukrajina	59	15		+44
Rusija	55	15		+40
Jermenija	81	52		+29
Belorusija	57	29		+28
Letonija	43	23		+20
Estonija	23	11		+12
Litvanija	53	49		+4
Moldavija	46	56	-10	
Druge zemlje				
Srbija	69	46		+23
BiH	75	53		+22
Bugarska	53	33		+20
Hrvatska	73	64		+9
Mađarska	51	47		+4
Češka	22	30	-8	
Grčka	60	87	-27	
Rumunija	59	86	-27	
Poljska	56	86	-30	

IZVOR: "RELIGIOZNA VEROVANJA I NACIONALNA PRIPADNOST U CENTRALNOJ I ISTOČNOJ EVROPI" PEW RESEARCH CENTER, JUN 2015 – JUL 2016.

OČEKIVANJA OD RUSIJE

To indirektno podsećanje na omiljenu rusku tezu da je Moskva posle pada Konstantinopolja 1453. godine postala Treći Rim, a da četvrtog neće biti, očito ima veze s napetošću u Ukrajini i u baltičkim zemljama, gde prema konstataciji istraživača Pju centra pravoslavni etnički Rusi (31 odsto anketiranih u Letoniji, 25 odsto u Estoniji i 8 odsto u Ukrajini) u većini kažu da Rusija treba da ih zaštiti. Tako misli 77 odsto ispitanika u Rusiji, 86 odsto u Srbiji i 84 odsto u Jermeniji, 62 odsto u Gruziji. Nešto manje Ukrajinaca (38 odsto) slaže se sa ovim stavom. Da Rusija treba da zaštiti pravoslavne vernike (ne samo etničke Ruse) i van svojih granica slaže se 79 odsto Jermena, 74 odsto Srba i 72 odsto Rusa.

S druge strane, da se oseća posebno lično povezanim sa drugim pravoslavnim hrišćanima širom sveta kaže 85 odsto pravoslavaca u Bosni i 76 odsto u Srbiji, a gotovo dvostruko manje (44 odsto) pravoslavnih hrišćana u Rusiji.

U 10 od 18 zemalja obuhvaćenih istraživanjem, više od polovina ispitanika (59 odsto) slaže se sa tvrdnjom da "postoji konflikt između tradicionalnih vrednosti moje zemlje i onih na Zapadu". S tim se slažu dve trećine ispitanika (66) u zemljama s većinom pravoslavaca, kao što su Srbija (78 odsto), Rusija (73 odsto), Jermenija (71 odsto), Grčka (70 odsto), Gruzija (65 odsto), Moldavija (52 odsto), Rumunija (51 odsto), ali i 52 odsto anketiranih Poljaka i 51 odsto Čeha.

S tvrdnjom "Jaka Rusija je neophodna za uravnoteženje uticaja Zapada" slaže se 66 odsto ispitanika u zemljama s pravoslavnom većinom. U Srbiji takav stav iskazuje 80 odsto ispitanika, a veći procenat takvih odgovora je zabeležen samo u Rusiji (85 odsto) i Jermeniji (83 odsto). Takav stav deli i 56 odsto ispitanika u Bugarskoj.

U pretežno katoličkim zemljama procenti skeptičnih prema Zapadu su manji (u proseku 42 odsto, u Hrvatskoj 50 odsto, u Poljskoj i Litvaniji 34 odsto), ali i tamo tezu o jakoj Rusiji kao kontratežu Zapadu podržava 42 odsto ispitanika.

U tom kontekstu istraživači Pju centra osvetljavaju i raspoloženje u podeljenoj Ukrajini: da je u interesu njihove zemlje da blisko sarađuju sa SAD i drugim zapadnim silama kaže 69 odsto odraslih u zapadnoj Ukrajini, a 53 odsto u istočnoj Ukrajini. Zanimljiv je i nalaz ovog američkog istraživanja da se u većinski pravoslavnim zemljama na američke kompanije gleda manje povoljno nego na ruske kompanije, a da je u katoličkim obrnuto.

U Srbiji je 72 odsto ispitanika reklo da dobar uticaj na njihovu zemlji imaju ruske kompanije, a 37 odsto da dobar uticaj imaju američke. Ta razlika (+35) je najveća u 18 zemalja u kojima je sprovedeno istraživanje. U Jermeniji taj skor je +27 u korist ruskih kompanija, a obrnut odnos je u Rumuniji (-29), Hrvatskoj (-21), Ukrajini (-19), Mađarskoj (-18). Istraživači uočavaju da zapravo u 15 od 18 zemalja u kojima je sprovedeno istraživanje, a naročito u Poljskoj, Mađarskoj, Litvaniji i Hrvatskoj, više ispitanika kaže da je u interesu njihovih zemalja da rade tesno sa SAD i drugim zapadnim silama.Primećuju pak da su mnogi ispitanici u članicama NATO-a u regionu, uključujući Mađarsku, Češku i Bugarsku, skeptični kada odgovaraju na pitanje da li će im SAD priskočiti u pomoć u slučaju konflikta s Rusijom.

STALJIN, GORBAČOV I BRIGE ZEMALJSKE

U tom kontekstu istraživači religijskih fenomena su u istraživanje uvrstili pitanje koje nema veze sa bogom na nebu – pitanje kojim su od anketiranih tražili da ocene istorijsku ulogu Staljina i Gorbačova.

BRAĆA PO PRAVOSLAVLJU: Crkva Hrista spasitelja u Moskvi

Foto: AP

Rusija kao zaštitnica

procenat onih koji kažu da Rusija ima obavezu da van svojih granica zaštiti...

	...pravoslavne hrišćane	...etničke Ruse
U zemljama s većinom pravoslavaca	64	73
Jermenija	79	84
Srbija	74	86
Rusija	72	77
Grčka	69	74
Rumunija	65	74
Moldavija	63	70
Belorusija	62	62
Gruzija	62	62
Bugarska	56	72
Ukrajina	38	38
U zemljama s većinom katolika	43	47
Mađarska	52	62
Poljska	51	63
Litvanija	35	41
Hrvatska	33	41
U religiozno mešovitim zemljama	39	44
BiH	50	67
Letonija	39	44
Estonija	32	37
Većina religiozno neopredeljenih		
Češka	34	36

IZVOR: "RELIGIOZNA VEROVANJA I NACIONALNA PRIPADNOST U CENTRALNOJ I ISTOČNOJ EVROPI", PEW RESEARCH CENTER, JUN 2015 – JUL 2016.

Našli su da na Staljina pozitivno gleda 58 odsto ispitanika u Rusiji, a na Gorbačova samo 22 odsto; u Gruziji je taj odnos 57:18; u Jermeniji 38:13; u Bugarskoj (33:32) i u Srbiji (25:20 za Staljina).

Staljin dobija lošije ocene od Gorbačova u baltičkim zemljama, na primer u Estoniji (9:56), Poljskoj (6:51), Mađarskoj (9:54), Hrvatskoj (7:46) i Češkoj (11:53).

Da je raspad SSSR 1991. bio loš za njihovu zemlju kaže 79 odsto ispitanika u Jermeniji, 70 odsto u Moldaviji, 69 odsto u Rusiji, 54 odsto u Belorusiji, a 34 odsto u Ukrajini. Nasuprot tome, u baltičkim zemljama Estoniji, Letoniji i Litvaniji rasprostranjeniji je stav da je raspad SSSR dobra stvar.

Velika baterija ovog istraživanja mogla bi se nasloviti ovako: "Zašto pitaš ko se bogu moli, kad misliš na to gde će Rusi udariti?" Pju centar je zapravo ispitivao kakve su psihosocijalne okolnosti u regionu preko koga se odvija tekuća puzajuća zapadna konfrontacije s Rusijom.

Ako se ne upotrebe (samo) kao argumentacija za olinjalu tezu o despotskom komunističkom istoku u sadašnjem na cirkus nalik rimejku filma *Rusi dolaze!*, podaci iz najnovijeg istraživanja religije Pju centra mogli bi da budu osnova za dublje analize istorijskih, ekonomskih, psihosocijalnih okolnosti na istoku Evrope koji je još u previranju.

Istraživači Pju centra, inače, nalaze da je podrška demokratiji viša i konzistentnija u nepravoslavnim zemljama kao što su Litvanija, Hrvatska, Češka, Mađarska i Poljska, nego u pravoslavnim zemljama kao što su Bugarska, Belorusija, Ukrajina, Rusija, Moldavija i Srbija.

Konstatuju da jedino u kolevci demokratije Grčkoj 77 odsto anketiranih kaže da je demokra tija oblik vladavine bolji od drugih. U Srbiji to misli 25 odsto ispitanika.

U Rusiji i Moldaviji četiri od deset ispitanika smatra da je u određenim okolnostima poželjniji nedemokratski oblik vladavine. U većini od 18 istraživanih zemalja jedan od pet ispitanika veli da oblik vladavine za njih nije bitan, a čak 43 odsto Srba iskazuje takav stav.

U osnovi, istraživači su podastrli indicije o tome da ljude na istoku i jugu Evrope ne muče toliko nebeski, koliko zemaljski problemi. Ni u jednoj anketiranoj zemlji, na primer, većina ispitanika nije zabrinuta zbog potencijalnih religioznih ili etničkih sukoba. U toku rasta napetosti između NATO-a i Rusije i širenja straha od takozvanog rata preko posrednika (*proxy war*) verskih i nacionalnih sukoba pribojava se samo 3 odsto Letonaca i Estonaca, samo 13 odsto Rusa i 7 odsto Ukrajinaca, uprkos produženom ratnom stanju u Donbasu.

Jedino u Bosni, koja je tokom devedesetih godina prošla kroz građanski rat, 33 odsto ispitanika kaže da ih brine mogući sukob između religioznih grupa, a 30 odsto se pribojava sukobu među etničkim grupama.

Svaki drugi anketirani u 18 proučavanih zemalja Istočne i Južne Evrope je najviše zabrinut zbog rastućeg jaza između bogatih i siromašnih, a za sedam od deset anketiranih glavna briga je nezaposlenost. Takav stav izražava 93 odsto ljudi u Jermeniji i Gruziji, 92 odsto u Bosni i Grčkoj, 90 odsto u Hrvatskoj, a u Srbiji 91 odsto. Sve ove zemlje imaju i neke od najviših stopa nezaposlenosti u regionu, konstatuju istraživači Pju centra. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Podržavamo Vučića i vladajuću koalicija

Izborne manipulacije izbeglim i prognanim licima

Oj, Krajino, noćas si daleko

Oj, Krajino, noćas si daleko, "Vreme" br. 1415

[shodno Zakonu o javnom informisanju i medijima izbačene su uvrede autoru i redakciji "Vremena", te sve ostalo što se ne odnosi na temu teksta]

U tekstu "Oj, Krajino, noćas si daleko" stoji da sam predsednik neke fantomske krovne organizacije, što je naravno notorna neistina i izmišljotina. Predsednik sam Skupštine jednog legalnog udruženja građana pod nazivom Koordinacija udruženja izbeglih i raseljenih u Republici Srbiji koje je osnovano iz preke potrebe, a sa osnovnim ciljem organizovanije i efikasnije borbe za prava izbeglog i raseljenog srpskog stanovništva sa prostora bivše SFRJ, za prava koja u Srbiji više niko ne štiti niti iko o njima vodi nekog posebnog računa. U međuvremenu, to udruženje je preraslo u krovnu organizaciju jer nam se pridružilo na tom, po nama, ispravnom putu još 48 udruženja građana koji su poreklom iz Hrvatske, BiH, Kosova i Metohije, kao i nekoliko respektabilnih udruženja Roma, jer su svi oni u nama, u "Koordinaciji", prepoznali instituciju u kojoj mogu da ostvaruju bolju, organizovaniju i efikasniju borbu za svoja prava i sa nama su potpisali ugovore o saradnji i udruživanju, tako da uopšte nismo "fantomi".

Koordinacija je postala, očito, vrlo bitan i neizostavan faktor u političkom životu Srbije, što je jako bitno i dobro za populaciju koju mi predstavljamo i za njena prava. Koordinacija već sada predstavlja respektabilnu većinu Krajišnika a sada državljana Srbije, sa ambicijom da u bliskoj budućnosti Koordinacija bude daleko najjača organizacija koja će predstavljati i apsolutnu većinu Krajišnika.

Koordinacija sa svojim najaktivnijim udruženjima, npr. "Zavičaj" iz Kaluđerice, godinama već tradicionalno organizuje parastos capraškim žrtvama i pobijenim civilima u Sisku i na taj način sprečava zaborav na stradanje Srba u Hrvatskoj, kao i sa Banije 90-ih godina, gde je na pravdi boga pobijeno 612 Srba, civila u gradu Sisku, gde se nisu vodile nikakve borbe '91. i '92. godine prošlog veka, a koji su pobijeni samo zato što su bili Srbi.

Koordinacija sa svojim udruženjima organizovala je niz okruglih stolova i javnih manifestacija u gradu Beogradu sa raznim temama sudbinski važnim za ugrožena prava proteranih, prognanih i raseljenih Srba sa prostora bivše SFRJ, kako bismo upoznali srpsku i svetsku javnost sa još uvek nerešenim problemima te brojne populacije koja sada živi u Srbiji.

Koordinacija sa svojim udruženjima organizovala je manifestaciju "Busije 2017" i spasila tradiciju održavanja te vrlo bitne manifestacije važne za identitet Krajišnika u Srbiji, kada su prethodni organizatori naprasno odustali od te organizacije uoči samog održavanja te manifestacije.

Delegaciju Koordinacije pozvao je i primio vladika banatski Nikanor u Vladičanskom dvoru u Vršcu, a potom i patrijarh Irinej u Patrijaršiji u Beogradu sa najvišim dostojanstvenicima Srpske patrijaršije, jer je Srpska pravoslavna crkva prepoznala naš rad i rezultate našeg rada.

U novinskom članku zamera se i meni lično i Koordinaciji što smo javno podržali i što podržavamo predsednika Srbije Aleksandra Vučića i državotvornu i najjaču stranku u Srbiji SNS, i zamerilo nam što već tradicionalno podržavamo ministra odbrane Aleksandra Vulina, koji je inače osvedočeni prijatelj ne samo proteranih Srba iz Hrvatske već i svih proteranih Srba iz nekadašnje SFRJ, a kojem mi Krajišnici već godinama zahvaljujemo na stalnoj i principijelnoj podršci.

Koordinacija udruženja i ja lično podržavamo sadašnju koaliciju na vlasti u Republici Srbiji koju predvodi gospodin Aleksandar Vučić a čiju okosnicu čini Srpska napredna stranka, jer smatramo da prvi put država Srbija sa ovom vlašću ima kapaciteta i volje da rešava i da reši probleme proteranih Srba iz Hrvatske, sada državljana Srbije, što je predsednik Aleksandar Vučić do sada nebrojeno puta dokazao, a naročito svojom poslednjom posetom Zagrebu i svojim hrabrim i beskompromisnim držanjem i odlučnim nastupom u Hrvatskoj pred njihovim političarima i njihovom javnošću, gde se nije libio da kaže da Srbiju prvenstveno zanima položaj Srba u Hrvatskoj. Takođe se nije stideo da kaže da ga zanima i položaj Hrvata koji žive u Srbiji i da će Srbija učiniti sve što je moguće da bi se poboljšao položaj Hrvata koji žive u Srbiji, pre svega u Vojvodini, ali isto tako to očekuje od Hrvatske i EU, da vrate dostojanstvo i sva prava Srba u Hrvatskoj, kako onih koji sada žive u Hrvatskoj tako i onih koji su proterani iz Hrvatske.

Mi iz Koordinacije nismo ničiji "sateliti" i nikome ne dajemo blanko podršku jer mi Srbi iz Hrvatske imamo svoje interese a to su naša ugrožena prava u našim zemljama porekla, i zato dajemo podršku samo onima koji mogu i hoće da rešavaju i reše probleme koje imamo u našim zemljama porekla i sada više nego opravdano smatramo da su to Aleksandar Vučić i koalicija na vlasti koju on predvodi u Srbiji.

Koordinacija udruženja

Predsednik: *Milan Žunić* s.r.

Pozdravi iz Fejsbuka

Zvuči šašavo, ali ako nameravate da objavite oglas na Fejsbuku, ubuduće ćete to moći da obavite tek kada vam Fejsbuk pošalje razglednicu. Da, pravu razglednicu sa markom. Jedina razlika je što umesto (ili pored) uobičajenih lepih pozdrava ta razglednica mora da vam se dostavi na fizičku adresu i sadržaće šifru koju je smislio Fejsbuk. Jer kompanija mora tačno da zna odakle je oglas naručen.

Dobro, malo sam preterao. Ova vrsta identifikacije se (za sada) ne traži za sve oglase već samo za one koji nose političku poruku. Dobro, ne baš sve političke oglase već samo one koji podržavaju konkretnog političara, imenom i prezimenom.

Razlog za ovu odluku su stalno prisutne sumnje u ruski uticaj na predsedničke izbore u novembru 2016, odnosno na uticaj koji je izvršen na društvenim medijima. Veruje se da je Rusija relativno malim parama kupila oglase i objave na Fejsbuku i nekim drugim društvenim medijima i tako napravila šum kod birača. Samo po sebi to nije zlodelo jer isto rade i brojne američke organizacije. Nevolja je što američki zakon zabranjuje bilo kakav strani uticaj (novac) u predizbornim procesima. I dok je u starim medijima (radio, novine, televizija) lako utvrditi poreklo novca kojim se oglasi kupuju (kandidati čak moraju oglase lično da odobre ko god da ih plaća), na društvenim medijima se tok novca nije mogao pratiti.

Sada se to menja. U Fejsbuku su doneli odluku koja će važiti na novembarskim međuizborima ove godine (biraju se ceo Kongres i trećina Senata), a odluka je da svaki oglas koji podržava nekog od kandidata mora biti uplaćen od strane osobe koja se nalazi u Americi. Kada odlučite da kupite prostor na Fejsbuku i popunite formular na sajtu, Fejsbuk vam šalje razglednicu sa kodom odnosno šifrom na američku poštansku adresu koju ste im dostavili. Poštanski službenik proverava da li se radi o pravom čoveku ili o poštanskom fahu. Veruju da se tim činom uglavnom onemogućuje kupovina oglasa iz inostranstva. Rešenje nije savršeno, ali to je najbolje što su u Fejsbuku uspeli da smisle, kaže Kejti Harbat, jedna od direktorki kompanije.

Nesumnjivo je da se američka pošta raduje ovoj novini iako ne treba očekivati da će Fejsbukove razglednice sasvim oporaviti pismonosni servis koji je u celom svetu pred izumiranjem. Ali, ako se pokaže da ovaj sistem funkcioniše, mogle bi ga slediti i druge kompanije, a možda bi mogao da postane i obavezan.

Fejsbuku trenutno nije bolje ni u Evropskoj uniji. Sud u Belgiji zabranio je kompaniji da prikuplja podatke o korisnicima interneta koji nemaju naloge na Fejsbuku, niti posećuju sajt, već ih Fejsbukovi "kolačići" nalaze na trećim sajtovima. Fejsbuk se dve godine branio dokazujući da su "kukiz" i nevidljivi pikseli koje postavljaju po internetu uobičajena stvar. Sud se nije složio i sada im preti 250.000 evra kazne dnevno ukoliko s tom praksom ne prestanu.

Svaka zemlja brine svoje brige kada je izborni proces u pitanju, pa tako i Srbija gde predstoje lokalni izbori u Beogradu i još tri grada. Za razliku od Amerike ovde se glavni deo kampanje odvija na društvenim medijima, oglasa na starim medijima do dve nedelje pred izbore jedva da je bilo. Niko ne kontroliše, niti može da kontroliše ko i čime plaća internet oglase na društvenim medijima koji su, uglavnom, američki. Ali budite sigurni da u istoj onoj Belgiji, u Briselu, neko u evropskoj administraciji prati ovaj eksperiment sa razglednicama i razmišlja kako bi se tok "političkog" novca na internetu mogao kontrolisati, naročito ako dolazi sa istoka.

Hipotetički, ako se ta praksa usvoji u celom svetu ili barem u EU, sortiranje i brzina isporuke razglednica mogla bi da postane važan segment izbornog procesa, baš kao i to ko upravlja Poštom. Samo nam je još to nedostajalo. ¶

PRODAJA&PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz Srbije **u redakciji**	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—		1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—		5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	**1500 RSD**	23,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	**2000 RSD**	30,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	**2900 RSD**	37,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	**3800 RSD**	50,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

Vizitkarta

Paradoksalno zvuči, ali prvi put sam se osetila ozbiljno zaposlenom ne kada sam dobila prvu platu, nego kada sam od firme dobila prvu vizitkartu. Zarađivati se moglo i ovako i onako, i bez stalnog zaposlenja, ali kada sam u ruke dobila to parčence kartona, gde je pisalo da sam dipl. ing. i mali šef velikog i ozbiljnog preduzeća, to je bilo to. Sve je, dakle, bilo tu, plavo na belo: ime, zanimanje, funkcija i telefon i faks i ime preduzeća, i mogla sam nadalje i ja da se malo puvam i vizitku udeljujem ne samo po sajmovima tehnika i kojekakvim seminarima, nego i onako usput, društvu, dok na poleđini nehajno žvrljam i kućni broj telefona. Dakako da sam po komad prvo odnela roditeljima, da vide da sve ono učenje nije bilo uzalud.

Foto: *www.pixel.com*

Prvu vizitkartu stavila sam na početak šlajpeka u koji sam ređala i sve one koje sam od drugih usput dobijala.

Istorija kaže da su se prve prave vizitkarte pojavile u Francuskoj u 17. veku, za vreme Luja XIV. Devetnaesti vek i industrija su naravno doneli procvat u izradi vizitkarti, kada su često angažovani i vrhunski slikari da ih osmisle i naslikaju, tako da su pojedine karte iz ovog perioda prava mala umetnička dela.

Istorija i pravila kažu da bi svaki pravi gospodin i ugledna osoba trebalo da ima najmanje četiri vrste vizitkarti: na jednoj da stoji samo ime i prezime, na drugoj ime i prezime, zvanje, adresa i kućni telefon, na trećoj ime i prezime, zvanje, adresa i telefon na poslu, i na kraju jednu na kojoj je uz ovo ime navedeno i ime supruge. Ženama je, naravno, kao i za koješta drugo, i za ovo u ta vremena bilo postavljeno ograničenje, tj. dozvoljena samo prva ili četvrta vizitkarta. Istorija ne kaže šta je bivalo sa četvrtom ako neko nije imao bračnog druga, a ne kaže ni kada su žene izvojevale pravo da na svojim vizitkartama pišu šta im je drago.

Vremena su se potom menjala i ubrzavala. Vizitkarta je opstajala u skoro nepromenjenom obliku i dimenzijama, samo su se uz to ubrzavanje i tehnologije štampe pojavile vizitke u boji, na sve boljem i neobičnijem papiru, štampane dvostrano... Vizitke koje samo što ne govore i ne viču: vidi me, primeti me, najbolji smo, najbogatiji smo, u zlatotisku, zapamti me... Svi sad imaju vizitkarte za sve svrhe, nije više dovoljno imati samo broj telefona nego treba napisati i *mail* i *web* i *viber* i ko zna šta još. Novija istorija pamti i jednog koji je imao vizitkartu na kojoj je ispod imena pisalo: zet generalnog direktora.

Kartončići su se u onom mom šlajpeku sa početka gomilali, povremeno sam polovinu nepotrebnih bacala, pa nastavljala da dopunjavam. Pokazalo se da su mi najkorisnije vizitkarte prodavaca sa buvljaka, gde su tačno bili navedeni i ucrtani redovi u kojima se nalaze moje omiljene tezge za pazar. Sve ostali podaci, o kome god treba, mogu sada lako da se nađu na računaru. I naravno, ne mora više da se čeka ni da ti firma napravi vizitkartu, opet dva-tri klika na računaru i sam sebi dizajniraš šta god poželiš da budeš i kako god zamisliš da sebe predstaviš svetu.

Ona moja firma sa početka priče, čiju sam vizitkartu željno iščekivala i vrlo ponosno pokazivala godinama, e ta je dospela na niske grane. Ovih dana, pred mogućim i vrlo izglednim stečajem, pakujemo za recikliranje tone nekadašnje dokumentacije, arhivu i istoriju nekoliko generacija. Sve ide na prodaju kao stari papir, ne bismo li bar tako imali neku korist kad već nema drugog posla.

Prazneći jedan od ormana odavno napuštene kancelarije nekog od bivših direktora, na polici u prašini nalazim nekoliko šlajpeka od veštačke kože sa logom firme, prepunih vizitkarti. Odvajam dva, brišem prašinu i natenane, sa radoznalošću svrake, prebiram po njima: karticâ u plastičnim pregradama skoro 300. Direktori, inženjeri, advokati, neki pisci, slikari, imena poznata i nepoznata, jedan koji ispod imena ima napisano "dobitnik Oktobarske nagrade Beograda"... Čitav jedan radni vek u 300 kartonskih parčića.

Na pretposlednjoj stranici pogled staje na vizitkarti sa imenom Oliver Ivanović. Dve vizitkarte, tačnije. Jedna starija, dok još nije bilo mobilnih telefona – adresa kućna i telefon, adresa kancelarije; druga, novija, samo sa brojevima mobilnih telefona i zvanjem.

Nešto me stislo u grlu. Rasplakala sam se nad gomilom rasutih vizitkarti, i nad ove dve, sada potpuno drugačije od svih ostalih. I pomalo nad svima nama koji više nismo ono što smo bili i mislili da ćemo dugo biti, nego smo ostali još samo tu, na tim malim zaboravljenim komadima kartona kao slagailca kojoj će zauvek faliti neki deo. ¶

LJUBICA TURUDIĆ

UBICE 2
MOG OCA
PONEDELJKOM
U 20:00
NA NOVOM KANALU
TOP
SAMO NA
SBB
totalTV
IKOM
D3i
EON

Danas izaberite

YUHOR

www.yuhor.rs

YUHOR

Još od 1902.

Posvećen dobrom ukusu!

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec